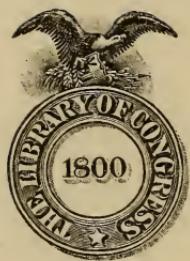
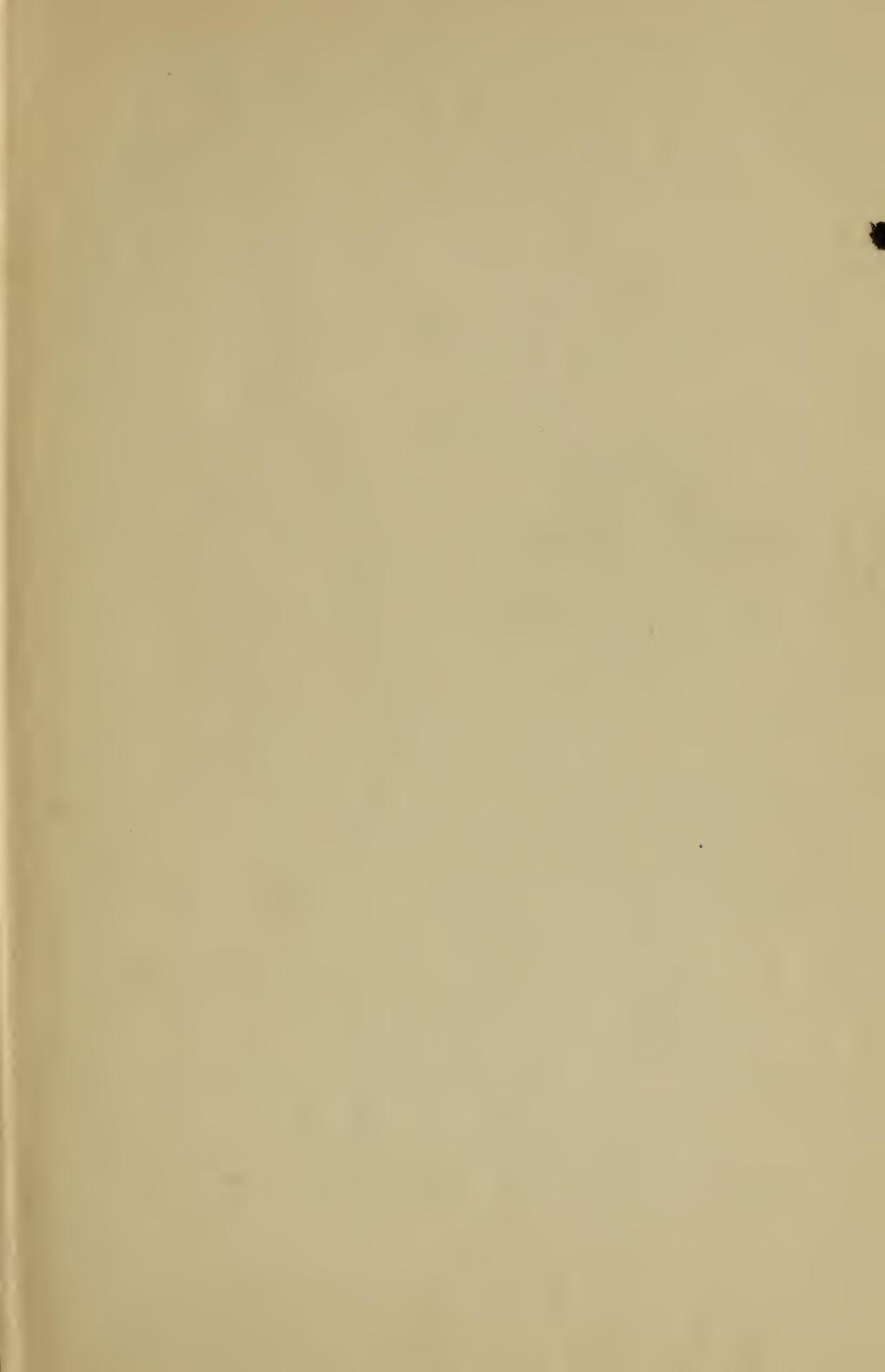

PA
6389
.F7K48

Fowden

ENDATIONES FRONTONIANAE

SCRIPSIT

RUDOLFUS KLUSSMANN.

INEST EPISTULA CRITICA

GUILELMI STUDEMUND

AD RUD. KLUSSMANN.

BEROLINI

APUD CALVARY EIUSQUE SOCIMUM

MDCCCLXXIV.

EMENDATIONES FRONTONIANAE

SCRIPSIT

RUDOLFUS KLUSSMANN.

INEST EPISTULA CRITICA

GUILELMI STUDEMUND

AD RUD. KLUSSMANN.

BEROLINI

APUD CALVARY EIUSQUE SOCIMUM

MDCCLXXIV.

PA6389
.F1K48

405984
★ '31

H E R M A N N O · S A U P P E

P R O F E S S O R I · G O T T I N G E N S I

V I R O · C L A R I S S I M O

S ·

M. Corneli Frontonis epistulae ab Angelo Maio post tot saeculorum oblivionem ex tenebris erutae vix dici potest quantam hominum doctorum primum curiositatem tum fastidium moverint. Quem enim suae aetatis hominum plausum et admirationem habuisse et vel plus centum annis post *Romanae eloquentiae non secundum, sed alterum decus*¹⁾ visum esse noverant, ad eius libros iam aditum patere ut cupidi sane et attenti audiverant, ita perfectis eisdem libris mirum quantum spe decepti sunt. Inde, puto, factum est, ut non eadem, qua fere solet fieri, alacritate docti homines in hoc quidem corpore quamvis aegerrimo opisque medicae indigentissimo curando sanando ingenia exercuerint. Postquam enim anno 1815 quidquid reliquarum Frontonianarum in palimpsestis Ambrosianis, olim Bobiensibus latuerat, publici iuris ab Angelo Maio factum est, primum quidem Eichstadius Ienensis²⁾ novum inventum aequalibus magis com-

¹⁾ Verba sunt Eumeni in Panegyrico Constantio Caesari recepta Britannia dicto cap. XIV. Quamquam, qua sunt illi rhetores in dicendo et laudando incontinentia, Aureli Caesaris verba (Front. epist. II. 3 pag. 28 versu ultimo ed. Nab.), quibus Frontoni magistro valedicit: *vale, decus eloquentiae Romanae* exaggerasse videtur. Cui epistulae cur Frontonem ea, quae est II. 7 pag. 32 respondisse putem, caussa in extremis eius epistulae verbis est: *vale, Caesar, decus patriae et Romani nominis.* Solet enim alter alterius laudes quamvis nimias reddere et reddendo superare.

²⁾ Cornelii Frontonis operum nuper in lucem protractorum notitia et specimen. Ienae 1816.

mendavit quam ipse emendavit. Secuti sunt triumviri Berolinenses, Niebuhrius, Buttmannus, Heindorfius,¹⁾ qui communis studiorum societate iuncti eodem anno Frontonis reliquias tum quidem in lucem protractas ita percensuerunt, ut turbatum foliorum codicis ordinem mira sane sagacitate restituerent, multa egregie emendarent, rem, quantum quidem tum pro incredibili qua Angelus Maius rem instituerat socordia et levitate fieri poterat, insigni studio et diligentia agerent. Car. Frider. Heinrichio²⁾ quantum laudis debeatur nescio. Fr. autem Rothius³⁾ ut de epistulis Frontonianis optime existimavisse dicendus est, ita in emendandis reliquiis noluit operam consumere. Certissimum autem de Frontonis studiis et ingenio iudicium fecit summus ille Niebuhrius.⁴⁾ Paulo post, i. e. anno huius saeculi vicesimo tertio, felici quodam casu factum est, ut idem ille Angelus Maius, cum Mediolano Romanam migrasset et bibliothecae Vaticanae praeesesse coepisset, alia Frontonis fragmenta in codice inveniret, qui olim integri Mediolanensis libri pars fuerat, ut iam anno vicesimo tertio Frontonem uberrimis supplementis auctum edere liceret. Cuius editionis altera pars ab altera non parum differt. Eae enim, quae ex priore editione

¹⁾ M. Cornelii Frontonis Reliquiae ab Angelo Maio primum editae cett. Berolini 1816. Nihil moror editiones Francofurtanam anno 1816 aut Cellensem 1832 emissas, quae ad verbum Maianas editiones reddant.

²⁾ Auctarium emendationum in Frontonis reliquias. Kiliae 1817. Libellum frusta vel in bibliotheca Gottingensi quaequivi.

³⁾ Bemerkungen über die Schriften des M. Cornelius Fronto und über das Zeitalter der Antonine. Nürnberg 1817 = Sammlung etlicher Vortraege. München 1851, pag. 52—76.

⁴⁾ in commentatione quae est in script. min. 2, 52—72.

De M. Aureli epistulis ad Frontonem scriptis exposuit Ernestus Müller: Marc Aurel in seinen Briefen an Fronto (Festschriften zur hundertjährigen Stiftungsfeier des kön. evang. Gymnasiums zu Ratibor 1869. pag. 12).

repetitae sunt, reliquiae Mediolanenses neque ullam habent iterum conlati codicis commendationem, quamvis videantur, et quae ex schedis Vaticanis accesserunt multo maiore accurate et diligentia ex codice descripta sunt quam quae vir clarissimus in hac editione ex priore repetit. Atque utinam repetiisset! Nunc vero ne monito quidem lectore complures, quasi in codice Ambrosiano legantur, coniecturas et emendationes triumvirorum Berolinensium in ordinem recepit. Atque cum librum Mediolanensem non ea, qua par fuerat, diligentia inspexisset cumque multis locis aut falsa descripsisset aut de lacunis non recte rettulisset, fieri non potuerat quin homines Berolinenses, qui fidem Maio haberent, cum ipsi via et ratione incederent, haud raro in devia omnia seducerentur. Iam vero Maius inventa Berolinensia probavit atque pro vere Frontonianis venditavit, ut scriptoris verba non semel, sua neglegentia ad aliorum hominum doctorum ingenia exercenda et frustra exercenda abusus, sed eisdem, quos illi per ipsius securitatem fecerant, erroribus patrocinatus bis corrupisse dicendus sit.¹⁾ Atque primus deinde hoc rerum statu deceptus Kesslerus²⁾ infelici nisu lacunas in ipsa illa Mediolanensium membranarum parte explere conatus est. Secutus est Ludovicus Schopenus³⁾ qui duobus libellis perquam doctis alteram i. e. Vaticani codicis partem emendavit felicissimo plerumque successu: quippe cum ab Ambrosianis illis

¹⁾ Eandem editionem A. Maius anno 1846 ita repetendam curavit, ut, cum in adnotationibus pauca quaedam corrigeret, codices ipsos retractavisse non videatur.

²⁾ De locis, qui in M. Frontonis epistolis ad Antoninum Pium, ad Marcum Caesarem et ad Verum Imperatorem Aurelium Caesarem ab Angelo Maio inscriptis litura corrupti deprehenduntur, probabili coniectura sarcendi. Programma gymn. Rosslebiensis 1828.

³⁾ Emendationum Frontonianarum Partes I et II. Programmata scholae Bonnensis 1830. 1841.

abstineret et certiore quodam fundamento in Vaticano uteretur, qua erat mentis acumine sermonisque latini familiaritate, raro a vero aberravit, plurima aut optime emendavit aut emendandi viam demonstravit. Neque laude sua caret Io. Casp. Orellius, qui cum Chrestomathiam Frontonianam Cornelii Taciti dialogo de Oratoribus a se edito¹⁾ addidisset, in emendandis reliquiis Frontonianis operam conlocavit haud sane contemnendam. Fridericus autem Iacobsius ut prioris editionis Maianae locos nonnullos corruptos felici ingenio temptaverat,²⁾ ita alteram compluribus animadversionibus bonae frugis plenissimis prosecutus est.³⁾ Post hunc G. F. Hildebrandus in editis libris Apuleianis⁴⁾ complures locos Frontonianos emendavisse sibi visus est, nonnullos feliciter emendavit; quamquam doctissimi hominis studia eorum, qui post illum emendando Frontoni operam dederunt, diligentiam plane fugerunt. Pauca quaedam sed ea maximam partem egregia in communem rem contulit Arn. Schaeferus,⁵⁾ quae cum homo doctissimus vel a nuperrimo reliquiarum Frontonianarum editore Batavo praetermissa vidisset, ea quae ipsi etiam tum probabantur, alio loco⁶⁾ repetiit. Tribus autem libellis Henricus Alanus⁷⁾ Anglus quid in emendando Frontone posset

¹⁾ Prodiit liber Turici anno 1830; chrestomathia illa pagg. 115—173 complectitur.

²⁾ in Fr. Aug. Wolfi Analectis I. 108.

³⁾ in Zimmermanni Diariis antiq. 1838, p. 1019.

⁴⁾ Lipsiae 1842.

⁵⁾ de locis nonnullis Ciceronis Plinii Frontonis (in progr. gymn. Vitzthumiani Dresdensis 1844, pag. 12—16).

⁶⁾ in Philologo XXVI. 575.

⁷⁾ Henrici Alani conjecturae et animadversiones. Dublini 1841. — Observationes in loca aliquot Ciceronis; accedunt in Caesarem Frontonem Gellium Plinium nonnulla. Dublini 1863. — Observationes in Frontonem Dublini 1867. Horum librorum quem ultimo loco scripsi non usurpavi.

expertus est, atque sunt sane, quae probes, quamquam non ita multa. Philiberti *Soupé* *commentatio*¹⁾ magnam habet industriae, nullam ingenii laudem. Nonnullos ex eis locis Frontonianis, qui ad ius pertinent, tractaverunt E. Schrader^{1b)} et Henr. Ed. Dirksen.²⁾ Pauca de uno loco Frontoniano disseruerunt Schneidewinus³⁾ et Cobetus.⁴⁾ Praetermisit autem nuperus editor Batavus etiam Mützelliana nonnulla eaque minime spernenda⁵⁾ et Maehliana plus dimidia parte immodestiora.⁶⁾ Egregia sunt quae C. F. V. Müllerus passim de Frontone disputavit.⁷⁾ De singulis locis sententiam tulerunt Chr. A. Lobeckius,⁸⁾ O. Iahnus,⁹⁾ Alexander Riesius,¹⁰⁾ Herm. Usenerus,¹¹⁾ Mart. Hertzius,¹²⁾ Ioh. Vahlenus,¹³⁾ Lud. Friedlaenderus.¹⁴⁾ Arionem Frontonianum cum Gelliano contulit Iul. Kretschmer.¹⁵⁾ Palmam autem

¹⁾ de Frontonianis reliquiis. Ambiani 1853.

^{1b)} Neuentdeckte Quellen römischer Rechtskunde in Krit. Zeitschr. f. Rechtswissenschaft vol. I fasc. 2, pag. 140 sqq. Tübing. 1826.

²⁾ Zur Auslegung einiger Stellen in des Cornelius Fronto Reden und Briefen recitavit homo doctissimus in academia litteraria Berolinensi a. d. XVI Kal. Ianuar. MDCCCLV, quae *commentatio* in opusculorum Dirksen volumine I pag. 243 sqq. legitur, quod his ipsis diebus Lipsiae prodiit (edente F. D. Sanio).

³⁾ in *Philologo* X. 321.

⁴⁾ in *Mnemosyna* V. 232.

⁵⁾ Zu Fronto (in *Diaris gymn. Berolinensibus* XIII. 640).

⁶⁾ in *Philologo* XVII. 176 sqq. XIX. 159 sqq.

⁷⁾ in programmate Landsbergiano 1865, cuius nulla Nabero notitia, et in *Annal. philol.* nov. 93, p. 487 sqq.

⁸⁾ in *Aglaophamo* p. 707.

⁹⁾ in *Mus. rhen.* III. 156 et post Naberum in *Philologo* XXVIII. 7.

¹⁰⁾ in *Annal. phil.* nov. 91, p. 146.

¹¹⁾ eod. l. 91, p. 268.

¹²⁾ eod. l. 93, p. 579.

¹³⁾ in *Cn. Naevi de bell. Pun. reliquiis* p. 6, 7, et in *Actis gymn. Austr.* XIX. 10.

¹⁴⁾ in *Enarratione morum roman.* 2, 127.

¹⁵⁾ in libro de *Gellii fontibus* pag. 103. Posnaniae 1860.

fert M. Hauptius, qui plurimos locos Frontonianos felicissimo ingenio restituit.¹⁾

Atque hi quidem homines doctissimi omnes de emendando Frontone meruerunt nullius nisi Maianis editionibus adiuti. Primus, quod sciam, post Maium codices ipsos iterum inspexit homo Batavus G. N. du Rieu. Qui cum in itinere Italico cum alios codices rescriptos tum hos Frontonianos iterum contulisset, domum autem redux factus negotiis publicis distineretur, quominus ipse novam romani rhetoris editionem adornaret opesque suas cum hominibus doctis communicaret, varias, quas ex Italia rettulerat, lectiones Samuela Adriano Nabero tradidit, qui libros Frontonianos denuo edendos curavit.²⁾ Qui quamvis rem diligenter sane et strenue egerit, ut tandem aliquando melius certiusque, quam post editiones Maianas licuerat, adpareat, quae sit membranarum illarum condicio quidque in codicibus revera scriptum sit, quid non, relictta tamen sunt haud paucā, quae post ipsas duumvirorum curas offendant lectoremque non raro morentur et male habeant. Atque primum quidem ut omnium codicum rescriptorum lectio perdifficilis est neque quae in eis latent nisi repetita perscrutatione eruuntur, id quod vel post religiosissimas Ritschelianas in Plauto Ambrosiano curas nova Studemundi studia docuerunt et post Batavi G. N. du Rieu illud undeviginti e libris de republica Ciceronianis capitum apographum Detlefseni opera confectum comprobavit, ita in codice Ambrosiano Angeli Mai quae tum erat curandorum librorum rescriptorum incuria adeo grassata est, ut iam plurima venenis deleta legi non possint. Nihilominus in his ipsis schedis Ambrosianis iterum conferendis fere acquievit docti hominis Batavi diligentia, ita ut multa certius con-

¹⁾ in indice lectionum Berolinensium anni 1867.

²⁾ Lipsiae MDCCCLXVII.

stituerit et, id quod Angelus Maius fere praetermisserat, marginales notas ab altero librario, qui hunc codicem emendavit, adscriptas diligenter exscripsit; librum Vaticanum, quem quidem a Maio religiosius inspectum et descriptum esse Naberus adfirmat, non totum contulit, ut iam non raro ad fidem Angeli Mai eamque post codicem iterum conlatum satis dubiam et suspectam indignabundus sane reiciaris. Praeterea ea eius saepe est in lacunis indicandis levitas, ut quo te vertas ignores. Velut, ut uno exemplo defungar, quid id est, quod pag. 44 not. 4 adnotatur: »supple unum verbum«? At quantum? Duarum litterarum an duodecim? Sed haec quidem alteri editori debentur. Naberus autem, praeterquam quod compluria quae post Maium virorum doctorum studia ad Frontonem emendandum contulerant aut praetermisit aut non ea qua par erat diligentia rettulit, est ubi secum ipse pugnet. Velut cum pag. 11 not. 14 in codice perpetuo *prosus* legi adnotasset, recte quidem eadem vocabuli forma legitur pag. 38, 9, ubi nescio quomodo sui oblitus sic in codice exaratum esse iterum adnotavit, 65, 7; 73, 19; 76, 10; 115, 1; 178, 4; 219, 3, altera tamen i. e. *prorsus* relicta est pag. 7, 10; 101, 4; 106, 22; 178, 19. Atque ea ipsa caussa est, cur Naberum ne pag. 49, 15 quidem, ubi *prorsum* et pag. 68, 22, ubi *prosum* invenitur, sibi constitisse putaverim. Accedunt aliae quaedam neque leviores res, quibus male constat qua Naberus utitur ratio. Sed de his quidem infra agetur. Sed, utut res est, multum profecto Fronto doctis hominibus Batavis debet, tamen, ut fieri solet, ita multum, ut utrumque codicem rescriptum iteratis curis excutendum esse satis superque inde adparuerit. At adsit, qui, si quis, huic desiderio satisfacere possit; contulit enim codicis Ambrosiani partem non sine fructu Guil. Studemund, homo in hoc litterarum genere acerrimo cuique existimatori probatissimus, expetendus ille, ut omnibus

membranis denuo descriptis operam suam in Frontone restituendo conlocet. Sed Nabero ut non multum debeat Frontonis emendatio, duae tamen res debentur, primum quod singulas libri palimpsesti schedas melius dispositus, tum quod abstinuit ab infructuosa illa popularium suorum omnia novandi studio; nec desunt quae bene emendavisse dicendus sit. In cuius laudis partem veniunt et G. N. du Rieu et Frid. Aug. Eckstein, qui cum primorum typothetarum speciminum emendandorum laborem ultro suscepisset, non solum librariorum Lipsiensium sed hic illic etiam antiqui librarii menda correxit. Pauca etiam post Frontonem a Nabero editum Ernestus pater meus aut emendavit aut restituit,¹⁾ plura censor quidam anonymus,²⁾ plurima, modo ingenio parcere voluisse, R. Ellisius Anglus.³⁾ Graecarum epistularum extrema verba restituisse sibi visus est alter homo Anglus.⁴⁾ Accesserunt nuper E. de Leutschius⁵⁾ et Ad. Eussnerus.⁶⁾

Post tot hominum doctorum studia cur ego quoque quid in emendando Frontone praestare possim experiri sustinuerim, caussa non magis in me ipso quam in Frontone eiusque amicis sita est. Epistulae enim ex codicibus rescriptis erutae nullam habent neque ab eruditione neque ab elegantia commendationem; scriptae autem sunt maximam partem aut a magistro ad discipulos adulescentulos aut a discipulis ad magistrum, neque conspicuae eae aut magna rerum varietate aut egregii ingenii sublimitate, ut satis aptae satisque dignae visae mihi fuerint, in quibus emendandis prima stipendia fa-

¹⁾ in Philol. XXVII. 240.

²⁾ in indice philol. Leutschiano I. 60.

³⁾ in Diario Anglico: Journal of Philology I. 15—20.

⁴⁾ Wordsworth in eodem Diario I. 160.

⁵⁾ in Philol. XXX. 176.

⁶⁾ in mus. rhen. nov. XXV. 141—147: Frontonis et M. Caesaris epistularum emendationes.

cerem. Atque pro viribus meis abstinendum mihi quidem putavi et a lacunis explendis et ab eis locis, ad quos sanandos aut reconditiore doctrina aut magno artis criticae usu sive opus est sive opus esse mihi quidem visum est. Cum enim in his scriptoribus, qui quid et quomodo ipsi scripserint ex codicu[m] miserrima condicione multo minus quam in reliquis constitui licet, latissimus pateat arti divinatoriae campus, diffidendum esse existimavi ingeniole meo in eisque acquiescendum, quae multae et diligent[er] lectioni adulescentulorum non essent impenetrabilia. Quodsi in his artissimis finibus me non continuisse viris doctis visus fuero, at volui saltem. Reliquum est, ut hasce studiorum meorum primitias simplicissimas et modestissimas ei, quorum summum de his rebus iudicium est, aequi bonique consulant, et ut ipse gratias agam quam possum maximas viro de hoc libello meritissimo Guil. Studemundo, Professori antiquarum litterarum Gryphiswaldensi, qui dum hae paginae a prelo madent, potiora ex eis mecum communicavit, quae ipse in schedis suis de discrepancia scripturae Ambrosianae adnotaverat; ea omnia in notis commemorabo.

Conqueritur *ad Marcum Caesarem I. pag. 4 Naber* M. Caesar, quod sibi multis rebus praepedito non liceat ad Frontonem magistrum pede laborantem continuo percurrere hominemque aegerrimum solatio et auxilio sublevare. *Et tu, pergit, me amicum vocas, qui non abruptis . . . cursu con(cito) pervolo?* Non constat de vocula omissa. Cum enim Maius se *domibus* in codice legisse dicat, du Rieu re vera OEMIB., ut tamen duae primae litterae incertae sint, in palimpsesto esse adfirmat.^{a)} Iacobsius

^{NI}
a) [Immo cum in codice re vera scriptum sit DOMIB· et omnes litterae certae sint praeter primam D, pro qua etiam de H cogitare

et Maehlius *omnibus*, recte et ingeniosissime Niebuhrius *compedibus* coniecerunt. Simillimus locus est in epistula Frontonis II. 7 pag. 32: *ego Romae haereo compedibus aureis vinctus*, quem locum a Iacobsio occupatum video. Illae quidem compedes quae fuerint, ex subsequentibus satis adparet: *ego vero, pergit, magis sum claudus quom¹⁾ ista^{b)} mea verecundia, immo pigritia.* Vides Marcum se magis impeditum dicere quam Frontonem podagra laborantem cum verecundia illa, qua sese legibus et disciplinae aulicae subtrahere vereatur. Eadem est Veri Imperatoris sententia ad Ver. Imp. I. 3, pag. 116, 15: quid, si me hodie domum arcessas, nonne omnibus omissis lubens curram? qui quidem aegerrime tulerim, quod non cotidie ad te commeem: quin gravissimum stationis nostrae id esse arbitrer, quod veniendi ad te adeo . . . Mox, ne Frontonem, qui talia audire nolit, laedat Marcus, sibi ipsi omnem culpam imputans addit *immo pigritia*. Quod concito scripsi, cum Naber feci,²⁾ confitus eis, quae du Rieu in codice se dispexisse fatetur.

Quae subinde secuntur haud scio an aliter atque adhuc factum est dispungenda sint: *o me — quid dicam? metuo quicquam dicere, quod tu audire nolis.* Stilum

possis, apparet DOMIBUS lectionem primae manui deberi; ex qua correctorem superscriptis NI litteris OMNIBUS lectionem effecisse (conf. *omnibus omissis* 116, 16), quam et ipsam conjectura adsecutus est Iacobsius. Ceterum CURSUO(NCITO), quod Naber voluit, in cod. non extitisse spatium docet, quod ad explendum e. g. CONCITATO (vel adeo, etsi minus bene, CONTINUO) lectio sufficiat, quamvis *concito cursu* 156, 4 legatur; nec tamen intellego quid corrector superscripta M littera voluerit, quam AGNO litteris exceptam non fuisse moneo propter ea, quae Naberus coniecit. STUDEMUND].

¹⁾ ita etiam pagg. 58, 23; 122, 3; 136, 10; 180, 9 in codice exaratur pro *cum*.

^{b)} [Cod. ISITA mero lapsu calami, ut videtur, neque igitur de *insita* (conf. 103, 13; 58, 24) cogitandum erit. STUD.]

²⁾ cfr. pag. 156, 4; 58, 23.

enim continet Marcus; dicturus erat: *o me miserum vel tale quid, ut aposiopesis statuenda sit.* Simillimus locus est *ad M. Caesarem IV. 7, vale meum — quid dicam, quidquid dicere satis non est? — vale meum desiderium,* qui locus et ipse male a Naberio habitus est. Atque primum quidem inconstanter fecit, sicut persaepe in dispungendis sententiis intermediis (parentheses dico) fecit, alios locos aliter dispungendo. Tum autem ne intellego quidem parenthesis illam, quamvis Naberus pag. 294 se locum aliter atque a Maio factum erat dispunctum integrum praestitisse arbitretur. Debebat saltem *quid dicam? quidquid dicere satis non est.* At ne sic quidem salva res est. Absurdum enim et ineptum esset, si Marcus quidquid in buccam venisset non sufficere adfirmaret ad amorem suum erga magistrum apte exprimendum. Hoc potius dicit, vocabulum ad id satis idoneum inveniri non posse. Quae cum ita sint, levissima mutatione locum ita emendo: *vale meum — quid dicam? quidquid dicerem, satis non est — vale.* In paucis autem, quibus librarius codicis rescripti utitur notis ea est, ut *m* litteram lineola vocali litterae superscripta in fine versus significet.

Paulo post: *Cura, miserere, omni temperantia, abstinentia omnem istam tibi pro tua virtute tolerandam, mihi vero asperrimam nequissimamque valetudinem depellere et ad aquas proficisceris^{c)} et quando et nunc ut commode agas, cito, oro, perscribe mihi et mentem meam in pectus meum repone.* Sic codex sine ulla lacuna. Ut verba constare possent, Maius et si *ad aquas supplevit*, Naberus et *ad quas aquas proficiscaris.* Utrumque perverse, nam interposita illa et nunc huius modi quidquam novari

^{c)} [PROFICISCENS magis quam PROFICISCERIS in cod. extare videtur; sed tres ultimae litterae admodum incertae sunt. STUD.]

vetant. Praeterea male me habent vocabula *omni temperantia apstinentia*. Nunquam enim nec Marcus nec Fronto duo synonyma cum communi aliquo adiectivo sine copula iungere solent; ita potius debebat: *omni temperantia et abstinentia aut omni temperantia, omni apstinentia*. Sed ne sic quidem licet locum emendare. Quid enim est illud *omni temperantia*? Nihil potest aliud nisi *omni temperantiae genere*. Atqui poterat sane magistrum admonere, ne quod temperantiae genus negleggeret; non poterat admonere, ne quid abstinentiae contemneret: valetudini enim parcendi genera in eiusmodi morbis compluria sunt, abstinentiae unum, ciborum noxiорum. Quae cum ita sint, locum alia atque adhuc factum est ratione dispunctum sic censeo emendandum: *Cura, miserere, omnia* (i. e. noli quidquam in curando corpore omittere). *Temperantia, apstinentia omnem istam tibi pro tua virtute tolerandam, mihi vero asperrimam nequissimamque valetudinem depellere est.*¹⁾ *Ad aquas proficisceris et quando? et nunc, ut commode agas, cito, oro, perscribe mihi* cett. Ad aquasne prefecturus esset necne, non statim scribere Fronto poterat; itaque obiter de hac re Marcus interrogat, ut in tempore certior fieret; nunc autem, ut Fronto valeat, sibi ut rescribatur precatur. Atque re vera in sequenti epistula, qua ad hanc Fronto rescripsit, pag. 8, 25 haec respondentur: *valeo ego^{d)} multo quam opinabar commodius. De aquis nihil dum cogito.*

¹⁾ Nullum quidem apud Frontonem invenitur huius dictionis exemplum, de qua vide cum Interpret. ad Sall. Iug. 110, 3, tum Lachmann. ad Lucret. V. 533.

^{d)} [Immo EGO omnino in cod. non extat, sed post *Finis igitur* UALEO *sit epistulae* haec extare visa sunt in fine versus: AREUERA, quarum litterarum prima invito calamo excidisse videtur, UALEO supra versum addidit corrector. Corrigendum igitur sine dubio est: *Finis igitur sit epistulae. Valeo re vera multo quam opinabar commodius. STUD.*]]

Sub finem eiusdem epistulae apud Naberum haec leguntur verba vexatissima: *Vale, mihi Fronto iucundissime. Quamquam ita me dis potius dicere oportet; nam tu quidem semper aves; o qui ubique estis di boni, valeat oro meus Fronto iucundissimus atque carissimus mihi.* Codex *iucundissimae* et *dispositus*; verba *semper aves*, quo tempore du Rieu et Studemund codicem inspexerunt, evanuerant, apud Maium leguntur, quamquam in eius schedis non *aves* sed *es* legi Naberus pag. 295 adfirmat; in extremis codex *Q quibique*, sed prima littera incerta.^{e)} In universo loco vereor ne plus quam unum mendum haereat. Primum haud cunctanter interpungendum erit *Vale mihi, Fronto.*¹⁾ Illud autem *dispositus* ferri omnino non posse per se intellegitur. Sed locus ipse ita corruptus Nabero visus est, ut se quidem illud *aves* prorsus intellegere negaret et *abes* substituere mallet. Qua re haud scio an tota loci sententia evertatur, quae qualis sit quamvis Heindorfius, cui illud *dis potius* debetur, bene intellexisse videatur, propter Naberum enarrari oportet. Atque primum quidem Marcus Caesar ipsum Frontonem valere iubet, mox ad deos conversus ut Frontonem valere iubeant precatur. Inter utramque autem sententiam media ea est, quae a voce *quamquam* initium habet, qua voce aliquid ante non recte factum aut dictum esse significatur. Itaque Marcum se ipsum vituperare patet, quod ad Frontonem se converterit, ad deos enim fieri oportuisse. Hominem vides in rhetorum scholis exercitum, qui quae male instituerat iam corrigat. Cum hac sententia congruunt ea, quae Nabero obscura sunt visa. Non te appellare debebam, ait, ut valeres, nam tu quidem semper (valere) aves; male rem disposui, melius disponendum erit, ut

^{e)} [Immo OQUIBIQ· cod. STUD.]

¹⁾ cf. excursus I.

eos appellem, penes quos solos restituendae valetudinis tuae potestas est, ad deos. Quae cum ita sint, locum ita emendo: *Vale mihi, Fronto iucundissime. Quamquam ita me dispositius dicere oportet — nam tu quidem semper aves — O qui ubique estis, di boni cett.* Heindorfi coniecturam cur spreverim, caussa ea est, quod *dis dicere* inverecundum est. Praeterea ipsum vocabulum *ita* Heindorfium non recte emendasse documento est. Nam sive ad praecedentia referas sive ad subsequentia, nihil in eo sani erit. Sive enim Marcum: *ita, ut dixi, dis potius, me dicere oportet*, voluisse statueris, superflua et inconcinna ea, quae sequitur, deorum appellatio erit; sive *ita, ut dicturus sum, dis potius me dicere oportet*, aut vocabulum *dis* aut quae sequitur deorum invocatio incongrua erunt. Restat, ut de insolito illo comparativo *dispositius*¹⁾ verba faciam. Is quamvis hoc loco, quod sciam, unico inveniatur, nihil tamen habet offensionis. Vocabula enim ἀπαξ εἰρημένα tot in reliquiis Frontonianis inveniuntur, quot homines decet in verbis insolitis quaerendis indefatigatos. Atque Marcus quidem discipulus in verborum quaerendorum studio adeo nimius est, ut vel ab ipso magistro, inusitatorum amantissimo, reprehendatur (cf. ad M. Caesarem IV. 3) sed de hac re postea, quo loco ipsum Frontonem et Marcum praecipue in utendis comparativis immodestiores fuisse demonstrabo.²⁾ Unum addo. Quemadmodum Marcum *dispositius* scripsisse puto, ita Tacitus (ab exc. d. A. XV. 3) *compositius* comparativo, quod sciam, solus usus est. De Leutschi sententia, qui probata Heindorfi emendatione, *vales pro aves* legendum censuit (Philol. XXX. 176) subinde disputabo.

¹⁾ Non aliter ad Marcum Caesarem V. 31 (46) pag. 85, 6 *quietus* prior manus exaravit, altera recte *quietius* emendavit.

²⁾ cf. excursus II.

Epistula subsequenti, quae est ad M. Caes. I. 3, respondebat Fronto ad Marci epistulam, de qua modo dixi. In ea epistula pag. 5, 12 locus est vexatissimus: *quid si istas litteras tuas legerit, quibus pedem etiam pro salute mea¹⁾ advocas et praecarisi? O me beatum! ortus commendatum! Putasne ullus dolor penetrare sciat corpus aut animum meum? prae tanto gaudio prosiluerim. Babe, nec doleo iam quicquam. Quid? Marcum Frontonis pedem aegrum advocasse aut precatum esse? Nullum eiusmodi rei in Marci litteris vestigium inest. Necesse autem est insit in illa epistula aliquis aut aliquid, quod Caesar invocaverit: Quod cum intellexisset Eichstadius, post vocabula *pedem etiam* aliquid intercidisse censuit, quod quid fuisse sibi videatur addere noluit. Atqui nihil Marcus advocaverat, quae vox premenda est i. e. in auxilium magistri, ad restituendam eius valetudinem invocaverat praeter deos. Similiter Marcus III. 9 pag. 47: *deorum unumquemque mihi votis advoco.* Unde adparet corruptum esse *pedem* vocabulum. Jam cum codicem continua scriptura exaratum esse constet, scribendum puto *opem deum¹⁾* (*opedeū*). Simillimus locus est Frontonis pag. 83, 9: *Pro Faustina mane cotidie deos appello: scio enim me pro tua salute optare ac praecari.* Quodsi recte restitui, sequitur, ut Hildebrandus ad Apul. Met. 1, 23 pag. 66: *ortu tibi non commendatum* et Maehlius (in Philologo XVII. 177): *fortunatum! commendatum proxima male explevisse dicendi sint.* Recto iudicio Schopenus (II, 3) *ore tuo dis-**

¹⁾ [UOTIS, quod codex inter MEA et ADUOCAS recte exhibet, mero errore typographicō in editione Lipsiensi omissum est. STUD.]

¹⁾ In idem incidisse Eussnerum est quod mihi congratuler. Non prorsus indignum quod adnotetur visum est, forma *deūm* solum Frontonem uti (pp. 113, 11; 212, 11; 213, 20; 229, 7), *deorum* Frontoni (16, 16 ubi Frontonis verba a Marco exscribuntur, 23, 5; 122, 10; 154, 15; 213, 20) et Marco (47, 17) communem esse.

commendatum, quae tamen verba ab eis quae in codice leguntur: *orti..meacom..datum* longius absunt;^{g)} Naberus mortalem ita *commendatum*, quae coniectura tam prope a codicis vestigiis quam longe ab oratoris sententia abest. Hoc enim dicit, se deis, et a Marco quidem Caesare esse commendatum, ut periculi faciendi caussa ita suppleverim: *immortalibus a te commendatum*. Ne spatio in codice relicto me abusum esse opineris, tenendum est finalem syllabam *bus* sola prima littera a librario exarari solere. Quamquam ne sic quidem universus ille locus expeditus est. Quid enim illud: *prae tanto gaudio prosiluerim?* Coniunctivus ille, qui in codice, in quo praeter primas tres vocabuli litteras nihil adparet, non invenitur, ne latinus quidem est. Aut enim perfecti notio inest cum dubitatione quadam et incertitudine prolata, ut paene idem sit quod *fortasse prosiluerim* sive *nescio an prosiluerim*, aut proxime ad futuri temporis significationem accedit in hanc fere sententiam *non dubitabo prosilire*. Utriusque generis singula (sunt autem permulta) addo exempla Frontoniana: ad M. Caesarem IV. 3 pag. 65: *navem triremem rite dixerim*, IV. 8 pag. 71: *turpe alioquin fuerit diutius vitium corporis quam animi studium posse durare*. Utrumque autem hoc loco ineptum est. Quid sibi acciderit, ex quo litteras a Marco scriptas legerit, quanta valetudinis suae in meliorem partem commutatio facta sit, non quanta facta esse aut fieri potuerit, Fronto praedicat. Ernestus quidem de Leutsch, (Philol. XXX. 176) magister optime de me meritus, ex his verbis Frontonem quo tempore Marcus

g) [Immo cum re vera in cod. sit ORT^{TUO}MEDIIS COMME|DATUM et TUO litterae minutae a correctore in rasura additae sint, apparent correctorem voluisse: *O me beatum! o* (vel omissa hac particula) *ore tuo me diis commendatum!* qua lectione ipsam Frontonianam restitutam esse confido. STUD.]

praecedentem epistulam ad eum scripserit, bene valuisse adparere putat, in qua re homo doctissimus non satis animadvertisse videtur Frontonem gratias agere pro „flagrantissimis litteris“ a Marco missis quibus lectis se pre gaudio plane restitutum sibi *videri* praedicare. Extremis autem verbis nescio an Fronto respondeat ad ea, quae pag. 5, 2 Marcus optaverat: *valeat et mecum esse possit*. Sic enim in codice legitur. Schopenus II, 3 et Naberus cur *ut* substituere maluerint, mihi quidem non liquet. Non enim propterea optat ut Fronto valeat, ut secum esse possit, sed duo vota habet, et ut valeat magister et ut secum esse possit. Neque praepositio *prae* habet quo se eo quidem, quo a Nabero posita est, loco tueatur. Quo vocabulo latini homines ita solent uti, ut duas vel complures res inter se conferant, idque duplici modo, de qua re cf. Heerwagen ad Liv. XXII. 3, 13. In hunc autem locum nisi alterum id genus non cadit, quo ne quid fieret re aliqua impeditum esse dicitur. Tantum autem abest, ut Fronto gaudio ex Marci litteris percepto se quominus prosiliret prohibitum fuisse adfirmet, ut ipsum illud gaudium fecisse dicat ut prosiliret. Itaque universum locum auctor sum ut ita constituas: *Quid si istas litteras tuas legerit, quibus opem deum etiam pro salute mea advocas et praecaris? O me beatum (imm)ort(alibus a te) commendatum! Putasne? ullus dolor penetrare sciat corpus aut animum meum prae tanto gaudio? Prosilui babae, nec doleo iam quicquam.* In voce *etiam* postposito ne offendas, confer pag. 24, 13; 62, 20; 63, 7; 65, 13; 74, 12 alia. De *putasne?* confer Horat. Sermon. II. 5, 76: *putasne? perduci poterit tam frugi tamque pudica?* Unum liceat addidisse. Quae subsecuntur verba Frontoniana, in codice non omnia adparent. Legitur enim ... ECaesar, unde Buttmannus alterum *babe* effecit. Evidem malim:

*Plane, Caesar, vigeo, valeo, exulto, quo vis veniam,
quo vis curram.^{b)}*

Ad Marcum Caesarem I. 4 pag. 10, 22: Nunc a Laertio ad Atridam transeo. Nam illud πασσινδίη, quod eum decepit, cuius causa tot legiones funduntur, fugantur, ex somno et ex somnio profecto oritur. Ipsa vox graeca, quae apud Homerum quattuor locis, Iliad. β 12, 29; λ 709, 725 invenitur, de somnio illo Agamemnonis agi docet, ut Maehlius (Philol. XVII. 177) frustra παρ' εὖνη temptaverit. At quid illud est et ex somnio profecto? Erat cum legendum putavi et ex somno prolixo, qua voce saepius Fronto utitur, ut pag. 6, 61, 98, 106, 167, 197. Nihil enim esse videbatur, cur adfirmativum illud profecto adderetur. At meliora me docuerunt duo loci Curtiani VIII. 3, 4: ille se prodi, non moneri ratus et formae profecto fiducia cupere eam quam primum dedi Alexandro, acinacem strinxit et IX. 1, 18: in vicina oppida ingentem intulere timorem, invictum exercitum et deorum profecto advenisse memorantes.

Ad Marcum Caesarem I. 4 pag. 10 extr. haec leguntur: Quos quidem versus orator egregius mire quondam evertit. Fronto laudationem somni ad Caesarem scripsérat; rescribit Marcus contra somnum pro insomniis atque in ea re cum multa alia Homericā adfert tum versum illum οὐ χρὴ παννύχιον εῦδειν βουληφόρον ἄνδρα, quem vel maxime contra Frontonem eumque imperatoris filio somnum suadentem et commendantem facere in hoc quidem argumentorum ex poetis haustorum numero

^{b)} [Immo cum pro eo quod apud Naberum extat nec doleo satis clare NEQ.DOLEO et pro Babe Caesar post longam meditationem dubia NECAEGROTOR litterarum vestigia mihi apparuerint, non dubito quin locus iste pessime habitus ita restituendus sit: babe, neque doleo iam quicquam nec aegroto: vigeo, valeo, exulto etc. nam de aegrotor forma cogitare non ausim, cum alia deponentis exempla nulla, quantum sciam, innotuerint. STUD.]

adparet. Quod cum Fronto intellexisset, nihil antiquius habuerat nisi ut versum suae caussae incommodum et molestum nescio quibus artibus profligaret et everteret. Marcus autem magistri auctoritate non deterritus, id quod factum erat per risum et iucundam quandam adulacionem commemorasse satis habet. *Oratorem enim egregium ipsum Frontonem dici vix ac ne vix quidem dubium esse potest.* At quid tum illud *quondam?* Marcus recens est a legenda illa laudatione. Quae cum ita sint, suadeo ut emendetur: *miro quodam modo evertit.* Non praetereundum esse videtur, adverbium *mire* neque apud Frontonem neque apud Marcum ullo alio loco inveniri nisi fortasse pag. 17, 10, de quo postea agetur. Eadem arte locum ad Marc. Caesarem I. 2 pag. 4 sic primus emendasse mihi visus eram: *illo nescio quo modo*ⁱ⁾ *ad te profectum eum (animum meum) esse,* cum Jacobsum in idem incidisse vidi. Alio tamen loco, qui est ad Marc. Caesarem I. 8 pag. 21, 8: *Quorsum hoc retuli? uti te, Domine, ita compares, ubi quid in coetu hominum recitabis,*^{k)} *ut scias auribus serviendum, plane non ubique nec omni modo, attamen nonnumquam et aliquando,* nescio an eadem medela adhibenda sit. Recte enim Schopenus I, 3 *aliquando ferri posse negat.* Bene quidem *ubique* et *nonnumquam* inter se opponuntur; *aliquando* autem et *omni modo* contraria non sunt. Schopenus *aliquantum;* malim *aliquo modo.*

Iam accedo ad inconstantiae crimen, quo supra Naberum teneri dixi. Exempla nonnulla ponam: ut vocabula ex se ipsis apta specie quadam efferat oculisque subiciat, nonnunquam signis quibusdam utitur non antiquis illis sed perquam recentibus, nonnunquam non

ⁱ⁾ [Ego de *qui* pro *QUO*, non de *quo modo* cogitavi. STUD.]

^{k)} [*recitabis* ex *recitauis* factum cod. item paulo post NON ante *ubique* ex NEC a correctore effectum est. STUD.]

utitur. Velut cum pag. 12, 7 exaraverit : elegantissime „*praevaricari*“ te ais, pag. 36, 14: hoc etiam ipsum *atque* unde putas? legitur. Eandem rationem secutus est pag. 64 compluribus locis. Contra ea pag. 41, 3 *consulam* et pag. 50 ter repetitum vocabulum *cotidie*, cum in se ipsis posita sint, eisdem quibus reliqua verba expressa sunt litterarum formis exarantur. Idem factum est pag. 60, 23 in vocabulo *merito* et pag. 136, 7 in voce *salutem*. Mitto reliqua, quae innumera sunt; tria addam, unde adpareat, quantum ex illa inconstantia detrimenti Fronto ipse a Nabero editus ceperit. *Ad M. Caesarem III. 16* pag. 55, 6 cum iam epistulam finivisset, Fronto rem antea neglectam his verbis addit: *quom Persarum disciplinam memoraris* (cod. *memorares*), bene „*battunt*“ *ais*. Ita enim scribendum est, ut Fronto batuendi verbum, quo Marcus in describenda vel commemoranda Persarum disciplina¹⁾ usus sit, sibi (est enim anticum et, qualia Fronto amat, ex obsoletis quaesitum) probari fateatur. Rudibus enim exercebantur Persarum pueri, quae sunt *τυμπάνα* illa *διπλα* apud Xenophontem (*Cyri discipl.* 1, 2, 4). In codice *battunt* legi nescio an perperam adfirmant. Alter locus est *ad Marcum Caesarem II. 10* pag. 34, 14: *Feci tamen per hos dies excerpta ex libris sexaginta in quinque tomis: sed cum leges sexaginta: inibi sunt et Novianae et Atellaniolae et Scipionis oratiunculae: ne tu numerum nimis expavescas.* In quo loco interpretando et emendando nuper Eussnerus erravit²⁾: ita enim illa dici adfirmsat, ut „*intellegatur omnia*, quae M. Caesar excerpserit, quamvis ex tot libris sumpta, tamen utpote ex antiquissimis petita scriptis ab homine antiquario sine taedio perlegi posse“, ut post *cum substantivum aliquod*

¹⁾ Quam orationem in senatu habuit: cf. *ad Marc. Caesarem IV. 3*, pag. 65, 20, Mai adnot. 9 *ad Marc. Caesarem III. 16* pag. 53 ed. Nab.

²⁾ *Mus. rhenan. XXV. 544.*

(*voluptate puta vel tale quid*) omissum esse sibi persuaserit. Nihil minus. Cum enim ipsa illa quae secuntur diminutiva¹⁾ tum quinque *tomi* de exiguis libellulis agi docent²⁾; praeterea extrema verba: *ne tu numerum nimis expavescas*, rem minoris laboris esse significant quam quanti pro ingenti illo numero esse videatur. Quae cum ita sint, nihil in verbis illis mutandum est. Quamquam Naberus ut sibi constaret, exarare debebat: *fecit t. p. h. d. ex. ex l. s. i. q. t., sed cum leges „sexaginta“, inibi cett.* Simillimus locus est ad Marc. Caesarem V. 44 (59) pag. 90, 1: Victorinus noster aget, ne me acturum putas, i. e. id quod commemoro, ne me acturum putas. Finem faciat locus *ad Marcum Caesarem IV. 3 pag. 64, 10: Evidem te animadvertis, quom mihi scripta tua relegeres, adque ego de verbo syllabam permutarem, te id neglegere nec multum referre arbitrari. Quid? syllabamne „per“ mutarem an syllabam permutebam?* Utrumque habet quo se tueatur.

Ad Marcum Caesarem I. 5 pag. 12 extr. Fronto plagam¹⁾ sibi a Marco inflictam esse per blanditias conqueritur. Cum enim Fronto in somno laudando ipsum Ennium poetam a somno et somnio sibi initium fecisse

¹⁾ cf. Ed. Munk de fab. Atellanis p. 51, qui tamen male cum Heindorfio *Novianae Atellaniolae* electo et legendum putat; Marcus enim Novianas et alias Atellaniolas dicit, de quo genere dicendi satis est relegasse ad M. Haupt. ad Ovid. Met. II. 109.

²⁾ cf. Marquardt Antiquit. Roman. V. 2, p. 399.

¹⁾ [Non tam de *plaga inficta*, si quid video, agitur quam de *pila malitiosa data*. Cum enim pro eo quod apud Naberum legitur *Ecce autem circa Ennium aliam malitiosam PILAM dedisti codex*

^I PELAM praebeat — prima littera aut P aut T aut F, tertia ab exitu littera aut T aut L fuit; I litterula supra lineam non prorsus certa est — de PILAM lectione vix dubitandum est. Praeterea cum post *circa* corrector Q: supra lineam addiderit, quod aut QUE aut QUINTUS, QUINTUM etc. significat, *circa Q.* (i. e. *Quintum*) Ennium scribendum esse apparet. STUD.]

dixisset¹⁾), Caesar pluris quam ipsum somnium id fuisse contendit, quod poeta experrectus esset; quod nisi factum esset, eum illud somnium ne narrare quidem potuisse (cf. I, 4 pag. 12). Quae in codice secuntur, initio truncata sunt: *Marcus meus Caesar, si pote, argutius. Praestigiae^{m)} nullae tam versutae.* Ubi quod Maius supplevit *Excogitet*, Naberus *Quaerat aliquid*, utrumque recto iudicio caret. Laudare enim vult Marcum, non vituperare. Itaque, ut a verborum restituendorum conamine abstineam, tale quid Frontonem scripsisse oportet: *I, quaeras aliquid quam Marcus meus Caesar, si pote, argutius.*

Ad Marcum Caesarem I. 6 init. pag. 13, 12 quae leguntur, non Frontonis, sed ipsius Marci verba esse ut Eussnerus p. 542 recte contendit, ita ne ea, quae Maius manca et hiulca in codice invenit, minus bene restituisse dicendus sit vereor. Quae enim Maius sibi legisse visus est *magisve nego inpudens* (nunc enim omnia illa in codice obscura sunt) quod lenissima mutatione ita refingenda esse censem: *magisne ego inpudens*, praeterquam quod felici et sane miro casu opus fuit, ut quae restant verba unius sententiae et enuntiati essent, faciliore opera manum librarii (Maium enim, non librarium errasse credo) restitui posse mihi quidem persuasi: *magister, ego impudens.* Quippe in epistula, ad quam haec Marcus rescripsit, Fronto se ipse impudentem et inverecundum dixerat, qui quae ex suis orationibus excerpisset imperatori praelegenda alumno commisisset. Cui Marcus, si Fronto inverecunde egisse sibi videretur, se ipsum impudentem dici oportere, qui sua scripta tanto oratori

¹⁾ cf. O. Iahn ad Pers. prol. 2 pag. 74 et ad Satir. VI. 10 p. 215, Vahlen ad Ennium p. XX, Fronto pag. 146, 5.

^{m)} [PRAESTRIGIAE cod. recte; conf. A. Spengel ad Plauti Truc. I, 2, 32. STUD.] 156, 14

legenda committat, respondet. De priore sententia nihil praeter extremum vocabulum *magister* superest.

In eadem epistula pag. 15,14 Fronto in oratione aliqua, cuius partem Marcus in hac ipsa epistula sua manu descriptis, de caussa quadam loquitur iterata dilatione extracta. In qua evenisse dicit, ut adversarius, qui ad diem non adfuisset, vanis excusationibus iudices falleret, quae quales fuerint, altercationis forma usus exponit, idque ita, ut Fronto ipse interrogacionibus utatur, adversarii procurator respondeat: *ubi est adversarius, qui iam pridem ad agendum adesse debuerat?* *In itinere est. Quo tandem in itinere? Ex Asia venit. Et est adhuc in Asia? Magnum iter et festinatum i. e.* magnum iter est, etiamsi festinetur. Interrogationis signum posui post *Asia*, id quod instituta altercationis forma poscit. *Pag. 16, 3* quod interrogationis signum post vocem *dilapidare* puncto apud Naberum cessit, vix dubium quin hypothetae debeatur.

De eiusdem epistulae fine *pag. 17, 2: Sciat familia quemadmodum lugeat: aliter plangit servus manumissus aliter cliens lauda^acatus* (sic codex) *aliter amicus legat honoratus* quamvis optime meruerit Vahlenus (Cn. Naevi de bello Punico reliquiae pag. 7), est tamen ubi minus bene rem gessisse videatur, ut Naberus recto iudicio de eius temptaminibus existimasse dicendus sit. Atque primum quidem voce *dominum*, quam post *quemadmodum* omissam esse statuit, facile carere poteris; tum nihil est, quod *manumissum* servum testamento manumissum esse statuas. Unde enim probatur hoc Frontonem dicere, „diversum esse hominum luctum pro diversitate hereditatis“? Ex ipsis quidem, quae hoc loco supersunt, laceris reliquiis Frontonianis illud non efficitur. Itaque ne altera quidem Vahleni emendatio *cliens adoptatus* habet quo se tueatur. Optime autem restituisse existimandus est

legato honoratus. Ex verbis Frontonianis nihil aliud appareat, nisi mortuos ab amicis superstitibus pro modo acceptorum ab illis beneficiorum coli et lugeri. Unde locum sic refingendum esse censeo: *Sciat familia quemadmodum lugeat.* Aliter *plangit servus manumissus,* aliter *cliens laudicenus,* aliter *amicus legato honoratus.* De laudicenis vide Plin. Epist. II. 14, 5.

Paulo post pag. 17, 9 Marcus pergit: *Puto totum descripsi.* *Quid ergo facerent quod totum ac mireiam totum amarem hominem bonum.* Locus non uno nomine laborat. Atque primum quidem absurdum est *facerent.* Apud solum patrem Marcus Frontoniana illa recitaverat, ut aut *faceremus* aut *facerem* aut *faceret*, nihil praeterea, scribere posset. Quorum illud, quod altero loco posui, solum verum esse, et proximum *descripsi* et subsequens *amarem* docent. Miratur Marcus, quod totum locum Frontonianum descripserit. Mox quasi suam ipse excusaturus temeritatem et inutilem laborem: *quid ego facerem?* pergit. Ita enim scribendum censeo. Quod enim in codice est *ergo* huius loci non est; in interrogationibus enim illa particula ita solet usurpari, ut id quod quaeritur ex praecedente sententia quasi concludi posse fingatur. (Handi Tursell. II. 453 seqq. Kritz ad Sall. Jug. XIV. 9). Persimiles sunt loci Horat. satir. II. 1, 24 ubi videndus est Teuffelius, Pers. 1, 12, praecipue Cic. de off. III. 14, 60: *stomachari Canius;* *sed quid faceret? nondum enim C. Aquilius protulerat de dolo malo formulas.* Atque ut in hoc loco Ciceroniano caussa sequitur, cur Canio in re acquiescendum fuerit, ita apud Marcum fuisse puto: *quom totum... amarem hominem bonum.* Quippe pueriliter ludit bonus Marcus cum se *totum librum descriptsisse* dicit, quod *totum scriptorem amaret.* Quamquam in ludendo nimium quantum progressus esse videtur. In codice enim porro legi dicitur *totum ac mireiam totum,* in quibus vocabulis ipsum

illud *mire* mirum me habet, quod cum pag. 18 nusquam nisi apud Marcum I. 4 pag. 10 inveniri dixi, ne huius quidem loci immemor fui.¹⁾ At hoc ipso loco ne *mire iam* legatur, verecundia, nisi fallor, Marci vetat. Quid enim? senenne Frontonem *mire iam* totum a puero dici? Restat ut emendes *mirifice*, quod vocabulum apud Marcum III. 14 pag. 52, 2 invenitur. Quae cum ita sint, universum locum ita restituendum censeo: *Puto totum descripsi. Quid ego facerem, quom totum ac mirifice totum amarem hominem bonum?*²⁾ Pergit Marcus, ut supra dixi, in vocabulo *totus* ludere, cumque se totum librum descripsisse adfirmasset, quod totum hominem bonum amaret, eundem *mirifice* totum esse dicit eadem significatione, qua Cicero in Timaeo 5 utitur: *hanc igitur rationem effector mundi molitorque deus, ut unum opus totum atque perfectum ex omnibus totis atque perfectis absolveretur, quod omni morbo seniove careret.* Hominem autem bonum haud scio an oratorem Frontonem per blanditias dicat ex definitione illa Catoniana (cf. Catonis reliquias ed. Jordan pag. 80), quam ipse Fronto exscripsit ad Verum Imperatorem II. 1 pag. 121, 21. Superest, ut *ergo et ego, quod et quom* sive a librario antiquo sive ab hominibus doctis, qui codicem rescriptum inspexerunt, confusa esse commemorem (cf. pag. 18, 2; 127, 19; 69, 10).

¹⁾ Namque quod in margine saepius *mire* legitur (pagg. 99, 152, 188, 235 cett.), nihil euro.

²⁾ [Immo, cum in codice, quem, dum Juppiter Pluvius regnat, obiter inspexi, TOTUMADMIRER . . . TOTUMAMAREM . . . HOMINEM BONUM extare visum sit, quod totum admirer, quod totum amarem te hominem bonum vel similem lectionem in membrana latitare concicias; quam ita e. g. facili negotio cum tua de hoc loco sententia consociare possis, ut admirarer et bis quom restituendum esse censeas. Attamen iudicium de eius modi locis non ferendum esse credo, priusquam novis medicamentis evanidam scripturam resuscitare licuerit. STUD.]

Schopenus ut ad Marc. Caesarem I. 8 pag. 22, 3 recte pro *instructurae*,^{o)} quod in codice est, *structurae* restituit, de qua re videndus est Lachmannus ad Lucr. IV. 283, nescio cur intactos reliquerit locos *ad Marcum Caesarem* I. 7 pag. 19, 9 et I. 8 pag. 22, 15 eodem scripturae vitio laborantes. Illo loco haec leguntur: *nec ulla umquam scaena tantum habuit dignitatis: M. Caesar actor, Titus inspectator.*^{p)} Iam enim ipsa vox *inspector* per se satis dubia est; quae cum apud Symmachum (Epist. VI. 9) solum et Mythographum Vaticanum primum cap. 150 praeter hunc locum Frontonianum inveniatur, apud Symmachum quidem optimi codices non *adhibiti inspectatores*, sed *adhibiti inspectores* praebent, Lactantius autem Placidus, cui Mythographus sua debet (cf. Bodi Prooem. ad scriptores rerum mythicarum pag. XVII.) *inspector* habet, Mythographus *inspector*. Praeterea apud Frontonem res, quasi in scaena agatur, repraesentatur, in qua re non *inspectandi*, sed *spectandi* verbum sollempne est. Ipsum verbum his locis legitur: pag. 20 extr. et 21 init.: *quanta in spectandis orationibus elegantia*, qui locus ei, de quo agitur, simillimus est; pag. 82, 18: *quinquatribus populo Romano spectante*, quo loco, cum prior manus *sectante* (cf. Naber. pag. 296) exhibeat, Eussnerus emendationem suam pag. 6, 18 tueri poterat: *nec semper sectatur* (cod. *spectat*); pag. 230, 6: *histrionem in somnis fautor spectaret*; pag. 115, 16: (Calpurnium) *ego facile et omnibus spectantibus et te, si spectaveris, revincam*, pag. 207, 11: *spectandis in campo militibus operam dare*; pag. 191, 11: *Fabianum spectatum in iudiciis*; pag. 89, 12: *si animum nostrum*

^{o)} [IN litterae iam ab ipso correctore expunctae esse videntur.
STUD.]

^{p)} [Immo pro certissimo contra Naberum adfirmo in codice non INSPECTATOR extare, sed IMPERATOR, idque iam Maius legerat.
STUD.]

species; pag. 209, 11: factum spectatur; pag. 118, 9: an lacrimas vestras spectatum venirem; pag. 40, 16: indignationem (tuam) maligne spectaturi videntur. Quae paulo post pag. 40, 18 leguntur: *qui minus amici sunt, malunt te inspectare inconstantius agentem, quo quidem uno loco inspectandi verbum in codice adparet, cavendum est ne cum Nabero suspecta habeas; inimicos enim illos male ἐφορᾶν dicit et inquirere et observare, num quid temere et inconsiderate Fronto dicturus sit, quo data occasione contra ipsum uti possint. Sed redeo illuc unde profectus sum. Non bene fecit censor anonymous in indice philologo 1868 pag. 60 quod Titus imperator spectator Frontoni obtrusit. Imperatoris enim nomine Fronto ita uti solet, ut aut ipsos viros adloquatur (pagg. 164, 15; 165, 5 et 17; 169, 2; 171, 7), aut, ubi de imperatoribus verba facit, si vivunt, dominorum nomen honorificum addat (pag. 186, 8), si mortui sunt, non addat (pag. 210, 1). Reliqui loci huc non pertinent, ut pag. 122, 15, ubi Juppiter summus imperator dicitur, pag. 230, 8 ubi duces imperatores dicit. Quae cum ita sint, hoc quidem loco Titum Antoninum Pium dominum imperatorem adpellare debebat. Inde sequitur, ut Titus spectator emendetur. — Restat locus pag. 22, 15: *Certum habeo te, Domine, aliquantum temporis etiam prosae orationis inscribendae inpendere, ubi sine ulla dubitatione scribendae cum Nabero restituendum est. Inscribere uno loco eoque diversissimo apud Frontonem invenitur pag. 99, 22: M. Porcium in ea oratione, quae de sumtu suo inscribitur.**

Ad Marcum Caesarem I. 7 pag. 20, 14 scribendum est: *ut si simiam aut volpem Appelles pinxisisset, bestiae [leviculae] pretium adderet.* Cum Eussnero probabili emendatione leviculae scripsi: quamquam quo modo viro docto pinxit et (in cod. II^NV^CITET erasa postrema littera), quam amici sui du Rieu emendationem Naberus

recepit, probari potuerit, nescio. Neque enim simiam aut volpem Apelles unquam pinxit, et ipse particulae *et positio* (debuerat enim *et leviculae bestiae*) et quod sequitur *adderet*, ut feci emendandum esse docent.

In epistula *ad Marcum Caesarem I. 8* pag. 23, 11 locus est vexatissimus: *Pro Polemone rhetore, quem mihi tu in epistula tua proxime exhibuisti tullianum, ego in oratione, quam in senatu recitari, philosophum reddidi, nisi me opinio fallit, peratticum.* In epistula quadam, quae nunc quidem libri secundi quinta est, Marcus exposuerat, qualis Polemo rhetor Smyrnaeus tum celeberrimus (de quo conferenda sunt, quae Lud. Preller in Polemonis periegetae fragmentis pag. 5 congregavit), quem disputantem audierat, sibi visus esset eumque, ita laudaverat, ut hominem diceret sollertissimum uberrimoque ingenio praeditum; deesse tamen ei ea ipsa, quae Fronto se in M. Tullio desiderare ad Marcum Caesarem IV. 3 libere fatetur: nihil insperati, nihil inopinati, parum amoenitatis in Polemone esse, apta quidem omnia et quae te laudare oporteat, amare non libeat. Inde Fronto Polemonem tullianum a discipulo exhibitum esse dicit. Iamque ut par pari referret, orationem quandam, quam in senatu recitaverat, unde ἐπιδεικτικὴ fuisse sequitur, misit, in qua Polemonem illum philosophum commemo-raverat, qui cum Xenocratem academicum Athenis disputantem audivisset, libidinosa vita, quam egerat, reicta, homo frugi factus totum se philosophiae dederat (cf. Valer. Max. VI. 9, 1 et quae ibi attulit Kempfius). Quem cur *peratticum*, quam vocem parum a se intellegi Naberus confitetur, dicat, ex ipsius Frontonis de philosophis iudicio, nisi fallor, interpretandum erit. Atque ad Antoninum de eloquentia p. 143 nimia illos appetere, humana spernere per irrisiōnēm dicit, mirificos sane homines, qui cum magna loquantur, rem praesentem praetervideant, sensum communem contemnant (ad Ami-

cos I. 15 pag. 184); ut paucis defungar ἡ μὲν τῶν
ρητόρων παιδεία, ipse ait (ad Amicos I. 2 pag. 174)
δοκεῖ μοι ἀνθρωπίνη τις εἶναι, ἡ δὲ τῶν φιλοσόφων θεία
τις ἔστω, in quibus verbis premendum est illud ἔστω, quo
se non intercedere adfirmat, quominus Apollonidae philo-
sophia divinum aliquod videatur; sibi quidem philosophos
fatuos potius et inanes nugatores videri. Quae cum ita
sint, Polemonem philosophum non mediocriter risisse vi-
detur, utpote divina adpetentem, praesentia vitae bona
contemnentem, vanas imagines sectantem. Cum autem
plurimi philosophi Athenis aut existerent aut versarentur,
atticum illum morbum appellat. At *peratticum* dicit.
Terrarum quidem nomina cum vocula *per* componi non
solere non ignoror; sed Frontonem insolitum et inusitatis-
simum quodque sequi scio, neque patriam philosophorum
dicit, sed genus. Quodsi vero vocabulum *peratticum* non
ferendum putaveris, superest ut cum E. de Leutschio,
praeceptore summe colendo, emendes *hyperatticum*. Sed
pergo in Frontone recensendo. Secuntur haec verba:
*An quid? tu dicas, Marce, quemadmodum tibi videtur
fabula Polemonis descripta?* Dedi locum cum Maio, quem
Naberus secutus est. Codex *adedescripta*. Primum
interpunctio Maiana quomodo se tueatur nescio. Nam-
que *an quid?* alteram interrogationem hoc quidem loco
proponi, alteram ex praecedentibus supplendam esse
docet: utrum opinio, qua Polemonis fabula enarranda
philosophum hyperatticum exhibuisse mihi videor, non
fefellit me an fefellit? Atqui, ut locus a Maio consti-
tutus est, non, ut oportebat, contrarium quaeritur eius
rei, quam Fronto adfirmaverat: quaeritur, quemadmodum
Marco fabula illa descripta videatur. Recto igitur iudicio
Buttmannus ut *en quid iudicas, Marce* scriberetur au-
tor fuit. Quamquam *en* Frontoniana vox non est, ut ne
Heindorfi quidem coniectura ad II. 5 pag. 30, 7 facta
probari possit. Sed restat gravior corruptela, in qua

sananda rem non bene egit Fr. Jacobsius, cum in monstro illo *adedescripta* latere putaret *ad te scripta*. Non enim fabula Polemonis ad Marcum scripta sed in senatu recitata est. Quod Naberus posuit *a me scripta*, vocabula *a me* plane superflua sunt et a codicis scriptura longius absunt. Evidem ita emendo: *Equivid — tu dicas Marce, quemadmodum tibi videtur — fabula Polemonis adaeque descripta?* Gaudent et Marcus et Fronto eiusmodi interpositionibus, quarum ut unum exemplum idque proximum adferam II. 2 pag. 27, 22 legitur: *illa alia epistula tua.. tanta [me]¹⁾ voluptate affecit, ut temperare non potuerim — et videris tu an temere fecerim — quin eam ipsam patri meo recitarem.* Interrogativum *ecquid* compluries apud Frontonem est; unum locum adfero simillimum ad Verum Imp. II. 1 pag. 121, 17: *ecquid autem pulchre scripsisse videtur?* de quo loco postea disputabitur. De particula *adaequa* satis erit provocasse ad M. Hauptium in ind. schol. Berol. 1867 (Emendationes Frontoniana) pag. 10 et 11. Copula *est* innumeris locis a Frontone omittitur.

Recte Orellium *ad Marcum Caesarem* II. 1 pag. 26, 15 emendasse: *ceterum quidem in idus augustas tibi exspectandum est, ut quod (cod. quid) vis quale vis audias* cum pronominum oppositorum ratio tum ipse Fronto ad Marc. Caes. II. 13 pag. 36, 20 demonstrat: *tu modo perendie veni et fiat quod volt.*

Ad Marcum Caesarem II. 2 pag. 27, 10 leve mendum tollendum est. Ne ipsam quidem matrem suam unquam tam amanter tamve iucunde ad se scripsisse Marcus adfirmat quam proximis litteris Frontonem. *Neque,*

¹⁾ Pronomen, quo dubito an non careri possit, ipse addidi. Quid enim? quocum prius quam cum patre epistolam illam communicaret, quae tanta eum voluptate adfecerat? Atqui si absolute, ut dicunt, *affecit* verbum positum esset, antequam patri recitaret, cum aliis communicatam oportuit.

pergit, hoc fit facundia aut eloquentia tua: alioqui non modo mater mea, sed omnes qui spirant, quod faciant, confestim tibi cesserint, ubi quid coniunctivus ille *quod* faciant sibi velit non intellegitur. Quid? tam adrogantes aut matrem aut reliquos homines finxerit Marcus, ut decus illud eloquentiae se aequare posse opinentur? Scribendum haud dubitanter *quod faciunt*.

Ad Marcum Caesarem II. 8 pag. 33, 3 prior manus: *oro te, quis iste mos est pridie magistratus eiurandi*, quam lectionem editores praetulerunt. Altera tamen manus *magistratum* correxit, quae forma nescio an Frontoniana dicenda sit, modo ne accusativum casum, sed genetivum esse putas. Non enim agitur de uno consulatu eiurando sed de magistratibus deponendis. Contracta enim forma genitivi non Plautum tantum, Lucilium, Varronem de re rust. 1, 20, 5; 2, 1, 28, de ling. lat. v. 56), Livium (XXIV. 44, 1 ibiq. Weissenborn), Tacitum (ab exc. div. Aug. III. 62), sed Frontonem etiam usum esse locus qui est ad Marc. Caes. I. 8 pag. 23, 5: *profectum tantum in eloquentia adsecutus es, quantum senioribus ad gloriam sufficiat docere videtur*. Genetivum autem plurativum ab eodem Frontone cum casu gerundii singulari coniunctum esse, de qua re praeter grammaticorum libros Gronovius ad Liv. XXIV. 23, 1, Kritzius ad Sallust. Catil. 31, 5, Brixius ad Plaut. Capt. 848 exposuerunt, locus ad Amicos I. 24 pag. 188, 8: *tantus usus studiorum bonarumque artium communicandi documento esse poterit*.

Ad Marcum Caesarem II. 11 pag. 35, 4 in codice est: *Anno abhinc tertio me commemini cum patre meo a vindemia redeunte^{q)} in agrum Pompei Falconis devertere, ibi me videre arborem multorum ramorum, quam ille suum nomen catachannam nominabat. Diu multum-*

^{q)} [An corrigendum redeuntem? STUD.]

que de voce *catachanna* disceptatum est, quae praeter hunc locum etiam ad M. Antoninum de Orationibus pag. 155, 19 sensu, ut dicunt, translato legitur. Quae unde profecta sit, aliis quidem relinquendum puto, sed cum verba Frontoniana ipsa, quae quidem in codice legi dicuntur, ne intellegantur quidem (quid enim *suum nomen?*), liceat coniecturam qualemcunque, quae tamen ad codicis lectionem proxime adcedat, proferre. Punicam esse vocem Niebuhrius pag. XVIII. opinatur. Quid si legatur: *quam ille (surum nomen) catachannam nominabat?* Cannae quidem vocabulum Syrum esse constat et Syri quidem egregii fuerunt hortorum et arborum cultores. De scriptura vocis confer ad Verum Imp. II. 7 pag. 135, 3: *in Suriam*, Princ. Hist. pag. 206, 17: *Syriatici milites*, 207, 13: *Syrorum munditas*. 209, 18: *in Suriam*.

Ad Marcum Caesarem II. 12 pag. 35, 13, quam epistulam se non intellegere Naberus nescio quo pacto fatetur, haec in codice legi feruntur: *Deinde ibi in via sic oves multae congregatae adstabant, ut locus solitarius.* Verba extrema corrupta esse viri docti cum sentirent, ab emendando omnes abstinere maluerunt praeter Heindorium et Hildebrandum (ad Apulei Met. VIII. 22 pag. 711). Atque ille quidem *ut locis solitariis* suasit ut scriberetur, facillima sane medela at inopportuna et inepta. Namque non solitariis locis oves a pascendo cessantes capita conferre et congregari solent, sed locis aridis, sole torrido ustis, tempestate imminente. Hildebrandi autem sententia multo etiam longius a vero aberrat: suadet autem *ut locis oviariis*. Loca enim oviaria sine dubio ea sunt, in quibus oves pasci soleant, quibus locis non congregari sed passim vagari et dispergi id pecudum genus solet. Itaque emendandum esse censeo: *ut locis solet aridis.* De absoluto formulae *ut solet us* cf. Fabri ad Liv. XXIII. 14, 12.

Paucis versibus post pag. 35, 17: *ubi id audivi,*

calcar equo (cod. *equos*) *subpingo* (cod. *subringo*^r), si fides Maio) quamvis Heindorfius optime emendasset (cf. Symmach. Epist. 1, 62, Heraei studia crit. in Mediceos Taciti codices pag. 125 not. 89), male Ellisius pag. 17 *suburgo* maluit.

Ad Marcum Caesarem III. 3 agitur de caussa a Frontone contra Herodem Atticum, quocum ei vehementissimae inimicitiae intercedebant, proxime agenda, atque Fronto quidem ad epistulam III. 2 respondet, qua Marcus Caesar suaserat, ut odiosissimum negotium quam honestissime transigeret. Plane se dicit cum Caesare consentire; nam si quidem Herodes homo frugi sit, non recte illum conviciorum telis peti; sin *nequam et improbus est*, pergit pag. 42, 2 *non aequa mihi cum eo certatio, neque idem detrimenu capitetur*. *Omnis enim cum polluto complexus, tametsi superes, commaculat*. Maius, quem Naberus secutus est, *detrimentum correxit*, „speciosius, vereor, quam aptius. Quid enim? Ubi iudicio dimicatur, nonne is solus detimento affici solet, qui causa cecidit? Qua ergo ratione Fronto, etiamsi timeret, ne ab Herode, homine improbo, superaretur, certamen cum eo ideo sibi cordi esse negaret, ne forte non idem caperet detrimentum? Immo periculum, ut ipse ait, non idem subeundum erat in certamine, quo, sive vinceret, sive vinceretur, scelesti quasi contactu pollueretur“. Verba sunt Schopeni II. 6, qui ut *neque idem discrimin suscipitur* emendetur auctor est. At, ut dicam quod sentio, ipse Schopenus speciosius quam aptius locum interpretatus esse videtur. Quid enim? rene vera Frontonem ideo rem sibi cordi esse negasse, ne forte non idem caperet detrimentum? Multum sane abest. Non de caussa ipsa sermo est, sed quo modo agenda videatur, neque ne Herodem in ius vocet Marcus dis-

^r) [Immo SUBPINGO recte in ipso codice scriptum est. STUD.]

suedet, sed ne inhoneste, i. e. conviciis, rem agere velit. Iam de hac ipsa re Fronto cum Marco se consentire dicit: abstinentum esse conviciis, honeste agendum. Aut enim probum hominem Herodem esse aut improbum. Atqui probo quidem maledicere turpe esse; cum improbo autem contumeliis iaciendis altercari infamiam habere neque honesto quidem homini aequam esse eius modi cum improbo certationem: quippe illi nihil probri inde nasci posse, utpote satis probroso, ut vix quidquam addi possit, sibi vero detrimentum famae inde imminere: ex *omni* (quae vox premenda est) enim polluti hominis complexu, sive vincas sive vincaris, semper aliquid sordium puris et integris manibus adhaerere. Quae cum ita sint, ad codicis lectionem ita redeundum esse censeo, ut quid in eo inesse videatur coniectando eliciatur. Atque equidem in ipso codice *detrimenti* scriptum aut esse aut fuisse crediderim. Simillimus a ratione grammatica locus est Ovidianus, Fast. I. 46: *non habet officii Lucifer omnis idem*; neque multum abest ipse Fronto I. 4 pag. 11, 22 *si vigilia tibi hoc acuminis et leporis adfert.*

Paulo post nescio pag. 42, 12 quomodo post Niebuhrum Naberus ferre potuerit *autem sunt atrocissima*; recte Niebuhrus: *sunt autem atrocissima*. Praetermissa esse aut evanuisse videtur illa transpositionis notula, quae in codicibus antiquis haud raro invenitur. Locus plane geminus est in proxima epistula III. 4 pag. 43, 8; *venit mihi in mentem fore, uti et qui causam hanc agunt (acturi autem complures videntur) dicant aliquid* cett.

In eadem epistula pag. 42, 24: *Quodsi tibi videbitur servire me causae debere, iam nunc admoneo ne me inmoderate (cod. inmoderatae) usurum quidem causae occasione: atrocia enim sunt crimina et atrociter dicenda. Illa ipsa de lesis et (prior manus set) spoliatis hominibus ita a (pr. m. ad) me dicentur, ut fel et bilem sapiant;*

sicubi graeculum et indoctum dixero, non erit internecivum. Dedi locum quem ad modum a Maio et a Nabero interpunctus est, quamvis neque huic rei bene consultum et ipsa verba corrupta esse mihi quidem persuaserim. Non haereo in particulis *ne-quidem* latius distractis, de qua re Lorentzius exposuit ad Plaut. Mil. 31; in ipsis particulis haereo. Nihil auxilii est in transponendis vocibus *ne me*, qua medela Naberus locum restituuisse sibi visus esse videtur. Ultimum enim et extremum, quod timere Marcus poterat, id erat, ne Fronto occasione data ad Herodem ipsum immodestius compellandum ute-
retur. Quid Fronto? se ne immoderate quidem acturum adfirmat. Quasi vero quidquam potuisset immoderatus quam agere immoderate! Delirasset sane, si quidquam eiusmodi dixisset. Negare debebat se immoderate caussae occasione usurum. Itaque locum sic emendandum et interpungendum censeo: *Quodsi tibi videbitur servire me causae debere, iam nunc admoneo, ne me immoderate usurum opineris* (vel *opinere*) *causae occasione (atrocia enim sunt crimina et atrociter dicenda): illa ipsa de lesis et spoliatis hominibus ita a me dicentur, ut fel et bilem sapiant; sicubi graeculum et indoctum dixero, non erit internecivum.* Nihil se, quemadmodum antea dixerat, extra caussam dicturum esse adfirmat, quod quidem He-
rodem laedere possit; quamquam fieri posse ut aliquo loco graeculum dicat et indoctum hominem, idque non internecivum fore. Atque ut ita emendetur proxima Marci epistula suadet, qua quid sibi de Frontonis consilio videatur exponit: *de iis.... quae per litteras.... tuas consulis*, ait (III. 5 pag. 43, 17), *ita existimo: omnia quae ad causam, quam tueris, adtinent, plane proferunda*, (i. e. ea quae ut atrocia Fronto atrociter dicenda censuerat, homines liberos crudeliter verberatos et spoliatos, unum etiam occisum, cetera); *quae ad tuas proprias affectiones adtinent, licet iusta et provocata*

sint, tamen reticenda (i. e. Herodem graeculum et indoctum non dicendum esse). *Una haec cura maxime me exercet, ne quid tu tale dicas, quod tuis moribus indignum, negotio invito* (quae emendatio Alani est) *circumstantibus reprehensibile videatur esse.* Atque Fronto in his plane adquievisse initium epistulae III. 6 docet: *ita faciam, Domine, quod ad haec nomina, quod ad vitam; ut te velle intellexero, ita faciam.* Quo loco nomina dicit illa *graeculi* et *indocti* (ut facile supersedeas Naberii emendatione *crimina*), vitam autem *atrocias illa crimina*, quae reticenda esse negaverat. Inde, puto, adparet, non bene Eussnerum pag. 544 supplesse *mismum faciam*. Quamquam cum quanti spatii illa in codice lacuna sit per Naberum non constet, possis etiam *libenter faciam* scribere, id quod ipse Naberus suasit.

Ad Marcum Caesarem II. 4 pag. 43, 11 in codice esse dicitur: *vale, Domine, et vive, ut ego sim beatus,* quo quid esse potest inconcinnius? Debebat saltem: *vive et vale.* Iam vero admonuerat Caesar, ne quid temere et inconsulte Fronto ageret; responderat in ea epistula, cui hanc adiunxit, Fronto nihil potuisse fieri a Marco amicius iucundius verius, iam suum sibi consilium puerile, illius canum et grave videri. Non dubito, quin extrema huius epistulae verba fere eiusdem sententiae sint cum eis, quibus in proxima epistula III. 3 Caesarem valere et in amicitia sua perstare iusserat. Itaque auctor sum ut emendetur: *vale, Domine, et iuva, ut ego sim beatus.* Similiter Marcus V. 49 (64) pag. 90, 25: *id ut quam primum eveniat et dolor plantae quiescat, di iuvent.* Fronto sibi persuasisse videtur, se beatorem fore, si, quemadmodum Marcus fieri voluerat, caussam agere et vehementiorem animi impetum frenare constituerit. Quo nescio an extrema epistulae III. 6 verba spectent: *laudavi beatius opicum tuum.*

Ad Marcum Caesarem III. 8 pag. 45, 11 quae

leguntur: *Imaginem, quam te quaerere ais, meque tibi socium ad quaerendum et obtionem sumis, num moleste feres, si in tuo atque in tui patris sinu id futurum* (sec. man. *fictum*) *quaeram?* corrupta esse cum neutrum *id*, quod quo referatur non habet, tum *futurum* quod ne intellegitur quidem et, ut a verbo *quaeram* aptum, plane absurdum est, convincunt. Itaque Schopenus utriusque manus scriptura concinnata *in tui patris sinu efficturus quaeram* (II. pag. 7) periclitatus est. Quod periculum metuo ut bene cesserit. Socium ad quaerendum, non socium in effingendo Marcus Frontonem sumpserat. Mihi vero medelam loco vexato circumspicienti id primum tenendum visum est, quod Afri in primis scriptores res paulo ante commemoratas, praecipue ubi compluria verba intercedunt, non raro pronomine demonstrativo quasi revocare et repetere solent, de quo usu satis est Hildebrandum ad Apul. de Mundo 7 p. 357 et ad librum de Magia 2 pag. 437 citasse. Ipsius Frontonis haec sunt: ad M. Caes. II. 2 pag. 27, 8: *ausim dicere, quae me genuit atque aluit, nihil umquam tam iucundum tamque mellitum eam ad me scripsisse;* V. 59 (74) pag. 92, 19: *quis tibi alias dolorem genus, quem scribis nocte proxuma auctum, quis alias eum suscitavit?* de Feriis Als. pag. 226, 16: *Romulum ipsum urbis huius conditorem, cum hostium ducem manu comminus conserta obtruncavit cumque spolia opima Feretrio vexit, huncne tenui victu usum putas?* Itaque eo quem supra scripsi loco *id* quidem recte se habere puto, vocabulum quo referatur aut corruptum aut a viris doctis minus accurate in codice dispectum esse. Emendandum censeo: *Imaginem quam te quaerere ais meque tibi socium ad quaerendum et obtionem sumis, num moleste feres, si in tuo atque in tui patris sinu id idullium* (sive εἰδύλλιον) *quaeram?* Graecum vocabulum cur aut librarii aut cur virorum doctorum oculi deficerent caussa fuisse videtur.

In eiusdem epistulae verbis proximis: *ut illa in mari Ionio sive Tyrennico sive (sec. man. sin) vero potius in Hadriatico cett.* ut optime Schopenus emendavit et interpusxit, ita vereor ne unum mendum reliquerit. »Miraculo«, Naberus quidem adnotat, »est Frontonem non nosse Aenariam insulam. Verborum artifex nihil curat praeter εἰςόντας suas. Itaque facile credo Buttmanno non intellexisse Frontonem supra I. 5 quo sensu M. Caesar dixisset *lacus* I. 4«. Neque hoc, puto, neque illud verisimile est. Facile emendaveris: *ut insula in mari Ionio* cett. Nihil interesse Fronto dicit, utrum insula illa, in qua miraculum illud esse dicatur, qua imagine Marcus uti volebat, in Ionio an in Tyrrhenico an in Hadriatico an in nescio quo alio mari sita sit, rem solam, sive facta sit sive vera, esse tenendam; perinde enim esse, utrum Aenaria illa sit an quaevis alia insula, insulae nomen non curandum, mare autem, in quo sita sit, ex Marci arbitrio addi posse. Tum ad id, quod Marcus proposuerat, reversus amice accepta Aenaria insula, quid sentiat, exponit: *igitur ut illa in mari insula fluctus maritimos* cett. *Aenaria* enim a librario adscriptum esse quovis pignore adfirmaverim, qui cum apud Marcum III. 7 legisset *in insula Aenaria intus lacus est*, nomen in memoria haerens improvidus addidit. Erat autem, quod Fronto Aenariae insulae nomen reticendum a Marco putaret. Nota enim sunt quae de eo miraculo apud poetas narrantur (cf. Heynii Excurs. II. ad. Verg. Aen. IX.). Marcus autem cum illa ipsa tum quae hoc loco narrat apud παραδόξων scriptorem quendam inventisse videtur, quibus cum Fronto fidem non habendam esse sciret, rem ita a discipulo instituendam esse inuit, ut in insula quadam miram illam rem inveniri dicat, si libeat vel mare quoddam addat, nomen insulae reticeat. Quamquam sub finem epistulae ipse Aenariae nomine utitur, satis habens discipulum de ea re admonuisse.

Ad Marc. Caesarem III. 9, pag. 47, 25: nunc redeo Romam deosque viales et promarinos votis inploro. Novi sane et ad Frontonem Maianum usque inauditi Lares promarini. Novimus permarinos (cf. Hertzberg. de diis Romanorum patriis pag. 33 sqq.) ; malene Maius codicem aut inspexit aut reddidit?

In eadem epistula pag. 48, 3: *tribuat hoc nobis* (deus) *ut istum diem, quo mihi natus es, tecum, firmo te laetoque, concelebrem.* Cave emendandum censeas *firmato laetoque*, quod ut res ipsa non admittit (non enim tum Marcus aegrotabat), ita alter locus III. 16 pag 55, 3 fieri vetat: *me vade, me praede, me sponsore celeriter te in cacumine eloquentiae sistam.*

Ad Marc. Caesarem III. 13 pag. 50, 19 Fronto, postquam gratias quam maximas Caesari egit de epistulis creberrimis ab illo acceptis, cur parcius ipse rescripsert excusat. Tum *nec est, Domine, pergit, quod mihi tristior sis, cur omnino veritus sim, ne tibi litterae meae crebriores oneri* (cod. *oneris*) *essent: nam quo mei amantior es, tanto me laborum tuorum parciorem et occupationum tuarum modestiorem esse oportet.* Quo loco quod Eussnerus (pag. 456) aut *cum omnino veritus sim* scribendum aut, id quod ipse praefert, *nec est, Domine, cur mihi tristior sis, quod omnino veritus sim* transponendum esse censuit, male fecit. Legitur enim apud Verum Imperatorem Aurelium I. 3 pag. 116, 11: *equidem multum fratrem meum obiurgavi, cur me non revocarit* (ita Heindorfius, cod. *revocavit*), i. e. fratrem cum obiurgatione interrogavi, cur me non revocarit. Idem in locum, quo de agitur, cadit: non est, ait, quod tristior mihi factus interroges, cur omnino veritus sim. Subsecuntur haec verba: *Quid est mihi osculo tuo suavius? ille mihi suavis odor, ille fructus in tuo collo atque osculo situs est.* Adtamen proxime cum proficiscerere, cum iam pater tuus vehiculum concendisset, te salutantium et

exosculantium turba diutius moraretur, profuit, ut te solus ex omnibus non conpletecer nec exoscularer. Ita codex. Quae verba cum viri docti contra ipsam Frontonis sententiam pugnare viderent (quid enim? laetaretur Fronto et sibi profuisse diceret, quod Caesarem non complexus esset?), Maius *prope fuit* ut emendaretur suasit, quam sententiam reliqui secuti sunt. Male, si quid video. Fronto enim hac epistula excusat, cur quamvis innumeritas a Marco accepisset epistulas easque amantissimas, raro ipse scripsert: Marcum tot laboribus et negotiis distractum esse, ut id sibi muneris et continentiae imponendum putasset, ne Caesarem suis epistulis oneraret. Iam sequitur locus novissime exscriptus, quo alterum exemplum modestiae et continentiae suae ad fert: se quidem impetrare a se non potuisse, ut in maxima illius profectionis turba se Caesari obtruderet, eoque factum esse, ut ne exosculari quidem Marcum posset. Atque re vera hoc ipsum in libro rescripto legitur, modo *profuit* vocabulum recte dirimas. Scribendum enim est: *pro fuit, ut te solus ex omnibus non completecer nec exoscularer.* Interiectio autem *pro dolentis* est. De phrasi *est ut* exposuerunt Ruhnkenius ad Terent. Heaut. V. 2, 2, Zumptius ad Cic. div. in Caec. VII. 22. Ernestus pater meus in Quaest. Arnob. crit. pag. 4.

Ad Marc. Caesarem III. 15 pag. 52, 5 Fronto de dicendi illo per dissimulationem genere, quam Graeci *εἰρωνείαν* adpellant, verba facit idque a Marci criminibus defendit. Periit autem epistulae initium, ut tamen ex eis quae relicta sunt dispicere liceat, quid supplendum esse videatur. Quippe Fronto dissimulatione illa, qua alia dicas alia sentias, toto genere orationis severe ludas (verba sunt Ciceronis de orat. II. 67, 269), fieri dicit ut, cum minime blanda proferas, dissensionem profitearis, tamen tantum absit ut animi eorum, quibuscum conloquaris,

violentur et exacerbentur, ut moliantur atque ita verba sine ulla ad animos offensione audientium penetrant. Quod dicendi genus Marco minus probari potuerat. *Haec sunt profecto, Fronto pergit, quae tu putas obliqua et insincera (pr. m. sincera) et anxia et verae amicitiae minime adcommodata.* Ad quem locum Orellius haec adnotavit: »non satis perspicio, quomodo huc quadret *anxia*, ubi exspectabas *ambigua* vel etiam graecum vocabulum *λοξά*, quod ipsum in ANXIA corrumphi poterat«, immemor ille eius huius adiectivi usus, de quo exposuit Hildebrandus ad Apul. Met. IV. 27 p. 282 (adde Tacit. de exc. div. Aug. I. 80: *anxum iudicium*). Praeterea illud ipsum, quod mavult, quid aliud est nisi graeca vocis *obliqua* interpretatio? Hildebrando autem, cum de sermonis fuco agatur, extrema verba parum concinna videntur, ut *verae mundicitiae* (voluit sine dubio *munditiae*) emendandum esse censeat. Temere. Non enim de fuco ipso sermo est, sed utrum amicum aut admonentem aut vituperantem deceat an dedebeat. Nam quae Marcus vituperaverat non ad sermonem spectant, sed ad animum loquentis: per simulationem dicere sibi videri profitetur animi neque sinceri neque optime sperantis et fiduciae pleni neque vere amici. Quae cum ita sint ipse quod olim conieceram *ἀνάξια* spernendum esse mihi persuasi.

In eis quae deinceps secuntur: *at ego sine istis artibus omnem orationem absurdam et agrestem et incognitam, denique inertem atque inutilem puto in ipso codice inconditam* (quamquam *incognitam* legi adfirmant), modo accuratius inspiciatur, inventum iri confido; sin minus, recte Maius emendavisse dicendus erit. Operae pretium est locum Quintilaneum, qui et ipse de urbanitate est, conferre simillimum (VI. 3, 107): *meo quidem iudicio illa est urbanitas, in qua nihil absonum, nihil agreste, nihil inconditum, nihil peregrinum.* Solent enim

rhetorum filii sua ab artium scriptoribus ad verbum sumere. Quamquam Frontonem non ipsum Quintilianum aut exscripsisse aut memoria tenuisse puto.

In *eadem epistula pag. 53, 8* quamvis ceteris locis omnibus *vinea* scriptum sit, *viniis* recte se habere altera quaedam vox, *adoriam* dico (cf. Müller ad Paul. Diac. pag. 3, 12 Hildebrand. ad Apul. Met. VII. 16 pag. 579), documento est. Ut enim pag. 120, 18 *adoriam*, ita pag 217, 14 *adoris* in codice legitur, quae forma contracta est apud Frontonem frequentissima (cf. modo eadem pagina 53, 14: *violentis deterremur*). Quod pag. 106, 5 legitur *comedis* et ipsum contractum esse sequentia docent. Neque erat quod *de Fer. Als. 3 pag. 229, 20: Non enim te solis incurrere oportet* Maehlius (Philol. XIX. 161) *soleis* corrigeret; nam etiam illic *solis* pro *soliis* est, quae forma num aliis quoque locis inventiatur nescio. Ut *vinea* et *vinia* in eodem codice, sic pag. 19, 16 *deliramenta* (sic enim pro *deliberamenta* corrigendum erit cum Buttmanno et Hildebrando ad Apul. de Magia 29 p. 508, nisi vero ipsa forma *dele-ramenta* fecit, ut librarius peccaret), pag. 32, 3 autem *deleramenta* legitur (cf. M. Haupt. in Hermae V. pag. 190).

Ad Marc. Caesarem III. 16 pag. 54, 3: haec mecum anxie volutans inveniebam te multum supra aetatem quantus (correctum in codice *quantum*) *est . . . in eloquentia promovisse.* Naberus cum Maio *quanta*, Ellisius pag. 17 *quantus es.* Propius a codicis correcta lectione abest *quantula est.^{s)}*

Ad Marcum Caesarem III. 17 pag. 55, 14 sqq. nescio an aliter atque adhuc factum est interpungenda sint, atque sic quidem: *Quid ego de tuis literis dicam benignissimis verissimis amicissimis? Verissimis tamen*

^{s)} [Ego de te multum supra aetatem, qua tu es, multum supra tempus, quo operam his studiis dedisti, in eloquentia promovisse cogitaveram. STUD.]

usque ad primam partem libelli tui. Nam cetera, ubi me comprobas, ut ait nescio quis graecus, puto Thucydides, τυφλοῦται γὰρ τὸ φιλοῦν περὶ τὸ φιλούμενον, item tu partim meorum prope caeco amore interpraetatus es. Sed (tanti est, me non recte scribere et te nullo meo merito, sed solo tuo erga me amore laudare; de quo tu plurima et elegantissima ad me proxime scripsisti) ego, si tu volueris, ero aliquid.

*Ad Marcum Caesarem IV. 3 pag 62, 3 haud scio an Maius et du Rieu codicem male contulerint, nisi vero in codice ipso vitium inest. Philosophiae quoque disciplinas aiunt satius esse numquam attigisse quam leviter et primoribus, ut dicitur, labiis delibasse. Ut enim nihil admodum inter labra et labia interesse statuerim^{t)}, in litteris, quod ego sciam, dictio illa labris primoribus ita constans est, ut nusquam labiis inveniatur. Velut Plaut. Trin. 910 sine varia lectione: *in labris primoribus*, Cic. pro Cael. XII. 28 *primoribus labris gustare* in omnibus libris inest, de orat. I. 19, 87 *ne primoribus quidem labris attingere*, ubi solus cod. Lagomarsini 15, qui e pessimis est, labiis praebet; de deor. nat. I. 8, 20 et Quint. XII. 2, 4 *primis, ut dicitur, labris* sine varia lectione legitur. Quid? quod apud ipsum Frontonem ad Marc. Antoninum de orationibus pag. 156 et margo et secunda emendatoris manus *primoribus labris* exhibent, prima manus *laboris*, quae lectio et ipsa illi patrocinatur. Itaque confidenter emendo *primoribus, ut dicitur, labris*.*

In eadem epistula paulo post, cum omnium artium imperitum esse praestare quam semiperitum esse, atque id vel in ipsam philosophiam cadere dixisset, ita pergit: Tamen est in aliis artibus ubi interdum delitiscas et

^{t)} [Conf. quae de *laborum* et *labiorum* discriminé tradita sunt in scholio codicis Bembini ad Terent. Eun. II. 3, 45, quod a me restitutum est in Fleckeiseni annal. philolog. 1868 pag. 553 seq. STUD.]

peritus paulisper habeare quod nescias. In verbis vero eligendis conlocandisque illico dilucet, nec verba dare diutius potest, quin se ipse indicet. At quis est, quem verba diutius dare non posse dicit? quo referendum est illud *se?* Non dubito quin emendandum sit *nec verba dare diu quis potest.* Scio vel apud ipsum Ciceronem *aliquis* ad tertiam verbi personam omitti, de qua re disseruerunt Kuehner ad Tusc. IV. 8, 17, Ellendt ad libros de orat. I. 8, 30, Zumpt ad orat. pro Mur. VII. 16. Nihil autem eius modi in reliquiis Frontonianis reperitur.

Ad Marcum Caesarem IV. 3 pag. 62, 18, quo loco de eis antiquis scriptoribus agitur, qui verborum industriosius quaerendorum studiosi fuerint, *poetarum, pergit, maxime Plautus, multo maximeque Ennius* in id studium se commisere. Haereo in verbis *multo maximeque.* Praeterquam quod *maxime* minimo intervallo iteratur, id quod rhetores, qui variare orationem solent, vitant, *multoque maxime* Fronto scribere debebat. Emendandum videtur: *multum optimeque.*^{u)}

Ad Marcum Caesarem IV. 4 pag. 67, 14: *Nam decem partibus tuas litteras legere malim quam omnes Massicos* (ita recte *anonymus* in Indice Philologo 1868 p. 61; codex, ut fertur, *Marsicos*) *aut Gauranos palmites:* nam *Signini* quidem *isti nimis rancidos racemos et acidos acinos* habent; *quod vinum malim quam mustum bibere.* Quod quamvis ferri possit, nescio tamen an melius legatur: *quo* (i. e. propterea) *vinum malim quam mustum bibere.* Haud raro enim in pronominibus relativis peccavit librarius, ut editores in his quidem rebus aliquid sibi licere recte putaverint. Quamquam est ubi minus bene rem egisse videantur. Sic in codice *ad Marcum*

^{u)} [An pro *-que* particula, quae alteri *maxime* adhaeret, Q. (i. e. *Quintus*; sequitur *Ennius*) scribendum est? sane *Quintus* praenomen *Ennio* alibi quoque a *Frontone* tribuitur; conf. quae in nota l) dixi. STUD.]

Caesarem IV. 1 pag. 59, 3 recte legitur: Quo si quis umquam ingenio tantum valuit ... tu hoc profecto perficies multo facilius, ubi male substituisse mihi quidem videntur quod si quis. Namque quamvis haud ita frequens sit hic relativi usus, praeterquam ubi cum comparativis coniungitur, est tamen apud Varronem de *re rust.* III. 10, 5: (*anseres*) *voraces sunt natura; quo temperandum iis.*

Neque circumspectius fecerunt, quod eo loco, qui est *ad Marcum Caes. IV. 5 pag. 68, 13: Io, inquis puero tuo¹⁾, vade quantum potes, de Apollonis bibliothecabus has mihi orationes adporta correctoris manum secuti bibliotheca scribi maluerunt.* Cum enim prior manus *bibliothecab.* exarasset, posterior, ut videtur, *bibliotheca* emendasset, huic se addicere satius habuerunt. At duplex fuit Apollinis in Palatino bibliotheca (Becker *Antiqq. Roman.* I. 426), cuius etiamsi alteram partem graecam, alteram latinam fuisse sciam, eodem tamen loco fuisse constat, ut recte bibliothecae dicantur.

Ad Marcum Caesarem IV. 7 pag. 70, 24: Sed cum dis iuvantibus ad urbem veniemus, admone me ut tibi aliquid de hac re narrem. Sed quae tua et mea meteoria est, neque tu me admonebis, neque ego tibi narrabo, atque enim revera opus consulto est particulae illae coniunctae atque enim aliquid turbatum esse indicant. Ne autem *atqui* emendes cum res ipsa, tum usus Frontonianus vetat, apud quem neque in Cornelii neque in Marci epistulis ista particula legitur. Restat ut sic emendes: *sed cum dis iuvantibus ad urbem veniemus, admone me, ut tibi aliquid de hac re narrem (sed quae tua et mea meteoria est, neque tu me admonebis, neque ego tibi narrabo); utique enim revera opus con-*

¹⁾ Male Naberus: *inquis, puero tuo* interpusit: cf. Zumpt ad Curt. VI. 42, 18 eiusque nepotem ad Cic. pro Mur. XXIX. 60.

sulto est. Frequentissimae sunt eius modi apud utrumque scriptorem parentheses.

Ad Marcum Caesarem IV. 8 pag. 71, 3 quin librarius vocabulorum similium vicinitate deceptus alteram omiserit, non dubito. Nihili enim est quod in codice fertur: *Cupio mehercule possis venire, quod salute tua fiat; debebat quod salva salute tua fiat vel quod quom salute tua fiat.* Eadem medicina dubito an *ad Marcum Caesarem I. 8 pag. 24, 12* uti liceat: *par pari habet, ne ullum hinc versum audiret, sive paria parib. habet.* Cod. PA·I Exspectaveris *ut nullum*, sed cf. ad *Marcum Caesarem V. 7 (22) pag. 79, 7:* ,mihi peramplam anxietatem et summam aegritudinem, dolorem et ignem flagrantissimum litteris his tuis inussisti (cod. *misisti*, emendavit Schopenus II. 8), ne cenare, ne dormire, ne denique studere libeat'.

In eadem *ad Marcum epistula IV. 8 pag. 71, 9:* *ulcus autem illud ἀπέργανσται τῆς ἀρτηρίας* quid sibi velit neque quisquam adhuc eruit neque fortasse eruet, et Maius quid in codice legatur se dubitare profitetur. Namque Nabero *ἀπεξήρανται* periclitanti id obstat, quod genitivus *τῆς ἀρτηρίας* non habet quo referatur; a vocabulo *ulcus* enim eum pendere quis existimaverit? Malim certe *ἀπέρχεται τῆς ἀρτηρίας*. Sed utut res est, paulo post aliud quoddam *ulcus* haeret. *Nos remedia experimur et nequid opere nostro claudat, advigilamus,* Marcus pergit. Quo loco claudum illud *opere nostro* non dubius in *opera nostra* emendo, qua quidem dictione veteres eorumque imitatores ita utuntur, ut fere sit posita pro *per nos* aut *culpa nostra*. Sic Terent. Hec. 228: non mea opera neque pol culpa evenit; Catull. 3, 16: tua nunc opera meae puellae flendo turgiduli rubent ocelli.

Iam ut iterum in medicorum fines incurram, permira est *ad Marcum Caesarem IV. 1 pag. 72, 8* prior manus: *Volentibus dis, Caesar scribit, spem salutis nancisci*

videmur: alvi fluxus constitit, febriculae depulsae; macies tamen peritenuis et tussiculae nonnihil restat. Quo loco cum Maius pertenuis legisset, G. N. du Rieu *peritenuis* a priore manu exaratum, ab altera illud emendatum esse adfirmat. Latet fortasse medicum quoddam vocabulum, *peritonei*, de qua re alii existiment.

Ad Marcum Caesarem V. 20 (24) pag. 82, 3 recte codex: sed me levat, quod spero illo spatio, quo perferebatur hoc nuntius, potuisse cedere fomentis et remedii omnem illam vim doloris. Maius *hic*, Naberus *huc*, maluerunt. Sed confer Lorentzium ad Plaut. Mil. 759 et imprimis Büchelerum in Mus. Rhen. Novo XI. 575, qui antiquas eiusmodi formas non paucas in ipsius Ciceronis epistulis esse docuit.

Ad Marcum Caesarem V. 23 (38) pag. 82, 25 haec leguntur: Ἀπίθανος δύσθεσις videtur mihi, quod plane baluceis, qualem petieram, quibus verbis violentius Schopenus II. 9 et Eussnerus pag. 547, non bene Maehlius (Philol. XIX. 159) mederi conati sunt. Hoc ex paucissimis epistulae universae verbis adparet, non probari Marco id quod a Frontone missum acceperat argumentum. Recte, ut puto, Naberus graecum aliquod vocabulum latere censem. Quid si restituas: quod plane ἀλύσκεις qualem petieram? Marcus materiam voluerat, ubi clamari deberet (V. 43), miserat Fronto, quae fide careret.

Male *ad Marcum Caesarem V. 25 (40) pag. 83, 9*, cum recte in codice sit: *pro Faustina mane cotidie deos appello: scio enim me pro tua salute optare ac praecari*, Ellisius pag. 18 *scis* corrigi voluit. Hoc Fronto dicit, se, ubi pro Faustina vota faciat, pro ipsius Caesaris salute precari, quam in coniugis salute positam sciatur. Simummae sententiae sunt ad Marcum Caes. V. 55 (70) initio, ubi Marcus ad epistulam magistri, qui ut multos natales celebraret precatus erat, haec rescribit: »tu quoque intellegis, mi magister, quid ego *pro me* optem,

sanum et validum *te* et hunc diem tuum sollemnem et ceteros quam diutissime celebrare», et ad Ver. Imp. II. 6 pag. 133, 20: Fratrem dominum saluta, quem salvom habebis, si tu salvus eris.

Ad Marcum Caesarem V. 30 (45) pag. 84, 24
 Fronto novum annum domino suo gratulatur, quod ipse non adsit excusans. *Metui ego, pergit, invalido adhuc corpore turbae et in praesessioni me committere.* Male me habet vox *impressio*, quae hac quidem significatione nusquam alibi legitur neque sana esse potest. Quae Marcus V. 31. respondet: *quod a turba cavisti, tibi et meae curae consuluisti suadent: et illi pressioni*, quae emendatio a codicis scriptura non longe abest.

Ad Marcum Caesarem V. 36 (51) pag. 86, 22 nescio an anticum quoddam vocabulum, quibus Fronto cum discipulo gaudere solet, lateat. Codex: *Si te in provincia, mi magister, adierit Themistocles quidam, qui se Apollonio magistro meo dicat philosophiae cognitum, eum sese qui hac hieme Romam venerit.* Maius eum esse correxit et Nabero probavit. At vel sic sententia hiulca et incōncinna est; deest enim copula. Quid? si emendes: *eumpse qui hac hieme Romam venerit.*

Ad Marcum Caesarem V. 40 (55) pag. 87, 26 cum in codice legatur: *Cholera usque eo adflictus sum, ut vocem amitterem, singultarem, suspirio tum agerer, postremo venae deficerent, sine ulla pulsu venarum animo male fieret*, Schopenus II. 10 *angerer coniecit.* Quod quo minus recte factum existimem hoc impedit, quod Fronto a minore ad maius progreditur, suspirio autem angi minus grave est quam vocem amittere. Itaque *suspirio animam agerem*^{v)} scribendum esse puto.

Ad Marcum Caesarem V. 42 (57) pag. 88, 24:
Plurimos natales dies liberum tuorum prosperis tuis

v) [An *suspirio tumescerem* vel *suspirio tumerem*? STUD.]

rebus ut celebres, parentibus probatus, populo acceptus, amicis probatus, fortuna et genere et loco tuo dignus, omni vita mea redemisse cupiam. Recte Maius: »vix dubito quin hic vel supra librarius peccaverit bis inculcando *probatus* pro alio vocabulo«. Itaque Eussnerus (pag. 547) *amicis carus*. Nescio an locus plane geminus ad Anton. Imp. I. 2 pag. 95, 16: *tam gratum populo romano et acceptum suadeat ut scribatur amicis gratus*, quae vox ab illo *probatus* propius abest. Subsecuntur haec verba: *non hac modo exigua vita quae mihi superest, sed illa etiam quam vixi, si quo modo integrum redigi ac pro te tuisque ac liberum tuorum commodis insolutum dependi potest.* Ubi quod Maius *in solidum* maluit, recto iudicio caret. Debebat *in integrum* et *in solutum* diductis vocabulis (cf. Dirkseni manuale et Heumannii lexicon s. v. *solvō*). Recte de hac re iam existimaverat Ellisius pag. 18, modo ne *insolutum* continuis litteris scribere voluisset.

Ad Marcum Caesarem V. 55. pag. 91, 23 Naberus male cum Maio interpusxit: *sanum et validum te deinceps, et hunc diem tuum sollemnem et ceteros vel nobiscum vel nobis utique securis pro te quam diutissime celebrare.* Coharent enim *deinceps* et *hunc diem et ceteros*, quemadmodum et *nunc et deinceps* alio loco simillimo ad *Marcum Caes. V. 32 (47)* pag. 85, 11: *et nunc sanus et deinceps validus, laetus, compos omnium votorum agas diem natalem*, ubi non melius eidem viri docti verba disiunxerunt. Illo enim loco abstinentum interpunctione, hoc post *validus* interpungendum erat.

Ad Marcum Caesarem V. 59 (74) pag. 93, 3: Nocte, inquis, tam longa dormis? Et dormire quidem possum, nam sum multi somni; sed tantum frigoris est in cubiculo meo, ut manus vix exseri possit. Inconcinne. Interpellari a magistro se simulat Marcus, quod illa hiberna nocte longissima dormire quam litteris studere malit.

Respondet nihil in se quidem fuisse impedimenti, qui multi sit somni, et ipsum cubiculum subfrigidum, ne lucubraret suasisse, nam manum, qua librum teneret aut scriberet, ex opertorio exseri non posse; utramque igitur rem, et suum languorem et cubiculi frigora facere potuisse, ne praeter unam γνώμην vespertinam quicquam meditaretur. Quae cum ita sint, scribendum est *et tantum frigoris est in cubiculo meo.* Pergit Marcus: *Sed re vera illa res maxime mihi animum a studiis depulit, quod, dum nimium litteras amo, tibi incommodus apud portum fui, ut res ostendit.* Quid res ostendat, initium epistulae docet: Centumcellas Fronto visendi Caesaris causa venerat, unde genus dolores aucti erant. Iam Marcus magistrum sua caussa dolere, se illi apud portum incommodum fuisse conqueritur, indeque factum esse ut ne ipse quidem litteris se dare possit et Porcios, Tullios, Crisplos valere iusserit. Quae cum ita sint, mirum sane videri debet, quod Maius et Naberus optima codicis lectione (quippe »videtur emendatum *Porcium*«) spreta *Porcium* pro *portu* substituere sustinuerunt. Portus enim Centumcellae sunt.

Ad Anton. *Imp. I. 2, pag. 94, 26* quae leguntur, etiamsi et Schopenus et Naberus emendassee sibi visi sint, adhuc claudicant. *Seni huic et, ut tu appellas, magistro tuo,* Fronto ad imperatorem, qui magistro diem natalem gratulatus erat, rescribit, *bona salus, bonus annus, bona fortuna, res omnis bona quae tu scribis ea te mihi ab dis die tibi sollemnissimo natali meo praecatum omnia mihi ista in te tuoque fratre sita sunt.* Quem locum cum Maius male distinxisset, atque emendandi studio (*addis enim pro abdis periclitatus est*) abreptus pervertisset, Schopenus ita restitusse sibi visus est (II. 11): *Seni huic ect. res omnis bona. Quod tu scribis, ea te mihi ab dis die ect. precatum: omnia sita sunt.* Qui quod ab dis Frontoni reddi voluit,

quamvis posteum Naberus paucis versibus post in eadem epistula *ab deis* legi oblitus, *a dis* maluerit, optime fecit; de reliquis quae Schopeni sunt dubito. Plane enim inconexae et male aptae sententiae sunt; praeterea prior eo ipso vocabulo caret, quod hoc quidem loco adesse debebat. Namque hoc Frontonem sibi velle Schopenus statuit, ut adesse sibi ea bona dicat, quae Antoninus Imperator a deis precatus sit, ita tamen adesse, ut non in se ipso, sed in discipulis sita sint. At ipsum illud vocabulum *adesse* desideratur. Scio, non raro verbum illud auxiliare *esse* omitti apud Cornelium, hoc tamen loco, cum auxiliare non esset, ne omitti quidem poterat. Itaque alia ratio circumspicienda est, qua loco hiulco subveniatur. Nam Naber iudicium, quo *quia tu scribis* praestare putat, non intellego. Atqui una, ni fallor, littera mutata omnia sana praestari poterunt. Scribe: *Seni huic et, ut tu appellas, magistro tuo bona salus, bonus annus, bona fortuna, res omnis bona, quae tu scribis eo^{w)} te mihi ab dis die tibi solemnissimo, natali meo, praecatum — omnia mihi ista in te tuoque fratre sita sunt.* Quippe anacoluthiis frequentissimis et Marcus et Fronto utuntur, et quod pronomen *eo* a substantiva disiunctum est, multa eiusmodi συγχύσεως exempla apud utrumque inveniuntur. *Eo* autem *die* dicit, quo die Marcus eam, ad quam Fronto rescribit, epistulam miserat.

Eadem anacoluthia est in loco *ad Anton. Imp. I. 2 pag. 97, 21: Nimirum quisquam superiorum imperatorum (imperatoribus enim te comparare malo, ne viventibus compararem (Maius recte comparem) — quisquam illorum his figurenionibus uteretur, quae Graeci σχήματα vocant?* Ubi cum Schopenus II. 12 superioribus pro *imperatoribus* suasisset et Naber iudicium suum pro-

^{w)} [Ego ea litteras delendas esse conieceram. STVD.]

basset, recte Ellisius pag. 8: but as this is the first in the series of letters to M. Aurelius as Imperator, the courtierlike delicacy of the expression is much impaired by the alteration: *imperatoribus* implies what *superioribus* would too coarsely express. Addo, Marcum Antoninum Aurelium tum solum imperatorem fuisse, ut illud ipsum, quo Schopeni conamen nititur (rectum enim *imperatoribus* esse negat, cum *viventibus* tanquam contrarium sequatur) corruat.

Ad Anton. Imp. I. 5 pag. 103, 15 Fronto postquam non recte imperatorem petivisse, ut a magistro quo modo amatus esset eodem in posterum amaretur, exposuit (antea enim eo a se amore illum cultum esse, quo amare solerent qui bene sperarent de deliciis suis, iam vero ex laetissimo flore ad maturissimum eximiae virtutis fructum ingenium imperatoris pervenisse, itaque par esse, ut Fronto, qui in ea ipsa tempora amorem suum intendisset, multo maiore imperatorem amore amplectetur), quasi indignabundus ita pergit: *nunc iam virtus integra orbe splendido exorta est et radiis disseminata est: tu me ad pristinam illam mensuram luciscentis amoris tui revo- cas et iubes matutina dilucula lucere meridie.* Male haec coniunguntur. Scribendum est: *nunc iam virtus integra orbe splendido exorta est et radiis disseminata, et tu me ect.* Et illud cum indignatione vel interrogantis vel exclamantis est (cf. Seyffert comm. crit. ad Cic. Tusc. Disp. III. 21, 50 pag. 62). Duplex est aliquid turbatum esse docere poterat. Quae proxime secuntur, non bene Maius et Naberus dispunxerunt; ita debebant: *Audi, quaeso, quanto ampliore nunc sis virtute quam antea fueris, quo facilius credas, quanto amplius amoris me- rearis, et poscere desinas tantundem.*

Ad Anton. Imperat. II. 6 pag. 108, 7 postquam Sallustium et Ciceronem *σχήματα* rhetorica optime et rei congruenter adhibuisse dixit, exempla addit ad rem pro-

bandam. Atque ex oratione pro Coelio habita (c. 6) epanaphorae sive repetitionis exempla adfert. Tum pergit: *et porro deinceps ab eodem isto verbo sententiae inchoantur.* At in eis quae apud Ciceronem post illum locum leguntur nihil eiusmodi est. Unde adparet illud *et corruptum esse.* Non enim in eis, quae postea apud Ciceronem leguntur (id quod inesse debet in vocabulis *et porro*), sed in eis ipsis, quae Fronto modo attulerat, verbis Ciceronianis a vocabulo *quis* sententiae inchoantur. Sequitur, ut e. g. emendes, *ecce, porro.*

Quae secuntur verba cum non satis in libro manuscripto adparent, tum parum recte a Maio exscripta esse pro certo adfirmare possum. Sic autem apud Maium et apud Naberum leguntur: *Si videbitur id quod animadvertisit de te .. citato an pro cetero ornatu ac tumultu medium illud inculcatum (Maius inculpatum legerat) sit: cum omnibus communicare quod habebat: nam mihi paulo hoc volgatius et ieunius videtur.* In his verbis praeter lacunam illam, quae duorum fere verborum esse dicitur, aliquid turbatum esse extrema verba: *nam mihi paulo hoc volgatius et ieunius videtur* satis superque docent; nam quid de hac re Marcus existimaret, quaeri oportebat. Atque Frontonem a Marco petivisse, ut in eam rem inquireret, ipsa verba modesta *si videbitur* documento sunt. Agitur autem de verbis Ciceronianis pro Coel. VI. 13: *Illa vero, iudices, . . . luxuriose vivere,* quae hoc loco exscribere nolui. In his pro reliquo verborum ornatu et animi impetu, quibus ille locus insignis sit, ista verba languidiora et molesta sibi videri Fronto profitetur Marcumque, ut statui, interrogat, ut secum rem considerare velit. Iam quae de codice referuntur, consideremus, in qua re velim memineris verba continuo ordine et litteris maiusculis exarata esse. Iam nullo negotio extricaveris haec: *Si videbitur, id quoq. animadvertisito et cum animo tuo cogitato, an cet.* Cf. ad Anton.

Imp. I. 2 pag. 99, 14: *tu diligentius animadvertiso et de bello Parth.* pag. 221, 7: *fac memineris et cum animo tuo cogites.*

In operosa diligentia qua Fronto vel ipsas epistulas suas conscribit, non omittenda est illa parallelismi ratio, quam rhetores eorumque filii numquam neglegunt. Inde profectus optime O. Jahnius (Philol. XXVIII. 7) Frontonis locum octavo ad septem illos pictores addito restituit ad *Verum Imp. I. 1 pag. 113*, in quo emendando hoc unum restat, ut scribatur, *aut lasciva* (cod. *lascivia*) *Euphranorem*, *aut Pausiam grandia*. Quippe Pausias teste Plinio (XXXV. 11, 40) parvas pingebat tabellas, maxime pueros.

Iam vero quae subsecuntur *pag. 113* et *114* eadem corruptela laborant: *In poetis autem quis ignorat, ut gracilis sit Lucilius, Albucius aridus, sublimis Lucretius, mediocris Pacuvius, inaequalis Accius, Ennius multiformis?* Adparet scribendum esse *aequalis* Accius, ut recte Ennio multiformi opponatur. Pergitur: *Historiam quoque scribvere Sallustius structe, Pictor incondite, Claudius lepide, Antias invenuste, Seisenna longinque, verbis Cato multiugis, Coelius singulis.* Opponunter inter se Sallustius et Pictor, Claudius et Antias, Cato et Coelius. Deest qui Sisennae opponatur, qui nescio an Rutilius sit dicendus (cf. Vell. Paterc. II. 9, 4); certe locus obelo notandus erit.

Ad Verum Imp. II. 1 pag. 120, 1: Nihil est ita durum aut ita iniurium, quod . . . facere adversum, si maxime velis, possis. Dueae litterae deesse dicuntur, ut id quod Maius supplevit *michi modum* excedere videatur. Neque *mi* substituere licet aut *tu*, id quod Naberus maluit; nam *adversum* post *ita durum aut ita iniurium* adiectivum esse non potest. Nihil restat nisi ut suppleas *quod me facere adversum, si maxime velis, possis*, quae verba anticum comicum redolent.

Parum concinna sunt quae ad Verum Imp. II. 1 pag. 121, 16 leguntur. Eloquentia Veri factum esse Fronto gloriatur, ut vel Marcus frater Armeniaci agnomen, quod recusaverat, accipere et de sententia decedere cogeretur. Iam se ipsum fingit, cum Veri orationem illam domi legisset, Marcum compellantem. *Quid nunc meae, quid philosophorum litterae agunt? Litteris militis vincimur.* Ecquid autem pulchre scripsisse videtur? numquod verbum insolens aut intempestivum? aut num ego tibi videor gloriosum militem erudisse? Vides ea, quae Marcus interrogat, ita esse comparata, ut illum negare ea velit: nihil insolens, ait nihil intempestivum est, non gloriosum quendam militem erudivi. Una prior sententia adversatur, in qua praeterea autem molestum est et sensu caret. Scribe: *Ecquid parum pulchre scripsisse videtur?*

Mirum est, quod in eadem epistula pag. 122, 1 fertur: *Quid [agerem tum] inter duos ambos meos?* Quae inclusi, Maio debentur; verba librarii evanuerant. Quid autem *duos ambos?* Scio apud Thuringos familiariter ferri wir zwei beiden; latinum illud esse nego. Facili negotio emendaveris: *Quid agerem medius inter duos amicos meos?* Periculum est, quod *medius* malui quam *tum* illud Maianum, quod plane superfluum est. Idem vitium latere possit videri pag. 127, 15: *Sed enim omnes universos quicunque post Romam conditam oratores extiterunt, illos etiam, quos in oratore Cicero eloquentiae civitate gregatim donavit, si numerare velis, vix trecentorum numerum complebis,* ut emendandum sit: *homines universos*, nisi duo obstant loci, Gelli XIX. 12. 1: Apulei Met. VII. 5, ubi optimi libri ne quid mutetur vetant: quamquam qui modo tertius fuit Plaut. Trin. 1046 et 1047, in eo nuperi editores ex editione principe *hominibus* emendavisse sibi videntur.

In eadem epistula pag. 123, 24 cum bene Maius

dispunxisset: *Quod quis dicat, non enim didicerant: quae ergo imperabant?*, male rem egit Naberus.

Ut permulta eiusdem epistulae in codice iam legi non potuerunt, ita pag. 126, 1 ipsae gravissimae voces evanuerunt: *Exstant epistulae ver.. donis .. ser.. partim scribtae historiarum vel a..... compositae.* Iam exempla secuntur epistularum a ducibus ipsis scriptarum vel ad rerum scriptores missarum, postea a scriptoribus libris et rerum enarrationi insertarum, quae quidem epistulae a ducibus compositae altera pars litterarum, de quibus Fronto agit, sunt; alteram, ut supra dixi, oportet esse eas, quas ipsi scriptores scripserunt. Inde adparet non bene rem cessisse neque Maio, *exstant epistulae variae ad fidem partim scriptae historiarum vel arte compositae supplenti*, neque Nabero, *exstant epistulae verbis idoneis in serie p. s. h., vel a singulis compositae periclitanti*; neque enim series apud Frontonem usquam invenitur, et *singuli non modo scriptores, sed etiam duces sunt.* Periculi caussa ita suppleo: *Exstant epistulae verbis idoneis a scriptoribus partim scriptae historiarum, vel a ducibus compositae.*

Eo eiusdem epistulae loco, ubi Fronto quantum exercitus in Asia luxuria et mollitia diffluxerit exponit, pag. 128, 16 haec leguntur: *Ad hoc vestiti melius quam armati, adeo ut vir gravis et veteris disciplinae Laelianus Pontius lorias parim eorum digitis primoribus scinderet, equos pulvillis instratos animadverteret; iussu eius cornicula consecata, a sedilibus equitum pluma quasi anseribus devolsa*, cum a sententia tum a ratione grammatica plane absurda. Primum enim nemo sanus adeo milites melius vestitos quam armatos fuisse dixerit, ut Laelianus Pontius lorias eorum digitis scinderet et equos pulvillis instratos animadverteret; tum pergere debebat: ut iussu eius cornicula consecarentur, a sedilibus equitum pluma develleretur. Sana tamen omnia sunt, modo

ita interpungas: *Ad hoc vestiti melius quam armati, adeo ut vir gravis et veteris disciplinae Laelianus Pontius loricās partim eorum digitis primoribus scinderet. Equos pulvillis instratos animadverteret: iussu eius cornicula consecta, a sedilibus equitum pluma, quasi anseribus, devolsa.* Illa enim *equos pulvillis instratos animadverteret* hypothetica, ut vocant, sunt. Multa huius constructionis exempla apud Frontonem sunt, ut ad Marcum Caesarem I. 6 pag. 14 et 15.

Subsecuntur haec verba: *Pauci militum equum sublimitus insilire, ceteri aegre calce, genu, poplite repere.* Quo loco extremum verbum male habere recte Ellisius pag. 38 cum intellexisset, *repere* ut substitueretur suasit, quam vocem ita interpretatur: »they regain their seat.« At quid? Necesse sane fuit ut, postquam ex equis desiluerant, sedem relictam repetarent; sed non minus necesse fuit, ut, antequam desilirent, sedem tenerent. Ineptum autem est, milites male repetivisse sedem relictam dicere; haud dubie enim qui male repetebant, eidem male etiam petiverant. Leges rhetoricae et totius loci sententia in auxilium vocandae sunt, ut quid Fronto ipse scripsisse videatur, coniectando adsequaris. Opposita autem sunt inter se *sublimitus insilire* et id verbum, de quo dubitatur; atqui additi ablativi *calce genu poplite* dissuadent, ne ipsum rependi verbum mutet. Legendum enim puto: *erepere*^{x)}. Extrema praecedentis vocabuli *poplite* littera facit, ut praepositio a librario omitteretur.

In ultimis, quae restant, eiusdem epistulae verbis pag. 129, 17: *Catonis imaginem de senatu proferri s[olit]am memoriae traditum est: si ob militaria facinora, cur non Camilli? cur non lini? cur non Gurii? periclitior: cur non Capitolini?*

x) [Ipse irrepere conieceram. STVD.]

Ad Verum Imp. II. 8 pag. 136, 10, qui locus et ipse mutilus est, Fronto exultat, quod a Vero in cubiculum intromissus osculi honore sine cuiusquam invidia ornatus sit. Atque Verum ita cum animo suo reputasse fingit: *mihi, cui curam cultumque tradidisses oris atque orationis tuae, ius quoque osculi habendum, omnisque eloquentiae magistros sui lege fructum cap . . sa in vocis aditu locato.* Ubi primum dubito de *sui lege*. Multum enim differt ab unico quod praeter hoc apud Frontonem est huius constructionis exemplo (ad Amic. I. 4 pag. 176, 16: Aquilinus eiusmodi vir (est), ut in tui ornamentis aequae ac nostri merito numerandus sit), ut *sua lege* i. e. quasi privilegio, emendandum esse censem. Praeterea utut ea quae desunt, supplebuntur, non *capere*, sed *carpere fructum in vocis aditu locatum* restitui debere puto. Eo enim ipsa figura fructus in ore *locati* ducere videtur.

Certam autem emendationem pag. 136, 18 hanc fore spondeo. Ibi cum Maius in codice haec sibi legisse videretur: *hunc ego honorem mihi a te habitum maximo et gravissimo pondere*, quibus verbis ipsum praedicatum deesse sentiret, *pendo* post vocem *habitum* se recte supplevisse existimavit, in qua re consentientem habuit Naberum. At ipse Fronto, quam male fecerit, docere potest. Est enim apud eum ad Marcum Caesarem III. 20 pag. 56, 25: *excusa me Domino nostro patri tuo, quem, ita vos salvos habeam, magno pondere gravius amo et colo.* Quae cum ita sint, non modo recte emendari, sed fortasse in ipso codice ista ita scripta esse mihi videntur: *maximo gravius amo pondere*.

Dubius pag. 136, 23: *quam hilari voltu semper pla . . . tu nos adfatus es propono semper placidissime tu nos adfatus es; decem enim fere litterae excidisse feruntur.* Maius suo Marte: *quam hilari voltu semper placato tu nos adfatus es: debebat saltem semperque.*

Ad Verum Imp. II. 9 pag. 138, 6: nam de facultate tute videbis, qui me idoneum censuisti haud scio an melius scribatur videris. Ita enim Fronto solet; cf. ad Marcum Caesarem II. 2 pag. 27, 22: *videris tu an temere fecerim; pag. 28, 7: viderint qui sciunt.*

De Eloquentia I. 1 pag. 139, 4 verba: castella verborum, conciliabula verborum loco, gradus, pondera, aetates dignitatesque dinoscere in margine leguntur. Quinque prima verba sensu vacua esse suasque artes eludere Naberus queritur. Evidem quattuor prima a librario ad marginem adnotata puto, ut memorabili translatione insignia (sic enim pag. 140, 3 *praesidia verborum* dicit, et proxime de verborum, quasi militum, dilectu et conquisitione verba facit), neque ea vero, quamvis Frontoniana sint, cum reliquis continuanda, sed ex proxime praecedentibus desumpta, ut totum locum ita constituam: *castella verborum . . . conciliabula . . . locos, gradus, pondera, aetates dignitatesque dinoscere.* Locos τόπους dicit ut pag. 140, 12, quae alio loco pag. 140, 9 *regiones verborum* appellat.

De Eloquentia 1 pag. 140, 6 recte Maius: hic illud etiam, ut ego arbitror, scite a nobis commentum dispuxit, male Naberus hic illud, etiam. Quod scripsi commentum (in cod. conventum) Arn. Schaefero (Philol. XXVI. 575) debetur.

De Eloquentia 1 pag. 140, 13: in primis oratori cavendum, ne quod novum verbum ut aes adulterinum percutiat, ut unum et id verbum vestutate noscatur et novitate delectet. Sic codex. Maius unum et idem verbum, quod ut ad sententiam loci optimum, ita Frontonianum non est, apud quem illud unus et idem nusquam legitur, sed aut unus idemque (pag. 157, 7) aut idem unus (pag. 157, 9), Ecksteinus una id verbum, immoderatus. Scribe unumquodq. verbum, coll. pag. 193, 4; 232, 8. De eadem re agitur de Orationibus pag. 161, 15.

De Eloq. 1 pag. 143, 6: Quis dubitat sapientem ab insipiente vel praecipue consilio et dilectu rerum et opinione discerni? Ut si sit optio atque electio divitiarum atque egestatis, quamquam utraque et malitia et virtute careant, tamen electionem laude et culpa non carere. Ita editores. Dicerent cod. teste Maio, discerni teste, nisi fallor, Nabero, cuius adnotatio vix intellegitur. At, quemadmodum adhuc quidem dispunxerunt, altera sententia non habet unde apta sit. Comparari hic locus potest cum eo, qui est pag. 146, 12: Diodori tu et Alexini verba verbis Platonis et Xenophontis et Antisthenis anteponis? Ut si quis histrioni studiosus, Tasurci gestu potius quam Roscii uteretur et cum altero qui est ad Marc. Caes. I. 7 pag. 20, 13 quem supra emendasse mihi visus sum: Qui orationem spreverit, litteras concupiscet; qui scripta contempserit, scriptorem reverebitur, ut si simiam aut volpem Apelles pinxitset, bestiae leviculae pretium adderet. Adduntur enim exempla, quibus res, quae in priore sententia inest, comprobetur. Aliter tamen atque adhuc factum est, dispungendum esse is locus docet quem primum scripsi, in quo accusativus ille cum infinitivo electionem laude et culpa carere male a verbo, quod dicunt, primario distrahitur. Itaque sic locus dispungendus erit: Quis dubitat sapientem . . . discerni, ut si sit optio . . . tamen electionem laude et culpa non carere? Alter locus sic erit constituendus: Diodori tu et Alexini verba verbis Platonis . . . anteponis, ut si quis histrioniae (quae Heindorfi emendatio est¹⁾ studiosus Tasurci (?) gestu potius quam Roscii uteretur?

De Eloq. 1 pag. 143 extr. et 144 init. recte dispungendo restituitur locus sic: Quin tu potius illud cor-

¹⁾ Nisi forte *histrionis* contracta forma dativi neutri scribendum est, de qua re supra exposui.

rigis ac mederis, ne placeas tibi, non, ut id, propter quod places, repudies? Hoc agendum dicit, ne sibi placeat, non id, ut eloquentiam aspernetur. Facile carueris emendatione ab Heindorfio proposita, qua *quam pro non* legendum putavit.

De Elog. 1 pag. 144, 12 in codice est: *illud etiam audisse me memini, pleraque sapientes viros idinestscitis mentis atque consultis habere debere, quorum interdum usu abstineant, itemque interdum nonnulla in usu habere debere, quae dogmatis improbent, quae verba se non intellegere recte Naberus confitetur.* Agitur de inconstantia philosophorum, qui aliter sentire, aliter agere non raro cogantur, quorum placita et dogmata mirum quantum ab eorum vitae usu discrepent. Atque in verbis illis *idinestscitis* aliquid inesse quo philosophorum pracepta designentur, ipsa oppositionis ratio comprobatur. Quae cum ita sint, emendandum censeo: *pleraque sapientes viros in institutis mentis atque consultis habere.* De philosophorum institutis cf. Cic. de off. I. 1, 1, Halm ad Cic. Verr. IV. 6, 12, ipsum denique Frontonem ad Verum Imp. I. 1 pag. 114, 16: *quid agerent isti ipsi sapientissimi viri, si de suo quiske more atque instituto deducerentur?;* ad Marcum Caes. V. 9 (24) pag. 80, 1: *te certum habeo cum tua instituta* (i. e. Grundsätze) *reproto, haud perturbatum e. q. s.*

De Elog. 4 pag. 153, 27 de verbis Sallustianis disputans, quae sunt Catil. 14: *quodsi, ait, ita haec verba contra dixisset: Quique pene manu, ventre* (extrema duo verba recte addidit C. F. Müller. in Actis philol. nov. Tom. 93 pag. 490) *bona patria laceraverat, inedita obscenitas verbis appareret.* Ubi cum vocabulum *inedita* viri docti ferri non posse sibi persuasisserint, unus extitit Ellisius (pag. 18) qui tueri auderet: »*inedita*«, dicit, »is possibly right. The words would bear on their face a coarseness not found in our actual editions«. Male, nam

inedita obscenitas ea sola esse potest, quam scriptor noluit in publicum edere et non edidisse satius habet. C. F. W. Müller l. c. maluit *insita obscenitas verbis*. At non verbis, sed uni verbo insita est. Audacius, sed recto usus iudicio Buttmannus proposuit: *foeditas obscenae vocis app.* Evidem, cum Fronto vocis praetextae foeditatem praemissis reliquis vocabulis quasi tegi et obscurari dicat, auctor sum ut emendetur: *nudata obscenitas verbi appareret.*

In libro de *Orationibus* cum permulta sane optime expedita et emendata sint, plurima tamen supersunt, quibus equidem mederi non potuerim. Universus autem liber ita hucusque editus est, ut quo iure Naberus pag. 139 not. 1 in hoc tandem tractatu e luto emergi dicat non perspexerim. Pauca quae ipse in commune conferre posse mihi visus sum, haec fere sunt.

Pag. 156, 3: sententias eius (Senecae) tolutares video nusquam quadripedo concito cursu tenere, nusquam pugnare. Molesta illa *quadripedo concito cursu*, ut potenitiam. Malim *quadripedo concitas cursu tenere*. Non ignoro ad *Marcum Caesarem I. 8 pag. 22, 16 legi: pernicitas equorum exercetur, sive quadrupedo currant atque exerceantur, seu tolutim*; tantum tamen absum ut cum Buttmanno (pag. 54 ed. Berol.) *quadrupedo pro substantivo habeam*, ut *quadrupedo currant cursu atque illic emendandum censem*. Inde cavendum ne apud Frontonem *quadrupedo concito cursumtenere corrigas*. Quae secuntur optime restituit Heindorfius, modo *dictabolaria intacta reliquisset*.

Pag. 157, 17 qui male Naberum habuit conjunctivus docere poterat, male supplex Maium. Periclitior: Audi, hoc replicet quot sententiis.

Pag. 158, 14 postquam nimium esse Lucanum poetam exposuit, melius rem egisse Apollonium Rhodium: Isti autem, pergit, tam oratores quam poetae consimile

faciunt ut quae citharoedi solent unam aliquam vocalem litteram de Henone vel de Aedone multis et variis accentibus . . . are. Ita codex. *Herone* Hildebrandus ad Apul. Flor. II. 13 pag. 47, *Inone et Adonide* Peerlkampius in Horat. Sat. pag. 38, *de Inone vel de Aedone* Th. Bergkius in praef. ad poetas lyricos graecos ed. III. pag. IX not. *Haemone* Naberus; optime, sed dubitanter Ellisius pag. 19: »for Henone perhaps *Epose*«, nihil praeterea. Fronto unam eandemque rem a malis istis poetis molestissime iterari dicit, similibus illis citharoedorum, qui ad citharam illa ἐπο πο πο πο πο πο ποτοὶ τοροὶ τοροὶ τοροὶ λι λι λιξ et τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ τιὸ alia, quae apud Aristophanem in Avibus frequentia sunt, epopem et lusciniam imitantes continentur. Itaque locum sic constituo: *Isti autem tam oratores quam poetae consimile faciunt, ut quae citharoedi: solent enim aliquam vocalem litteram de Epose vel Aedone multis et variis accentibus iterare.* Non erat enim quod atque prout quae editores substituerent; cf. Fronto ad Verum Imp. I. 1 pag. 115, 1: consimile ut si ab hospite... Cretense postules. *Iterare* Peerlkampio debetur; Maius et Naberus cantare.

Pag. 159, 3: *Quis clamor iteratur? apparuit enim utrumque verbum quaesitum et inventum.* Naberus iteratus mavult; apud Maium verbum deest. Recta omnia, modo recte dispungas: *Quis clamor! Iteratur; apparuit* ect. Agitur de oratione quadam a Marco Caesare habita; ubi cum convenientes oculos dixisset, qui aderant, vocabulum novum quidem, sed admodum admirantes clamorem ediderant, Marcus locum iteraverat. Cf. Bentley ad Horat. Serm. I. 3 7.

Non bene *ad Marcum Caesarem* I. 3 pag. 8, 8: *Non fallor igitur, quin malim amorem erga me tuum fortuna potius quam ratione genitum editores qui malim scripsisse locus docebit de Orationibus* pag. 160, 3: *laudo Censoris illud, qui ludos talarios circuiret, quod semet*

ipsum diceret, cum ea praeterisset, difficile dignitati servire, quin ad modum crotali aut cymbali pedem poneret. Lacunam novem litterarum editores verbo *effugeret* expleverunt, ego verbo *circuiret*.

Pag. 161, 14: Monetam illam veterem sectator. Plumbi nummi et cuiuscemodi adulterini in istis recentibus nummis saepius inveniuntur quam in vetustis. Etiam plumbi adulterini sunt; corrigere *cuiusque modi* conl. Richter ad Cic. Verr. IV. 4, 7.

Ad Antonin. Pium 3 pag. 166, 6 de testamento Nigri Censorii agitur, quo Frontonem heredem scripserat, verbis autem male temperaverat; si Frontonis in testamento conficiendo consilium rogasset, pergit haud umquam tantam maculam memoriae suae inussisset verbis immoderatis ipsum se potius quam alios laudentibus. In his verbis quamvis illud *se vel Ciceronianis exemplis excusari possit* (cf. Zumpt. Gr. lat. § 550), tamen nullum eiusmodi exemplum praeter hoc apud Frontonen est, et aegre desideratur particula quaedam, cur Niger immoderatis verbis abstinuisse, significans. Propterea haud scio an scribendum sit: *ipsum scilicet potius quam alios laudentibus.*

De eadem re agitur ad Anton. Pium I. 7 pag. 168, 13: Quamobrem tecum quaeso ne quid obsit amicitia nobis qui nihil profuit. Ita codex; editores quae, male. Scribendum quibus: opposita enim sunt nobis profuit et nobis obsit.

Ad Amicos I. 11 pag. 181, 4: In figuris verborum est tropos, metaphora. Hac figura usus sum, cum figuram dixi de corpore, in quo neque sincerus, neque aqua pura, neque ullus umor liquidus, sed ita ut in palude corrupta omnia. Ita codex, nisi quod *topros* exhibet. Duo vitia latere homines docti perspexerunt, quorum tamen neutrum pro certo emendari ~~nequit~~^{potest}; cum enim librarius pro vocabulo illo, quo Fronto se μεταφορικῶς

usum esse dicit, vicina voce per errorem repetita *figuram* scripserit, manus Frontoniana restitui quidem non poterit, recte tamen Schopenus II. 14 et Ecksteinius *paludem* aut aliquid simile latere suspicati sunt (*lacunam* Ecksteinius; possis etiam *stagnum*). Praeterea Niebuhrius, cum substantivum quo *sincerus* referatur desit, *sanguis* suppleri voluit, in qua re homo egregius metuone falsus sit. Namque cum quae proxime secuntur ad paludem magis quam ad corpus referantur (quid enim *pura aqua* in corpore?) *sanguis* autem non ad paludem, sed ad corpus solum, *color* (cf. pag. 152, 14) supplendum videtur^y). Geminus plane huic loco est *ad Amic. I.* 13 pag. 183, 6: *Varianis alumnis masculis feminisque sestertium deciens* (ita Maius; vecens i. e. fortasse viciens du Rieu legisse sibi visus est) *singulis reliquid usurarium proprius quam propr(ium)*, ubi vicinum *proprium* caussa fuit, cur librarius *proprius* exararet; debebat *potius*.

Et lege et exemplo caret quod *ad Amic. I.* 12 pag. 182, 15 legitur: *cui rei mihi met ipse conscius sum, ceteros quoque omnes iuxta mecum scire velim.* In altero loco quo *conscius* apud Frontonem invenitur: *quae mihi conscius sum protestabor* (p. 235, 3) nihil auxilii est propter pronomen illud neutrum. Restitue *cuius rei*. Non accessi ad locum qui est *ad Amicos I.* 7 pag. 179, 15: *ego vero etiam nomine hominis faveo, ad quem locum quamvis grammaticus quidem margini adscripserit: »faveo illa re«*, cum Fronto favendi verbum semper cum dativo coniunxerit (cf. pag. 84, 11; 87, 6; 174, 5; 179, 9; 204, 21; 181, 13: et mihi filiam et tibi uxorem, ut recte proveniat, *fovebunt* legendum esse censeo *conl.* pag. 107, 4; sermo

^y) [Ludibunde olim conieci: *Hac figura usus sum, cum »rigorem« dixi de corpore (vix de corporis torpore), in quo neque sanguis sincerus neque aqua pura neque ullus umor liquidus, sed ita ut in palude corrupta (vel torpefacta vel torporata vel torpentia) 'omnia' STUD.]*

esse videtur de instanti filiae partu), Heindorfium recte de illo loco existimavisse puto.

Ad Amic. I. 18 pag. 186, 4 errore ut videtur typographi apud Naberum legitur: ut verum sit, quod Attici (cod. antiqui; emendavit Buttmannus) veteres dixerant; recte Maius dixerunt.

Ad Amic. I. 20 pag. 187, 16: Gravissimum casum tuum recenti malo consolari nequivi, periculosa valetudine ipse et in hoc usque tempus conflictatus; cum quidem mihi languore fesso plurium aegritudinum [venit] nuntius amissi iuvenis nostri quem tibi optimum filium fors iniqua abstulit, mihi iucundissimum contubernalem. Quem locum Maius non bene supplevisse videtur. Namque languor aegritudinum minus recte iungitur. Uno praeter hunc loco istud vocabulum apud Frontonem est pag. 15, 12: languor excusatibus i. e. lassitudo corporis. Languidum se ipse dicit ex periculosa valetudine, qua diū conflictatus sit, ut de pluribus aegritudinibus et morbis ne cogitari quidem possit. Sequitur, ut illud ipsum, unde genetivus aegritudinum aptus sit, in codice periisse statuas. Periclitior: priorum aegritudinum [cumulus accessit aut venit] nuntius amissi iuvenis nostri. Cf. pag. 232, 16: cumulum luctuum meorum ferre nequeo.

Ad Amic. II. 4 pag. 191, 10: Fecisti, frater Contucci, pro tua perpetua consuetudine et benignitate, quod Fabianum spectatum in iudiciis civilibus, frequentem in forum, meum familiarem, ita tutatus es, ut ei existimationem incolumem conservares. Meritis tibi parem gratiam referundam di immortales prospere... Reliqua desunt. Du Rieu sibi legere visus est in mi. iis civilibus, Naberus in causis scribi mavult; vestigia in codice relicta suadent ut in munericib. i. e. in munericibus civilibus emendetur, quae quidem alio loco (pag. 201, 18) officia, alio (pag. 207, 20) negotia civilia dicit. Frequentem in forum ab hominum doctorum (in foro Niebuhrius, in

ore omnium Heindorfius) temptaminibus defendit C. F. G. Müllerus (in programmate Landsbergensi 1865 pag. 9). Extrema sic emendaverim: Meruisti tibi parem gratiam referundam. Di immortales prospere

Ad Amic. II. 7 pag. 192, 15: Volumnius Serenus Concordiensis, si nihil in iis, quae apud me commemorarunt (aut commemorarint), verae rei desit aut addidit, iure meritoque utetur me apud te vel patrono vel präcatore. Rem, de qua agitur, Volumnius Frontoni expousuerat (cf. pag. 193, 3), Fronto dubitat, num vere et ingenua. Inde adparet corruptum aut falso lectum esse commemorarunt. Naberus commemoravit; debebat, nisi fallor, commemorat, aut verae rei dempsit aut addidit. Heindorfio debetur quod scripsi demsitus; in idem post illum incidit Alanus.

Ad Amic. II. 7 pag. 193, 8 scribe: Fueruntne omnes et sunt ad hoc locorum, quibus unquam scriptus publicus Concordiae delatus (cod. latus) est, decuriones?

Ad Amic. II. 7 pag. 196, 18 loco mutilo quid sibi velint et tanta redentas, ipsa epistula docet: tanto redemptas. Paulo post pag. 197, 4 supple: cui aetati omnium vacatio munerum data est, quam aetatem nulla lex; quam in codice evanuit, ut tres litterae deesse videantur (qua).

Ad Amic. II. 7 pag. 198, 12 legendum videtur: detrahi ignominiam iusseris nepotibus, genero, adfinibus. Cod. genere.

Ad Amic. II. 8 pag. 199, 4: Eo fit, ut ad me decurrant plurimi, qui tuam gratiam cupiunt. Quos ego non temere nec sine dilectu audio, sed probe petentibus suffragium meum impertio: iis vero, qui parum probe quid a te impetratum velint . . se denego. Naberus esse supplevit. Male. Nunquam enim in hac dicendi formula Fronto esse addidit: ad Anton. Imp. I. 2 pag. 95, 10: quod impetratum cupiam, ad Verum Imp. II. 8 pag. 137, 9: per te petita

atque impetrata omnia malui; ad Amic. I. 1 pag. 172, extr.: suum quisque amicum ali demonstratum vult; ad Amic. I. 7 pag. 179, 9: fautum Aquilae volo; ad Amic. II. 7 pag. 192, 13: existimationi meae consultum cupiam; ad Amic. II. 10 pag. 200, 8: malim patriae nostrae tutelam auctam. Concinnitas sententiae postulat, ut in altera parte adsit, quod vocibus *suffragium meum impertio* respondeat. Scribe: *iis vero, qui parum probe quid a te impetratum velint, ipse denego*, i. e. tuo nomine denego.

Princip. Hist. pag. 202, 7: ut magnis rebus gestis historia non indiligenter scribta nonnihil studii et rumoris auctura sit. Studium et rumor augeri possunt, nonnihil studii non augeri, sed addi potest. Scribe *ad ditura sit.*

Princip. Hist. pag. 204, 5: libertatem inopia sortiti, quia inopem subigendi sterilis fructus laboris capit. Agi de gentibus pauperibus et egenis manifestum est, sive Germani sunt, quae Rothii est sententia, sive, id quod mihi videtur, Arabes aut aliae Nomades, qui paupertate libertatem tueantur; nam quorum aut terra sterilis sit aut ipsi agri colendi imperiti, neque voluptatibus eos indulgere, quas servitium sequi solet, neque alienae avaritiae patere. Itaque aut quia inopem subigendi (id quod inusitatum quidem est de eis, qui agrum recte et ordine colere nesciunt) sterilis fructus laboris sequitur aut quia [agrum] inopem subigenti st. fr. l. capit. Fréquens apud Frontonem est usus dativi post formam passivam: ad Marc. Caes. III. 11 pag. 48, 26: negotium paucis impetratum; III. 13 pag. 51, 9: fabula histrionibus celebrata; V. 40 (55) pag. 88, 1: denique conclamatus sum nostris; de Eloq. pag. 142, 19: tibi tanta eloquentia parta est; Princ. Hist. pag. 209, 6: Traiano caedes Parthamasiri haud satis excusata.

In Veri virtutibus militaribus *Princ. Hist. pag. 207, 12* haec leguntur: *non incuriose per militum contubernia*

transire, sed forte temere Syrorum munditas introspicere: Pannoniorum inscitias, de cultu cuiusque ingenium arbitrari. Recte Naberus aliquid turbatum esse suspicatur. Quod Maius post *introspicere* interposuit et, per verso iudicio fecit: opponuntur enim inter se quasi exempli caussa Syri et Pannonii, quod ubi fit, res coniunctione carere solent. At nihil sani in vocabulo *inscitias*, quas quomodo quasi limis oculis imperator trans-eundo *introspicere* potuerit, non intellego. Opponuntur Syri et Pannonii; opponantur necesse est eorum sive virtutes sive vitia, ex quibus Verus de eorum ingeniis existimasse dicitur. Emendo: *Pannoniorum spurcitas*. In subsequentibus: *Sero ipso post decisa negotia lavari correxeram ipse^{z)}*, cum apud Maium ita legi animadverti, ut quod apud Naberum est *ipso* typothetae deberi videatur. Idem cadit in pag. 207, 17: *primam vigiliam facile vigilare, postremum iam dudum expergitus operiri*. Recte Maius *postremam*, idem in *de bello Parthico* pag. 219, 15: *eum piscem contractantes, ubi cum non satis dilucide eum apud Maium expressum esset, Naberus cum a typothetis per errorem descriptum intactum reliquit*.

Princ. Hist. p. 209, 13: Bello Parthico utroque consulares viri duo exercitum utrique ducentes obtruncati: Severianus quidem, Lucio ab urbe needum etiam tum profecto, enimvero cum praesens Traianus Euphrati et Tigridis portoria equorum et camelorum trib.....cer caesus est. Tredecim fere litterae deesse feruntur. At ipsa verba quae legi potuerunt labem traxerunt. Duo enim duces occidisse dicuntur, neque eodem uterque bello, sed alter Lucio, alter Traiano imperante. Iam ut Lucium Traiano superiorem faciat, Severianum absente Lucio imperatore caesum esse dicit, alterum, cuius nomen in codice evanuit, praesente Traiano. Itaque

^{z)} [Re vera *ipse* in cod. clare apparent. STUD.]

cum altera res alteri opponatur, *enimvero* ineptum esse patet. Ipsa autem res sub eo vocabulo alterius ducis nomen latere docet, ut locum sic putem constituendum: *Severianus quidem, Lucio ab urbe neerdum etiam tum profecto, Appius vero, cum praesens Traianus Euphratis et Tigridis portoria, eorum et camelorum tributa exigeret, caesus est.* L. Appius Maximus Norbanus, vir consularis, a Parthis in Mesopotamia trucidatus est: Cf. Fronto de bello Parthico pag. 217, 18, Cass. Dio 68. 9. 30.

De bello Parth. pag. 220, 4 somnium narratur, quo Polycratis tyranni filiae, quae patri instarent, aperta sint. *Harioli autem laetam et pingue fortunam portendier somnio interpraetati.* Molesta hoc loco antiqua illa forma portendier, qua quidem praeter hunc locum Fronto abstinet. Itaque in codice esse putaverim *portendi eo somnio interpraetati*, praesertim cum pronomine demonstrativo vix carere possis.

De bello Parth. pag. 222, 13 Fronto quod non sua manu scripserit excusat; digitos enim invalidos fuisse et scribendi laborem detrectasse. *Tum, pergit, haec epistula multum verborum ingerebat, mea autem dextera manus hac tempestate paucarum litterarum.* Ita codex. Violentius est quod Buttmannus correxit *multorum verborum indigebat*; proxime a codicis lectione abest *multum verborum imponebat*. Post litterarum suo more Fronto omisit est. (Cf. pag. 35. 4, 37. 17, 93. 4, 169. 24).

De Fer. Als. 3 pag. 224, 4 male lacunas supplevisse videntur. Periclitior: *Nec dubito, quin te ad ferias in secessu maritimo fruendas ita compararis: in sole meridiano ut somno oboedires cubans, deinde Nigrum vocares, libros intro ferre iuberis, mox ubi (cod. ut) te studium legendi incessisset, aut te Plauto expolires aut Accio expleres aut Lucretio delenires, aut Ennio incenderes, in horam istam (hoc Niebuhrio debetur) Musarum propriam quintam studeres, inde libris valediceres,*

dissenserere mitteres, Ciceronis si sermones (cod. sermonis) ad te detulisset audires, inde viae quantum potis ad (cod. poter.) litus pergeres et raucas paludes ambires.

De Fer. Als. 3 pag. 224, 24 Senecam ludit seque eius sectatorem simulans verbis volgaribus se abstinere, magnam sui ostentationem praefferens, fingit. *Neque enim me decet, qui sim iam homo doctus, volgi verbis Falernum vinum aut calicem acentetum appellare.* Ridiculum plane illud iam, quod quo referatur non habet. Corrige *tam homo doctus* *conl. ad. Marc. Caes. V. 33 (48)* pag. 85, 21: tam sanctus uxori, tam fratri bonus ac benignus; de Nep. Amiss. 2 pag. 233, 8: nulla profecto tam sit importuna et insciens lanifica.

De Fer. Als. 3 pag. 224 fin. et 225 in. sic dispungenda erunt: *Nam qua te dicam gratia Alsium, maritimum et voluptarium locum, et, ut ait Plautus, locum lubricum* ^{a)} *delegisse, nisi ut bene haberet genio* ^{'(ita cod. genium)} *utique' verbo vetere faceres animo volup — qui (cod. qua) malum volup? immo, si dimidiatis verbis dicendum est, uti (cod. ubi, corr. Heindorfius) tu animo faceres vigil e&t;*

De Fer. Als. 3 pag. 225, 18: quis arcus perpetuo intenditus? nescio an rectius scribatur intenditur.

De Fer. Als. 3 pag. 228, 7: Iovem patrem ferunt, cum res humanas a primordio condideret, aevum vi medium uno ictu percussum in duas partis undique paris diffidisse. Non recte se habere *vi* cum Heindorfius et Orellius perspexissent, alter *vitae*, alter *novum* legendum esse coniecerunt. At deest aliquid, quo aevum antea continuum fuisse innuatur. Ea caussa est cur malum

^{a)} [Non recte Naberus Niebuhrum exscribens *lubricum locum* in Plantinis quae extant frustra quaeri sed *liberum locum* Poen. I 1, 49 et III 3, 43 raperiri adnotavit; nam *loculus lubricus* a Plauto commemoratur Mil. glor. III 2, 38 = 853; idem Poen. III 2, 25 *locum voluptarium* praebet, et omnino totus locus Frontonis studia Plautina redolet. STUD.]

aevum iuge medium. Eadem vox apud Frontonem est ad Marc. Caes. I. 3 pag. 7, 12: amor iugis est. Recte Naberus paulo ~~inter~~ e codicis vestigiis vocabulum a Maio omissum restituit: *quies nocturna vigilantibus pro somno adhuc erat promulgata.* Maius *pro somno fuerat pr.* Sed ut ad Amic. I. 8 p. 179 extr. codicis scripturam *aduc* pro eo, quod ipse in continuis Frontonis verbis exhibuit, *adhuc* adnotare oblitus est, ita (quo codicis vestigia ~~N~~UC ducunt) hoc loco *aduc* scribere debebat, quod novum huius scripturae exemplum accedit ad ea, quae concessit M. Haupt in Hermae V. 190 et 191.

De Feriis Als. 3 pag. 229, 15 nullo negotio expletur ita: *cuncti quibus inrigaris, ilico post procumbent proque mortuis immobiles iacebunt.*

De Nepote Amissio 1. pag. 231 extr.: *in quo (magistro) plura solacia vitae huius habeo, quae tibi tristitiae istius possunt ab ullo contingere.* Ita codex; editores *quam tibi.* Malim *quam quae tibi;* facilius enim alterum vocabulum simillimum fugere librarium poterat, *quam calamus ad ineptum vocabulum aberrare.*

De Nep. Am. 2 pag. 233, 26 dispunge: *Quod tamen, verum sit licet, parvi nostra refert.* Item pag. 235, 2: *Quae cum aderit, si noctis, si lucis id tempus erit, caelum quidem consalutabo discedens et quae mihi conscientius sum protestabor: nihil in longo etc.* Neque erat quod Naberus cum Maio codicis lectionem mutaret, quo loco, modo recte interpungas, omnia sana sunt, pag. 236, 13: *Multum et graviter valui, mi Marce carissime; dein casibus miserrimis afflictus, tum uxorem amisi.* Frequens enim apud Frontonem omnium verbi substantivi formarum omissio (cf. ex. gr. ad Marcum Caesarem IV. 1 pag. 59, 7 et 8). *Pag. 253, 9* quod Naberus non interpusxit: *Ego non ardeam tuo amore, qui mihi huc scripseris?* typographo deberi videtur.

EXCURSUS I.

Componuntur exempla formae pronominalis *mi* in reliquiis
Frontonianis obvia.

1. Certa vocativi exempla.

mi Fronto 26, 17¹⁾.

mi Naucelli 177, 10 F. 186, 14 F.

mi Pompeiane 184, 6 F.

mi magister 34, 1; 39, 2; 57, 18;

71, 21; 80, 16; 80, 24; 81, 7;

81, 25; 82, 12; 83, 2; 85, 12;

86, 20; 86, 24; 87, 20; 88, 15;

90, 14; 91, 22; 92, 8; 94, 10;

94, 14; 101, 20; 106, 8; 106,

12; 106, 21; 111, 16; 116, 7 V;

138, 16 V; 223, 5; 230, 16; 230,

18; 230, 21; 231, 3; 231, 12.

Pag. 91, 2 vix dubito quin emendandum sit: *Quom haec scribas, mi magister, credo intellegis sollicitissimum me vota facere pro salute tua. Cod. mihi.*

mi fili 194, 3 F.

mi Fronto carissime 43, 15; 60, 4; 168, 1.

mi magister carissime 132, 22; 138, 9 V.

mi Marce carissime 236, 12 F.

2. Indubitata dativi exempla.²⁾

vale mi semper anima dulcissima
30, 10.

semper mi vale animus meus 36, 20.

vale mi omnia mea magister 78, 17.

uberem mi materiam mitte 84, 7.

fave mi 84, 11.

} Quos locos omnes Marci esse vides.

¹⁾ Littera F numeris addita Frontonis, littera V Veri epistulam esse significat; ubi nulla littera adscripta est, Marci epistulam esse puta.

²⁾ Vocativi *meus* exempla: *vale, meus magister* 57, 17 *semper mi vale, animus meus* 36, 20 *vale, spiritus meus* 253, 8 Marci omnia sunt.

3. Dubitatur de his locis.

- ... n mi . est enim . qui . labo-
rem hic rect . oria per . . vale
mi . ne et optime 49, 25 et 26.
si me amares, misisses mi istud no-
vicium 252, 13. (Cod. Ambr. mi,
Vatic. mihi).
vale mi amicissime, vale mi aman-
tissime 34, 18.
vale mi magister 79, 13; 223, 9.
vale mi magister, Vero tuo dulcis-
sime et carissime 116, 5 V.
vale mi magister, Vero tuo dulcis-
sime et humanissime 116, 21 V.
vale mi magister dulcissime 36, 6;
37, 4.
vale mi dulcissime magister 83, 16;
85, 8; 111, 10.
vale mi dulcissime et carissime ma-
gister 48, 5.
vale mi optime magister 82, 7; 90,
26; 91, 14.
vale mi magister optime 231, 4.
vale mi optime et honestissime ma-
gister 76, 10.
vale mi optime et iucundissime ma-
gister 82, 13.
vale mi optime dulcissime magister
79, 25.
vale mi magister suavissime 56, 8.
vale mi iucundissime magister 71,
15; 80, 17; 80, 26; 81, 9; 81,
15; 83, 4; 86, 29; 88, 20; 90,
19; 92, 1; 102, 2; 106, 17; 107,
1; 232, 2.
vale mi magister iucundissime 86,
17; 89, 15; 91, 4.
vale mi magister iucundissime mihi
85, 15; 90, 8; 92, 10.
vale mi iucundissime mihi magister
87, 13.
vale mi Fronto carissime et ami-
cissime 41, 17.
vale mi Fronto carissime et supra
omnes res dulcissime 61, 15.
vale mi Fronto carissime mihi 164, 9.
vale mi domine magister 104, 13.
vale mi domine dulcissime 84, 26
F. 89, 6 F. 111, 24 F.
have mi Fronto carissime 43, 14.
have mi Fronto merito carissime
55, 8.
have mi magister optime 47, 10;
92, 16; 252, 1, (Cod. Ambr. mi,
Vatic. mihi), 253, 14.
have mi domine fili carissime 192, 9.
De nonnullis locis cur dubitari posse
crediderim, hi loci docebunt, quos
ex maiore eiusdem generis nu-
mero excerpti: vale mihi Fronto
56, 1; valebis mihi Fronto 70,
13; vale mihi Fronto iucundis-
sime 4, 17; vale mihi Fronto ca-
rissime et iucundissime 44, 3;
vale mihi homo amicissime 67,
22; valevis mihi magister caris-
sime 69, 5; have mi magister dul-
cissime 69, 8. Hoc tamen inde
adparet, plurimis locis illis mi
dativum esse statuendum.

EXCURSUS II.

Recensentur ea vocabula et vocabulorum formae, quae,
quod sciam, apud solum Frontonem eiusque amicos
inveniuntur¹⁾.

<i>admurmurati</i> sunt pag. 21, 6 F.	<i>fidicularia</i> verba 146, 9 F.
<i>amplificum</i> 150, 4 F.	<i>γ. * fonemata</i> 149, 24 F.
* <i>anphulla</i> loco mtilo et dubio 185, 2 F.	<i>genum</i> 89, 19 F.
<i>γ. apopsi</i> loco mtilo 225, 11 F.	<i>γ. gnome, gnomas</i> 48, 22 et 16 F. <i>γνώ-</i> <i>μην, γνώμας</i> Marcus 93, 3 et 11.
<i>Atellaniolae</i> 34, 15 F.	<i>gravitius</i> 75, 7 F. <i>204, 20F.</i>
<i>bibliothecarius</i> 68, 16 M.	<i>horribiliter</i> 29, 4 F.
<i>catachanna</i> 35, 5 M.; 155, 20 F.	<i>incōstantius</i> 40, 18 M.
<i>causidicali</i> 68, 22 M.	<i>indecorius</i> 96, 21 F.
<i>φ causidicatio</i> 193, 2 F.	<i>industriosius</i> 62, 15 F.
* <i>chamaetorta</i> 148, 6 F.	<i>inluculascit</i> 103, 14 F.
<i>commodatius</i> 162, 6 F.	<i>inornatius</i> 126, 13 F.
<i>commotissima</i> Superl. 108, 1 F.	<i>iridentius</i> 142, 13 F.
<i>congarrit</i> 182, 3 F..	<i>intensius</i> 227, 7 F.
(<i>consudicium</i> 144, 6).	<i>internatium</i> 182, 19 F., certa con- iectura Haupti (in Hermac I, 24).
* <i>cordaces</i> 156, 9 F.	<i>invio</i> <i>progrediamur</i> 140, 4 F.
<i>desiderantius</i> 117, 14 F.	<i>invocatu</i> 114, 26 F. <i>II</i>
<i>disconcinnos</i> 159, 17 F.	* <i>laborationibus</i> 202, 16 F.
<i>dissavio</i> 43, 4 F., certa conjectura Hildebrandi ad Apul. Met. II 10 pag. 89.	<i>libator</i> 226, 23 F.
<i>domnula</i> 83, 3 M. <i>223, 6 F.</i>	<i>linitei libri</i> 67, 1 M.
<i>eductores</i> 182, 12 F.	<i>locupletius</i> 101, 6 F.
<i>γ. encomiographos</i> 31, 5 M.	<i>maculosiora</i> 162, 2 F.
<i>γ. in epidicticis</i> 54, 12 F.	<i>malitiosissimos</i> 62, 6 F.
<i>γ. erasten</i> 253, 16 M.	<i>γ. meteoria</i> 70, 23 M.
<i>esorem</i> 226, 10 F.	<i>mucculentior</i> 69, 2 M.
* <i>exemplares</i> 107, 14 M.	<i>nudiusterianus</i> 93, 1 M. (Gloss.).
	* <i>obtensui</i> 198, 10 F (lege <i>obtentui</i>).

¹⁾ Est quidem apud Naberum pag. 273 et 274 eiusdem generis index, sed is hic nimius illic mancus. Vocabula dubia asterisco notavi, quae aliorum scriptorum a Frontone laudatorum sunt, exclusi, graecis vocabulis *γ* praescripsi; quae grammatico, qui nonnulla ad marginem excerpit, debentur, uncis circumscripti.

codicium adserit 16 l.
octavidus 57, 4 F.
* *olfactoriae* 157, 10 F. (equidem
cum Muetzellio in Actis gymnas.
XIII. 640 scripserim *olfactoria*
et sucina).
* *omnimode* 24, 10 F. (fortasse *omni-*
modo conl. Lachmann. ad Lucret.
p. 10).
palleolatum 157, 5 F.
γ. *opisthodomis* 16, 17 M.
γ. *pannychio* negotio 43, 21 M.
paserculam 70, 5 M.
pedetemptius 41, 3 M.
pelluere = *perluere* 64, 13 F.
* *peratticus* 23, 13 F. (cf. emen-
dationes meae pag. 27).
* *percensio* loco *mutilo* 149, 13 F.
perfictiuncula 69, 9 M.
pinguiculas 75, 8 F.
γ. *philostergus* 176, 1 F.
poetare 30, 8 M.
praeolet 12, 4 F.
prodormias 13, 8 F. *prodormivi* 69,
9 M. *prodormii* 82, 16 F.
* *promarinos* deos 47, 25 M. (lego
permarinos cf. emendationes pag.
39).
promulgator 226, 23 F.
* *proprius* Adverb. 183, 7 F.
prunuleis 155, 20 F.
quadripedo cursu 156, 4 F.
* *quadrupedo* Adv. 22, 16 F. (nisi
cursu excidit).

rapinationes 35, 16 M.
* *relevatio* 73, 17 F.
relictissimos 213, 11 F.
revimentum 211, 21 F. (Gloss.).
rixatorium hoc 74, 6 F.
rogaticis verbis (in margine *roga-*
tariis) 123, 11 F.
samentum 67, 3 M.
semidivinum locum 13, 14 M.
semiperitum 61, 24 M.
scribenam 149, 6 F. (cf. Nauck. in
Philol. II, 154).
* *solitatim* loco *mutilo* 127, 7 F.
* *spernabere* 144, 4 F. (vox *nihil*;
recte triumvir Berolinensis *asper-*
nanabere).
studiolum 68, 21 M.
sublimitus 128, 21 F.
[* *subringo* 35, 17 M. (scr. *subpingo*
cf. emendat. pag. 33).]
supervacaneo Adv. 65, 18 F.
γ. *synonymi* 154, 10 F.; *synonymo-*
rum 151, 5 F.; *synonymis* 151, 3 F.
tardiuscule 79, 12 M.
tolutares sententias 156, 3 F.
trigeminandi 139, 8 F.
Quod pag. 14 ad hunc excursum
delegavi, propterea factum est,
ut in reliquiis Frontonianis no-
vas et inusitatq; comparativi
gradus formas frequentes esse
intellegatur.

Add. A. corr.

EXCURSUS III.

Recensentur formae passivae in *re* desinentia.

1. Praesentis Indicativi.

nisi tu *arbitrare* 115, 11 F.
tuere studium meum 49, 8 M.
tu mihi *videre* 150, 9 F.

2. Praesentis Coniunctivi.

aversere 143, 19 F.
exergiscare 13, 3 F.
experiare 115, 11 F.

habeare 62, 9 F.
praetervehare 65, 4 F.
rogere 65, 5 F.

3. *Imperfecti Indicativi.*

fruebare 188, 18 F.
verebare 97, 2 F.

4. *Imperfecti Coniunctivi.*

destringerere 50, 10 F. (*destringere* prior manus).
proficiscerere 50, 25 F.
progredelerere 74, 9 F.

5. *Futuri Indicativi.*

experiere 101, 15 F.
sectavere 150, 19 F. (*sectabare* Niebuhr et Naber).

spernabere 144, 4 F. (*aspernabere recte* Berolin.).

Vides unius Frontonis hanc formam esse, non Marci praeter unum locum illum 49, 8 etiam alia de caussa suspectum. Namque cum in priore sententiae parte recte imperfectum legatur: *altera (epistula) me increpabas et temere sententiam scripsisse arguebas*, posteriore: *altera vero tuere studium meum male praesens legi bene perspexerat Orellius. Quamquam quod maluit tuebare, id ne probetur Marci loquendi genus vetat. Evidem manum d tabula.*

EXCURSUS IV.

Recensentur formae perfecti temporis in *ere* exeuntes.

Frontonis sunt: *commisere* 62, 16;
* *dedere* loco mutilo 127, 3;
discessere 53, 10; *egere* 220, 10;
potuere 210, 2 et 220, 18; *scrib-*
sere 114, 3; *translulere* 73, 15;
vendidere 220, 21; * *renere* 153,
29. Singulos locos ubi inspexeris
et consideraveris, tum demum,
ubi altius ascendit et quasi ex
cathedra dicit, Frontonem illa

forma uti intelleges. Quod ultimum supra exemplum est, corruptum esse vel ea quae Naberus adnotavit satis superque docent.

L. Veri sunt *habuere* et *perduxere* 130, 13, quae sola apud eum sunt exempla, ut forma in *erunt* abstinuisse videatur.

Marcus contra forma in *ere* exeunti plane abstinuit.

EXCURSUS V.

Martinus Hertz (Renaissance und Roccoco pag. 47 not. 76 et pag. 48 not. 77) nonnulla attulit sane utilissima exempla locorum et

dictionum, quae M. Fronto, cum eorum memoria scribentis animum ultiro subiret, non monito lectore ex Lucreti, Sallusti, Ver-

gili, Horati libris epistulis suis aut commentationibus inseruit. Operae pretium est alios quos-dam eosque, quod sciam, nondum animadversos eiusdem generis locos Frontonianos compонere. Velut Plauti (Amphit. 446) est, quod legitur pag. 101, 3: *ut nihil sit hoc simili similius*, cui (Bacch. 434) etiam ea deberi, quae sunt pag. 162, 2: *maculosa maculosioraque quam nutricis pallium* et pag. 226, 24 et 227, 1: *esuriales ferias* (Capt. 465) iam Maius viderat. Euniana (cf. Ann. 118 et 165 Vahl.) aut Lucretiana (I, 22) pag. 227, 8: . . . *ad lumenis (oras)* latere Ecksteinio visa sunt. Lucili exemplum (pag. 84 vers. 21 Gerl.) ut pag. 89, 19 et 20: *inguen* (ita enim scriben-

dum videtur) *ex ulcere extitit re-ferri Maius intellexit*, ita idem latere apud Ciceronem pro Domo 5, 12: *tu in hoc ulcere tanquam unguis existeres*, quorum locorum nescio an alter ad alterum sanandum conferre possit, adhuc prae-terviderunt. Terentium (Heaut. 314) redolet locus *mutilus* pag. 160, 13:

. . . *et . . . nus com . . . rabile.*
Versus latere videntur pag. 106, 1: *Átticis thymum propinquum sér-pyllumque hyméttium* (cod. *Atticis propinque thymum*. Cf. Terent. Maur. 2417 ed. Lennep), et pag. 128, 24: . . . *sómnus pernox aut in vino vigilia, for-tasse etiam pag. 209, 10:*
facti causa latet, factum spectatur . . . (cod. *causa facti*).

ERRATA.

Pag. 5 not. 7 adde: Idem Muellerus quos in Mus. Rhen. XX 156
tractavit locos tres, eorum unus non aliter
atque ille emandavit in ipso codice est,
alterum eadem qua Heindorfius ratione eman-
davit, quae ad tertium adnotaverat in Annal.
philol. l. l. pag. 490 repetiit.

- » 8 l. 5 lege infructuoso illo.
 - » 9 » 20 » in.
 - » 17 » 28 » postposita.
 - » 27 » 25 » orationi.
 - » 28 » 14 » eumque ita laudaverat.
 - » 37 » 34 » aut librarii manus aut.
 - » 51 » 1 » post eum.
 - » 51 » 22 » substantivo.
 - » 54 » 9 » in quo.
 - » 55 » 12 » ait, nihil.
 - » 58 » 28 adde: Similiter Cicero de Offic. III, 13. 36: *honestas omnipondere gravior habendat.*
 - » 62 » 27 lege *cursum tenere.*
 - » 63 » 18 » pro *ut quae.*
-

Guilelmus Studemund Rudolfo Klussmann S.

*Potior est certus praesens fructus
quam futuri spes incerta.*

Quod Tu a me totiens frustra petivisti, ut per litteras Tecum communicarem, quid de fide earum lectionum sentirem, quas ex libris Frontonis Ambrosiano et Vaticano a. G. N. Du Rieu excerptas Samuel Adrianus Naber Lipsiae anno 1867 edidisset, id non tam socrdiae meae tribuendum est quam negotiorum officiorumque moli, quam in hac nova academia aegre sustineo. Nunc tamen, quoniam ignominia me notandum esse censiusti, si hunc laborem subterfugissem diutiusve prolatarem scribendi tempus, breviter Tibi respondebo. Nec tamen idoneum iudicem me esse probe scio: nam neque Vaticanas membranas tetigi et ex Mediolanensibus paucas selegi, quae faciliores ad legendum esse viderentur. Attamen ubi de palimpsestis agitur, conferendi labor aut non suscipiendus videtur esse aut susceptus non deponendus. Adde quod ne harum quidem membranarum lectionem absolvı: invitus enim ad reliquias Frontonis obscuri illius rhetoris et a communi hominum notitia semotioris accessi, si quando caeli caligo obstabat, quomodo in libro palimpsesto Plautino describendo desudarem. Dum igitur severioris officii intermissio fit, subsiciva quaedam tempora perire non passus sum, sed non tam perficiendi spe quam experiendi voluntate obiter perlus-

travi in membranis Ambrosianis has particulas editionis Naberianaæ: pag. 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13, vers. 1—9. vers. 17—19; 14, 10—20; 15; 16, 1—4. 13—16; 17, 2—16; 18; 19, 1—16; 20, 1—6. 16. 17; 21; 22; 23; 24; 25, 1. 2; 29, 15—24; 30; 31; 32; 33; 34; 35; 36; 37; 38, 1—21; 39; 104, 8—16; 105; 106, 2—6; 117, 7—11. 15—19. 21. 22; 125, 15. 16; 126, 1—9; 127, 12. 14—20; 178, 3—24. 26. 27; 179, 1. 2. 8—18; 200, 8—19; 201, 1—3; 207, 6—15; 224, 16—26; 225, 1—10; 227, 12—16. 19; 228, 26—28; 229, 1—3; 231, 7—17. 19. 20; 232, 1—3. De graecis infra dicetur. Permisit, ut liber denuo inspiceretur, vir praestantissimus et summa observantia colendus Antonius Ceriani bibliothecarius, cuius nescio utrum liberalitatem an doctrinam magis admirer.

Difficiliora plerumque ad legendum sunt excerpta et adnotationes, quas antiquus¹⁾ corrector tachygraphus adscripsit. Ceterum lectio plerumque facile processit; nam longe plurimae earum membranarum, quae ad Fron-

1) Non recte Du Rieu (*prolegom. pag. XIII.*) codicem emendatum videri „haud ita diu, antequam rescriberetur“ contendit; conf. quae dixi in *annal. philol.* 1868 pag. 549 et in *Analectis Livianis Lipsiae* 1873 pag. 11. — Ceterum moneo errori alicui tribendum esse, quod in Naber prolegom. pag. XII. scriptum est „Quibus litterarum formis librarius verbi causa usus est in Virgilii celebrato codice Veronensi, quo Gaii institutiones continentur, hae supersunt in Frontoniani codicis titulis“, quoniam codex Vergilii Veronensis prorsus alius est atque eiusdem bibliothecae codex Gaii. Ac ne hoc quidem scio unde compererint viri docti, quod partem librorum Bobiensium in capitularem bibliothecam Veronensem migrasse contendunt (conf. Naber *praefat.* pag. XI): sane in ipsa bibliotheca Veronensi ego nihil eiusmodi comperi; conf. etiam quae Theodorus Mommsen de ea re caute adnotavit in *commentat. academiae Berolinensis a. 1868 pag. 153,* et Fridegarium Mone „de libris palimpsestis“ (*Hesychiae Carolinae* 1855) pag. 32 sq. 45.

tonem pertinent, bene servatae sunt, et cum gallae infusum ab Angelo Maio, quem solent nonnulli nimia cum contumelia verborum vituperare, cautius adhiberetur, paucis morsibus et contractiunculis corruptae sunt. Multo plura leget, cui fortioribus medicamentis chemicis uti licebit¹⁾; ex eis, quae nuper ab harum rerum peritis composita sunt, id maxime commendandum esse censeo, de quo in annal. philol. 1868 pag. 546 et in praefatione Gaii pag. XVII dixi. Post Maium neque viro doctissimo Du Rieu neque mihi licuit novorum remediorum vim in libro Frontoniano experiri. Itaque cum gallae infusum postquam antiquam scripturam feliciter resuscitavit, solet fere vim suam paulatim magis magisque amittere, nunc non pauca eorum, quae Angelus Maius dispexit, ne acriter quidem intenta oculorum acie recuperari possunt²⁾. Ceterum in eis paginis, in quibus primae manus litterae aegre dignoscuntur, saepius correctoris atra-

1) Falsus enim est Du Rieu (conf. prolegom. pag. XIII), cum diceret in novis venenis nullam salutem fore. Immo spe non frustratum iri adfirmo, si quis his adiutum in paginis velut 58. 66. 87. 99 etc. etc. relegendis plus se expiscaturum speraverit.

2) Ex eis, quae teste Nabero Du Rieu dispicere non potuit, ego haec legi: 3, 8 *imp frontoni* (prius vocabulum per sollemne compendium scriptum est); 5, 4 *Caesari suo fronto*, post quae verba duae (*ns?*) uel tres litterae pallidae exaratae fuisse videntur; 7, 12 *extinguntur* lectio certissima est; 9, 5 *perpaucula*; 9, 16 *h* littera, quae ad hoc pronomen pertinet, legi potuit; 14, 15 *adstringis*; 21, 19 in margine ego *bique igitur | et praepollent* legi, plura apparebunt novo remedio adhibito; 37, 11 *teprae* (non *terrae*); 104 (nota 2) *legi emendaui* (ita corrector) apparuit; item 105, 1 altera *aut* particula; pag. 18 altera Naberi adnotatio omitti potest; 104, 14 *et filiae cum sua* verba facile leguntur, item 104, 11–12 *matidiam in*. In libri Ambrosiani paginarum 110 (conf. Naber pag. 29 not. 5) et 109 (conf. Naber pag. 30 not. 11) marginibus summis extat illuc *caesar. lib. II.* hic *epist. ad. m.* itemque in eiusdem libri pag. 56 (cf. Naber pag. 24 not. 8) margine summo *epistul. ad m.* 117, 12 Paulus Krueger

meⁿtun clarius distinguitur, quod et ipsum in aliis libris palimpsestis identidem observatur.

Sane du Rieu non pauca feliciter correxit, quae Maius aut neglexerat aut minus recte descripserat vel describenda curaverat¹⁾; idem minutias orthographicas²⁾

iurisconsultus et philologus egregius haec se Mediolani anno 1873
legisse mihi benigne scripsit *HAEC DENIQ' OUL—C— | SAESTIN*
etc.; idem 117, 13 sq. pro eis quae Du Rieu descripserat, primo
obtutu haec dispexit:

LIBENTERIGNOSCERE _____

CERISENIMQUAMD _____

DESIDERANTIUSDESIDE _____

RAGRAUIEM _____

(vel TO pro M)

TUMTUNEC _____

IRASCENSNEO. CP _____ (vel Q pro O)

BISSIAMARE etc. Sententiarum nexus quid flagitet, appetet;
etsi sententiae forma ex his vestigiis certo restitui nequit.

1) Falso tamen rettulit Du Rieu in libro Ambrosiano extare 6, 8
possem; 9, 5 *insomno*; 14, 10 *termines*; 15, 13 *quia*; 31, 17 *conticinum*; 39, 10 *cumfestim*; 36, 22 *suo*; 13, 17 *putes*. Immo exaratum
est *possim*; *insomnia* (deletis in litteris in capite huius *vocabuli*),
praeterea corrector nonnulla superscripsit, quae ego propter caeli
caliginem legere non potui; *terminos*; *quid*; *conticinnū* | (i. e. *conticinnum*); *comfestim*; *meo* (*planissime*); *potest* (ut videtur). Pag. 22,
9 .. *mperamento* | *que optimo* (non *optimos*) extat. Pag. 13 adnotatio
octava Naberij delenda est; nullus enim versiculus ibi intercidit.
Pag. 10, 18 nova pagina non ante *zat*, sed post *zatνον* incipit;
20, 16 ante *caesari* in ipso paginæ initio extat: *zatouza* Pag. 6, 16
proximæ ante *UELISATIS* litteræ videntur fere *UERUM* fuisse;
et autem particula ante *immo* punctis superscriptis a correctore, ut
videtur, deleta est. Pag. 178, 24 in ipso codice, nisi memoria me
fallit, *adstruxeris* scriptum est.

2) Addo haec, quae Du Rieu fugerunt: in codice scriptum est
6, 17 *diliculo*; 8, 13 *comparabis*; 9, 21 *isto* (sic); 12, 6 – 7 *elegan-*
ei *tissimae*; 12, 19 *quaeque*; 12, 20 *odyssan* (sic); 14, 20 in *suspi-*

et leviora librarii menda¹⁾ et correctoris vestigia²⁾ accu-

*cabitur littera b ex u facta est; 15, 2 auonculus; 15, 20 dum^u; 16, 1 ad (pro at), (item 36, 4 ad, quod iam Maius adnotavit); 16, 13 se-
pellitur (ita Maius recte); 17, 14 adtineat; 18, 21 summae (pro
summe); 19, 11 poete; 20, 5 gracco; 21, 5 comparans; 21, 6 at (pro
ad) (ita Maius); 22, 10 quicquid; 23, 1 que (per compendium scrip-
tum, pro quae); 23, 11 rethore; 23, 18 his (pro is); 24, 6 carthā
(ita Maius; in extremo versu, pro chartam); 24, 10 exametros; 24,
22 inpuidentia; 29, 23 aeloquentiae; 31, 8 comparatum; 33, 8 con-
plectar; 34, 9 exametris; 34, 19 amplissime erasa vel detrita una
littera (a?) inter m et e; 35, 10 inter u et t litteras i erasum esse
videtur; 35, 10 uineis ex uiniis correxit prima manus; 35, 19 inter
duos laterculos arbor catacanna (sine h) scriptum esse videtur; 37,
12 prodigei scriptum est (sed e expuneto) (ita Maius); 126, 4 in-
plorantis; 224, 17 concheis, ut videtur; 225, 2 nisei; — 14, 15
Quare] duce codice a novo versu incipiendum est.*

Apparet in legibus orthographicis observandis tamquam laxis-
simas habens habuisse librarios, quas modo remitterent modo addu-
cerent. At, ut hoc unum exemplum nunc promam, 85, 14 pro de-
ligendum (ita cod.) scribendum sine dubio est: *diligendum.*

ⁱ 1) Haec addi possunt: 3, 12 inter me et sint spatiolum sacra
scriptura tectum sufficit ad i litteram capessendam; 4, 7 sistis (pro
istis; praecedit iocularib.); 5, 18 credo (pro crede); 7, 21 spatium
in extremo versu vix sufficit ad incul | (tus) litteras capessendas;
10, 16 Sonus (pro Somnus); 12, 9 aliam (pro alia); 19, 7 post ig-
nobilis aut iis aut tis aut lis aut fis scriptum erat, nullo modo ista;
23, 5 utrum adegeram an adeceram scriptum sit, discerni nequit;
24, 1 poenas (pro ponas); 24, 3 carpisse, nisi forte carpisse fuit;
36, 18 De (pro Die) (ita Maius); 31, 11 Igitur paene me opicum |
animantem ad graecam | scripturam perpule | runt homines, ut Cae-
ci | lius ait „incolumi inscien | tia“ ultimum vocabulum Maius ex
coniectura restituit, cum in codice *incolumi* * * scien | tia extet ita
ut ante sciē | tia duae litterae (*in?*) erasae esse videantur; 34, 20
ante duos linea inducta est a littera; 178, 18—19 pro consultissimae
videtur aut consultissima aut consultissime exaratum esse; 227, 13
futuru, ut videtur. Alibi typographorum culpa corrupta est editio
Naberiana: velut 8, 26—27 Domimum pro Dominum; 207, 18 pō-
tremum pro postremam; 34, 13 mihi ante per hos dies intercidit;

ratius indagavit, putavitque Naberus transversum unguem non oportere discedi ab orthographia codicis. Sed sunt sane, quae acutissimus quisque non videat, ac ne ipsi quidem Du Rieu contigit, ut totum librum ea qua par fuit adsiduitate excuteret: sane paucorum mensium accessio laboris fructum magnopere iuvare potuisset; nam etiam curiosi oculi firmari labore volunt.

item 34, 21 *tantum ante dies*; conf. etiam versus in pag. 157 confusos; 178, 2 comma post *egregium delendum est*; pag. 28 in nota 6 „*Vatic.*“ pro „*Ambros.*“ scribendum est; errori typographicus quid debeatur 34, 9 (*fumum*) vel in adnotatione tercia huic paginae subiecta, difficile dictu est: nam neque *furnum* lectio, quae iam in editione principe legitur, Ecksteinio debetur et in codice Ambrosiano *fur | mum* magis quam *fur | num* extare videtur, quamquam tres ultimae litterae incertae sunt; utra lectio (*fumumne an furnum*) genuina sit, caeci videbunt.

2) Haec addi possunt: 5, 12 *a te ex ante* correctum est; item 7, 11 *lacrimas ex lacrimis*; 7, 11 *cessaueris ex caessaueris*; 15, 13 *hac ex hoc*; 16, 1 *si ex sei*; 21, 6 *putet ex putas*; 22, 10 *eloquentia ex eloquentiam*; 24, 5 *remisi ex remisit*; 31, 11 *opicum fortasse ex upicum*; 105, 15 *sententia ex sententiam*; 15, 21 *medii ex mediis* effecit corrector; 15, 13 *nonne* scripsit corrector, *non prima manus* (conf. Andreas Spengel „*Die partikel nonne im altlateinischen*“ progr. Monac. 1867); 17, 16 *quanto opere ille, quantopere haec*; 18, 18 *aesopus ille, aeopus haec*; 18, 24 *euenit ille, uenit haec*; 19, 8 *scaena ille, scena haec*; 19, 9 *actor ille, auctor haec*; 19, 10 *potest ille, potes haec*; 19, 13 *orationem ille, rationem haec*; 20, 6 *pretiosiores ille, retiosiores haec*; 21, 12 *strenue ille, tenuue haec* (*praeedit bestias*); 21, 15 *et ille, omisit haec*; 22, 1 *quae ille, que haec*?

23, 6 *es* (*supra lineam*) *ille, omisit haec*; 24, 8 *hexametrus haec, hexametris ille*; 24, 13 *tuos ille, tu haec*; 24, 24 *inerit ille, infit* (*vel iniit vel intit, non insit*) *haec*; 29, 21 *olus, ut videtur, ille, holus haec*; 31, 11 *ad ille, a haec*; 33, 3 *oro ille, orio (non orto)* *haec*; 33, 11 *huc ille, omisit haec*; 33, 22 *qui et ille, ei et (non et)* *haec*; 35, 14 *praeterea ille, preterea haec*; 39, 13 *recognoui* *ille, omisit haec*; 104, 10 *cum ille, quom haec*; 105, 19 *patrem, ut* *videtur, ille, partem haec*; 105, 20 *summis ille, sumis haec*; 117, 11

Eorum palimpsestorum, quibus scripta aliunde non nota servata sunt, apographa accuratissima conficienda sunt, ut quoad possit et liceat, a librorum fide numquam discedatur: cum praesertim in extremis versibus, ubi ductus tenuiores esse solent, facile nonnullae litterae a legentibus describentibusve omittantur:

Velut 5, 17 ego ipse olim festinanti calamo ad Te scripsi et Tu in nota paginae dissertationis Tuae 18^{ae} subiecta transscripsisti emendandum videri *babe, neque doleo iam quic | quam nec aegroto: | vigeo, valeo, exulto etc.*, cum in codice dubia *AEGROTOR* litterarum vestigia Mediolani mihi apparuissent; attamen schedis meis deceptus sum: vix enim illa ad Te perscripseram, cum

*adfaris ille, adferas haec; 126, 6 aderbalis ille, aderbales haec; 200, 15 cum ille, omisit haec; 207, 7 equo ille, aequo haec; 35, 5 catac | hannam haec, h supra alterum n addidit ille; 10, 20 a et ad praepositiones supra lineam additae sunt; 10, 23 et 10, 25 supra quoniam vocabuli litteram primam corrector c addidit; 13, 9 scriptum est per uigiles (sic), per addidit corrector; 14, 14 ecernis; 14, 15 s; 14, 20 ne supra lineam addidit corrector; 20, 2 non istae sed stic (i littera a correctore addita) in codice recte extare videtur; 20, 5 supra alterum aut littera i scripta videtur fuisse; 23, 14 supra priorem an particulae litteram videtur fere i additum esse, in eis quae secuntur iudicas multo magis quam iudicas lectio ad litterae umbram quadrare videtur; 24, 19 mmea pro mea scriptum est; 29, 17 queris; 30, 4 gloriae; 36, 17 ducissime; 105, 27 abeo; 105, 29 in margine adscriptum est es, quod tamen ex esse correctum est; 34, 1 in magisterii duae ultimae litterae videntur fere a correctore additae esse in versu extremo; 231, 12 cognocasu (sic); 117, 7 si ex sei correctum est. — Litteras, quas delendas esse censebat, punctis superscriptis notavit corrector (bina puncta supra M adhibita sunt); rarius eiusmodi litterae linea inducuntur. — Ceterum moneo 117, 21. 22 adnotationem (in margine superiore paginae 444) non recte a Nabero ad 117, 13. 14 referri, sed pertinere ad 117, 9; haec enim in adnotatione illa primo obtutu legi poterant: — *aud — tanto desideratum**

accuratius perlustratis schedarum mearum appendiculis intellexi *AEGROTO* lectionem me eo tempore, quo pri-
mum hanc membranam inspexi, videre voluisse nec tamen
vidisse, immo proximam post *AEGR* litteram *E* (vix *O*)
fuisse, hanc excipi vel *TO* vel *FE* litteris, omni autem
dubitacione exemptam esse *R* litteram post *AEGREFE*
(vel *AEGRETO*) extantem atque adeo iterata lectione
post hanc *R* litteram in ipso versus fine incertas *O* lit-
terae reliquias mihi apparuisse; quin etiam tunc in re
praesenti Mediolani adnotavi emendandum videri: *babe*,
neque doleo iam quic | *quam nec aegre fero*: | *vi-*
geo etc.

Item 7, 2, ubi Naberus edidit *et iustis certis* | *de causis copulatur*, importunum illud asyndeton, quod dis-
iunctiori paulo elocutioni Frontoniana condonabatur, evi-
tatur *Q*. nota in fine versus post *certis* addita; scriben-
dum igitur est cum codice *iustis certisque* | *de causis*.

Similiter 9, 21 *neque alia omnia*, quae Ὁδὺσσείαν
faciunt, | *perpessus esset, nisi γλυκὺς ὅπνος ἐπήλυθε* |
κεχυμῶτα cum post *nisi* incertae duarum litterarum um-
brae apparuerint, quae ad *tu* (vel *tū*) magis quam ad
eu (vel *eū*) convenire viderentur, scribendum erit *nisi*
tum | *γλυκὺς etc.*

Nec dissimiliter 19,11 *QUO* pro *quom* in codice
extare dicitur; revera *QUO* (i. e. *quom*) in extremo versu
recte exaratum est¹⁾). Neque enim significantur *m* et *n*

1) Propter lineolarum pallorem saepe difficile dictu est, utrum
n vel *m* litterarum nota adsit in codice necne. — Ceterum ex notis
grammaticis hae fere solae adhibentur: *B.* = *bus* et *Q.* = *que* (et
in extremis et in mediis vocabulis [conf. 7, 16 *arb.* | *culae* = *arbus-*
culae, 37, 14 *q. ri* | *moniae* = *querimoriae*]). Singulare est 14, 16
PROUĪ | *CIA.R.* = *provinciarum*. Conf. etiam Naberii praef. p. XII.
Abstinuit librarius multiplici et tortuosa doctrina, qua in notis cu-
mulandis praeter ceteros eminebant notarii iurisconsultorum.

litterae tractu super vocalem proxime antecedentem collato nisi in fine versus nec litterae contignantur¹⁾ nisi ibidem.

Item 35, 3 quod ad Te scripsi (cf. adnotat. paginae 31 Tuae dissertationis subiecta) 35, 2 sq. *Anno ab hinc tertio me comme mini cum patre meo a vendemia redeuntem in agrum Pompei Falco nis devertere pro eo quod vulgo ederetur redeunte corrigendum esse, id ipsius codicis auctoritate commotus feci, in quo videbatur fere REDEUNTE in versu extremo extare.*

Item 21, 4 non *At ubi genus nobile ignobili comparans dixi sed teste codice nobile cum ignobili comparans* scripsit Fronto.

Nec recte 5, 12 *Quid si istas litteras tuas legerit, quibus pedem etiam pro salute mea votis advocas et prae caris* Tu et Eussner pro pedem, quo absurdius nihil cogitari potest, proposuistis *opem deum (OPEDEŪ)* scribendum esse; immo cum post *QUIB^s* in versus exitu incertae *TUDEŌ* litterarum umbrae apparuerint, hunc locum sic emendo: *quibus tu deos etiam pro salute mea votis advocas et pre caris²⁾*.

Denique 117, 15 *cum tu tuusque frater in tantis opibus loca ti, tanta multitudine om nium generum om*

¹⁾ Contignantur in extremis versibus haec litterae: *us, ur, nt, unt, ae; praeterea ui* (velut 17, 9 et 30, 17 in *quid* | vocabulo).

²⁾ Obiter moneo, 5, 15—16 neque in editionibus neque a Te recte emendatum esse: neque enim *PROSILUERIM* nec *PROSILUI* nec aliam huius verbi formam in codice extare constat, sed aut *PROCED*.... aut simile aliiquid; praeterea *PUTASNE* litterarum altera aut *U* aut *O* fuit, quarta autem aut *E* aut *Ē* fuisse videtur; attamen quominus huius enuntiati lectionem absolverem, cum Iuppiter Pluvius prohibuerit, quid ipse de pristino harum sententiarum nexu cogitem, nunc non addam.

| niumque ordinum, in | quos amorem vestrum | dispergitis, circumfusum, | mihi quoque partem amo | ris vestri nonnullam | impertiatis, quid me fa | cere oportet, cuius spes | opesque [o]mnes [in v]obis | sunt s[olis] sitae? pro circumfusum, quod hoc loco prorsus ineptum est, in codice circumfusi | recte exaratum est, idque ipsum coniectura restituit Heindorf. Ceterum moneo finem sententiae Frontonianaee similiter conceptam occurrere apud Terentium Phorm. III 1, 6 (ubi cuius praebent Calliopiani, cui Bembinus) et Adelph. III 2, 33.

Nec secus 127, 15 non fuerunt sed fuere in extremo versu videtur extare.

Item quantum spatii „lacunae“ occupaverint, vix satius intellegetur nisi imagine vel saltem simulacro codicis proposito: Velut 6, 3 et pro | pe litterae non sufficiunt ad spatum explendum; quid scriptum fuerit, propter temporis angustias indagare non potui; qui pro | pe litterae vel similes aliquae spatio satisfacere posse visae sunt. Contra 9, 7 neq; ille me litterae maius quam quod cum fenestra codicis congruat spatum occupare videntur; ad quam velut neq; is me lectio aptius quadret. Ad rescriptum vocabulum 38, 16 capessendum nullum omnino spatum in libro extat; nec magis 11, 13 ad potius capessendum. Quis autem ex his editionis Naberianae signis 127, 12 *Hinc quae .. minusve .. ut principio increpandum* divinando intellegat in libro Ambrosiano haec fere extare: *Hinc quae magis | minusve .. . int | ut (vel ui) principio incre... | dum?* Quis ex his Naberianis 127, 14 eloquentia per..dum. Quando .. quattuor versus hoc modo divisos in codice extare:

*eloquentia per _____
dumquandogra¹⁾ _____*

*re _____
dum²⁾*

coniectura reperiat?

Item in syllabarum divisione quam rationem secuti sint librarii, nisi accuratissimo apographo confecto definiri nequit, cum praesertim tanta sit eiusmodi observationum penuria. Attamen ne has quidem minutias neglegendas esse suo iure nuper monuit Theodorus Mommsen in commentationibus regiae academie scientiarum Berolinensis a. 1868 pag. 163 seqq. Vt igitur quas leges secutus esset membranarum Frontonianarum quisquis fuit scriptor, aliquo modo perspiceretur, haec excerpti ad syllabarum divisionem pertinentia:

bl: pub | lico 178, 11.

br: teneb | ris 13, 4; *contra mulie | bri* 22, 5.

cr: de | creueris 38, 10; *medio | crium* 201, 3.

ct: auc | tam 200, 8; *complec | tar* 33, 8; *dic | tis* 33, 20; *doc | tus* 179, 2 et 224, 25; *exac | ti* 15, 21; *fac | tum* 22, 23; *fruc | tus* 16, 2; *induc | tus* 105, 12; *lec | titas* 36, 12; *nec | tere* 178, 16; *sec | tabatur* 36, 2.

gl: neg | lectus 215, 13.

gn: dig | num 179, 11; *obsig | navi* 24, 7.

gr: ae | gros 207, 12; *contra pig | ritia* 4, 5.

mn: alum | na 37, 13; *condem | nas* 227, 13; *om | ni* 23, 7; *om | nia* 9, 21; *om | nis* 21, 3; *om | nium* 24, 16 et 35, 6 et 117, 16 (bis); *som | ni* 9, 12; *som | nio* 11, 2; *som | no* 11, 3; *som | num* 9, 13 (altero loco).

¹⁾ Decima littera aut *g* aut *c* aut *e* fuit.

²⁾ Reliqua huius versus pars scriptura vacat.

ns: *tran* | *sui* 24, 6.

pr: *pro* | *pria* 18, 23.

ps: *scrip* | *sisse* 12, 1.

pt: *descrip* | *ta* 23, 15; *direp* | *tionibus* 204, 9; *prop-*
ter 104, 13; *scrip* | *ta* 18, 18; *scrip* | *ti* 15, 5;
scrip | *turum* 32, 3; *volup* | *tas* 36, 7; *volup* | *tatem*
33, 15.

sc: *adoles* | *cit* 7, 14; *adscis* | *catur* 179, 8; *aes* | *culis*
7, 22; *dis* | *cendae* 140, 19; *dis* | *cere* (*pro di* | *cere*)
5, 11; *his* | *ce* 23, 19; *iras* | *ceris* 117, 13; *Ros* |
cius 18, 19; *tus* | *culanum* 31, 19.

sp: *Cris* | *po* 36, 12; *paulis* | *per* 9, 9; *ves* | *perum*
178, 15; *contra intro* | *spicere* 207, 14.

st: *aes* | *tas* 15, 10; *aes* | *timaveris* 18, 1; *confes* | *tim*
3, 13; *dis* | *tinctos* 190, 14; *epis* | *tula* 23, 11;
epis | *tulae* 6, 9; 12, 6; *Faus* | *tiniani* 178, 5;
is | *tud* 5, 18; *ius* | *ta* 8, 20; *misis* | *ti* 19, 14;
nos | *ter* 19, 15; *nos* | *ti* 34, 6; *pos* | *tularent* 179,
13; *pos* | *tulat* 227, 19; *vas* | *tare* 16, 3.

tr: *arbi* | *trarentur* 179, 11; *opste* | *tricis* 124, 13;
pa | *triae* 32, 10; *pa* | *tronorum* 201, 2; *contra pat*
| *ris* 15, 1.

mps: *adsump* | *sisse* 9, 12.

rps: *excer* | *pseram* 18, 14.

scr: *re* | *scribam* 39, 4; *re* | *scripseram* 6, 1.

str: *ues* | *tris* 6, 13; *contra prae* | *strigiae* 13, 1.

x: *au* | *xilium* 126, 4; *ma* | *ximas* 35, 16; *pro* | *ximi*
33, 19; *contra ex* | *erceanturn* 23, 1; *ex* | *eredatum* 14,
20; *ex* | *ortus* 7, 21.

Praeterea commemoro 9, 21 *ob* | *errassed*, 38, 14 *am* |
bures, 35, 2 *ab* | *hinc scriptum esse*. Falso divisa sunt
catac | *hannam* 35, 5; *ista* | *ec inter* 12, 11; *tecu* | *m*
ago 23, 3; *toluti* | *m* (sic!) *attamen* 23, 1; *ante* | *meridie*

corrector, *ant* | *emeridie* prima manus 31, 18—19;
quis | *iste ille, quisis* | *iste* haec 33, 3.

Sed haec levicula sunt. Facili autem negotio ampliorem quam qui a Du Rieu congestus sit, omniumque cognitione dignum fructum iterata codicis lectione capi posse, rogatu Tuo breviter demonstrabo:

5, 2—3 M. Caesar imperator Frontonem magistrum his verbis valere iubet: *Homo sanctissime, vale.* Re vera, *sanctissime* appellatur imperator a Frontone appetente illo amicitiae atque rapaci adulatore 169, 2, nec tamen hic ab illo. Codex bene praebet *Homo suavissime, vale;* conf. 56, 8 et 67, 22 et 36, 7 et 61, 21.

5, 11 Fronto haec scripsisse dicitur: *Solet mea Domina parens tua interdum iocose dicere, se mihi quod a te tanto opere diligar invidere.* Sed cum codex pro *iocose* praefeat *loci*, rectius sane Maius *ioco* scripsit, quod vocabulum apud priscos poetas (velut apud Plautum) hoc sensu acque atque *ioculo* (conf. *ioculo istaec dicit* Plaut. Merc. V 4, 33) adhibitum est. Nescio tamen an primae manus lectio *interdum loci* servari possit: *loci* enim in prisca latinitate cum aduerbiis temporis et loci coniungitur: conf. *ibidem loci, inde loci, ubi loci, interea loci, postidea loci, postquam loci* et quae dixi in annal. philol. 1868 pag. 557 et Ritschelium opusc. II 269. Ceterum neque *interdum loci* alibi legi, neque Fronto simile quidquam adhibuit praeter Sallustianum illud *ad hoc locorum* (193, 8).

6, 3 Naberus edidit: *Nescio quid aut quemadmodum tibi rescribam.* Sed cum de primo vocabulo *N* littera sola legi possit, quam velut *ECDU* vel *ECDUM* litteris exceptam fuisse veri non videbatur dissimile, et pro *tibi rescribam* codex *rescribam tibi reperio* (vel *re-*

perii) incertissimis septem ultimis litteris exhibeat, tale quid potius Frontonianum fuisse conicio: N[ecdum] | quid aut quemadmodum | rescribam tibi, reperio. | In eis quae statim secuntur Quid enim ego possum | iucundius, quid blan | dius, quid amantius q[uam | tu] scribsisti mihi? Et gaudeo | quod etc. male desideratur infinitivus ex possum (pro quo codex possim potius tradere videtur) suspensus; et cum inter mihi et Et gaudeo (pro quo gaudia vel simile quid a prima manu exaratum fuisse videbatur) pro | apparuerit, extrema verba sic fere concinnavi: Quid enim ego possum | iucundius..... mihi, pro | ponere (vel pro | ferre vel similiter)?

7, 2 editur: *Amo | rem ego illum intelle | go fortuitum et liberum | et nullis causis servien | tem, inpetu potius quam | ratione conceptum, qui | non officiis, uti ignis, | sed sponte ortis vapo | ribus caleat.* Pro uti ignis, quod hoc loco ineptum esse appetet, codex ut lignis bene praebere videtur, idemque nuper conjectura adsecutus est Madvigius adversar. crit. II pag. 614; neque igitur delenda sunt illa vocabula cum censore anonymo (in Zarnckii Centralblatt a. 1871 nr. 43 pag. 1086).

7, 24 ante *gratuiti* incertae et particulae umbrae apparuerunt.

8, 14 *Aquaeductuus* (non *aquaeductibus*) accusativus pluralis in codice exaratus esse videtur; conf. de ea forma Guilelmus Corssen „Ueber aussprache vokalismus etc.“ II² pag. 709 sqq. — Item 15, 20 non *mensium* sed *mensum*¹⁾ genetivus pluralis recte traditus est; item 105, 20 *laudantis* (non *laudantes*) accus. plur.

¹⁾ De *mensum* forma conf. praeter eos libros, quibus vulgo utimur in formarum doctrina, Ludovici Kuehnastii „Die hauptpunkte der Livianischen syntax“ pag. 17 et 28.

Neque minus memoria dignum est, quod 8, 24 non *Sed iam hora decima tangit* sed saltem *decimam* scriptum est (cf. coniecturam a Nabero in adnotatione prolatam).

12, 9 Naberus Frontoni, qui M. Caesaris epistulam percenset, haec tribuit: | *Illud vero dictum ele | gans, „neque alia¹⁾ omnia quae Ὀδυσσείαν faciunt,*“ et cum du Rieu in lacuna *AVTAVIATVV.*

.. ^N*AISNEQ*, litteras dispexisset, latere suspicatus est *haut quia tuum quod ais „neque etc.“*, nec tamen his quae operose machinatus est dubitationes profligatae sunt. Pauca quidem breviter et commode dixit Fronto, nec quidquam est quod iste non persequatur argutias; at tamen haec sententia quo modo cum eis quae paulo antea interciderunt, conexa fuerit, ne hariolando quidem adsequor. Quamquam quid opus est pluribus? Multo probabilius Tu ipse per litteras mecum communicasti supplendum videri *Illud vero dictum elegans ac saviatum²⁾ quod ais „neque alia etc.“* nam ego ipse Mediolani harum litterarum umbras in lacuna illa indagavi:

A .. AUIATUMQ . . . | ^N*AIS³⁾*

12, 17 In eadem epistula Fronto auctore Nabero ad discipuli sui argutias his verbis respondisse fertur: ... *ais, ni | si ex somno exsuscita | tus esset, numquam | somnium suum nar | rasset. Quaerat aliquid |*

1) *aliam* et mox *ΟΔΥΣΣΙΑΝ* ex *ΑΔΥΣΣΙΑΝ* correctum praebet codex.

2) Conf. 86, 3; vide etiam 98, 18; 182, 8; 43, 4 (ex Hildebrandii [ad Apul. met. II 10 p. 98] et Hauptii coniectura).

3) Quarta earum litterarum, quas descripsi, aut *i* aut *l* fuit.
Quid *N* littera sibi velit, quam corrector supra *ais* addidit, non intellego.

Marcus meus Caesar, | si pote, argutius. Verba quaerat aliquid merae conjecturae editoris debentur. Quid re vera in codice extiterit, is demum diiudicare poterit, cui nova medicamenta chemica praesto erunt; mihi non procul ab *ODERITM . . .* litteris incertae reliquiae abesse videbantur, unde non inepte de *Oderit me | Marcus meus Caesar etc.* lectione restituenda cogites.

13, 4 Frontonem exclamasse statuunt: *Sed sum | ne ego beatus, qui haec | intellego et perspicio | et insuper magno nomine magister | appellor?* Magistri nomen ‚magnum‘ appellari potuisse vix ac ne vix quidem crediderim; Fronto, cum adularetur, epitheton quoddam ornans ei potius tribuere poterat, qui magistri nomine se honorasset. Verba *magno nomine* a prima manu in ipso verborum contextu omissa sunt, corrector teste Du Rieu superscripsit *ACNOMINE*, *magno nomine* ex conjectura Naberii prodiit. Sed cum *ABHOMINE* potius supra lineam cognoverim, *et insuper ab homine* (excidit epitheton ornans cum *homine* coniunctum) *magister appellor* restitui videtur posse.

Levius est, quod 13, 8 non *Perge ut libet* sed *Perge uti libet* cum codice scribendum est.

15, 5 haec edunt: *Heredes scrip | ti navigabunt, exhere | dati autem in posses | sione remanebunt, | diem de die ducent, | dilationes petentes | fora variis excusatio | nibus trahent.* Offendit tanta futurorum (*navigabunt, remanebunt, ducent, trahent*) series uno participio (*petentes*) interrupta; nec vero *petentes* in codice exaratum esse videtur sed *PETENT'IS* (paenultima littera potest etiam *F* vel *E* vel adeo *EI* [ex correctione] fuisse, ultima littera aut *S* aut *E* aut *O* fuit). Corrector igitur et ipse, si quid video, futurum *petent* restitui voluit.

17, 2 ubi ad AIOICUE – litteras, quas Du Rieu enotaverat, Naberius lacunam ita explevit: *De funere*

[quoque ad]damus: sciat familia etc., simplices ^{cusum}~~iucum~~ codice scribendum est: | *De funere aliquid di | camus: sciat familia | etc.*; (conf. 157, 11 [et 70, 22 et 76, 4]).

17, 4 legimus in Naberij editione: *Quid incertas | et suspensas exequias | agis? Omnia anima | rum statim post mor | tem hereditas cerna | tur¹⁾ | hominum hereditas | post mortem lege²⁾ de | fertur praedonibus; ea | post plangitur. | Quae quid sibi velint, prorsus non liquet. Anonymus in nunt. philol. I (1869) pag. 60 haec temptavit: *Omnia animalium statim post mortem hereditas aspernatur, sui³⁾ lana et a[quili]s . . . unguis et . . . avibus pinnae . . . , hominum hereditas post mortem lege (?) defertur praedonibus. In his animalium et lana feliciter inventa sunt, eaque vocabula ipsa in codice extant. Ipse oculos nimis diu fatigare nolui, cum praesertim mihi constaret fore ut novis remediis adhibitis facillimo negotio totius loci lectio absolveretur. Interim, cum primo obtutu hae litterae mihi apparuerint**

TEMHEREDITASCERNA⁴⁾

TUROUILANAETA . . . DE⁵⁾

1) In lacuna haec legit du Rieu:

OUIIANAETA . . . CO

TRAINTERFICIET

EBUSUNGUESTECN . . .

AUIB·PINNAEoIOM . . .

2) pro *lege* du Rieu legisse sibi videbatur ACEI

3) *sui* typographi errore pro *ovi* exaratum esse crediderim.

4) ultima littera *A* magis quam *I* fuisse videtur.

5) duae ultimae litterae prorsus incertae sunt; spatium quod has praecedit sufficit velut ad *GNI* litteras capessendas.

? ? ? ? ? ?
 TRAHATUR¹⁾) EI²⁾) ELEPHANT³⁾)
 ? ? ? ?
 EBURUNGUES LEONIBUS
 ? ?
 AUIB PINNAE PLUMAEQ.⁴⁾
 HOMINUM HEREDITAS
 ? ? ? ? ? ?
 POST MORTEM IACET⁵⁾) DIF⁶⁾
 ? ?
 FERTUR PRAEDONIB EX⁷⁾
 ? ?
 POSTI⁸⁾) DIRIPITUR

sententiam huius loci hanc fere fuisse conicio: *Omnium anima | lium statim post mor | tem hereditas cerna | tur⁹⁾: ovi lana _____ de | trahatur* (vel *detrahitur*), [et] *elephanto ebur, unguis leonibus, | avibus pinnae plumaeque: | hominum hereditas | post mortem iacet differtur praedonibus exposita¹⁰⁾ diripitur?* Non omnia recte constituta esse appetet; nec tamen hariolari velim in hoc loco, quem denuo inspecto codice certo restitutum iri persuasum habeam.

17, 9. Ea quae de hoc loco corrupto olim ad Te scripsi (conf. notam paginae 25 Tuae dissertationis sub-

1) *HATUR* litterae, pro quibus eodem iure velut de *HITUR* cogitare possis, incertissimae sunt.

2) haec littera *I* magis quam *T* fuisse videtur.

3) Vtrum *IS* an *U* (i. e. *um*) an *IB* (i. e. *ibus*) an *I* an *O* in codice exaratum sit, dici nequit.

4) *Q.* (i. e. *que*) lectio incertissima est.

5) Pro *ET* eodem iure de *CI* cogitare possis.

6) Ultima littera utrum *F* an *T* fuerit, dici nequit.

7) *EX* (vel *EA*) litterae incertissimae sunt.

8) quarta et quinta litterae aut *TI* aut *IT* aut similes fuisse videntur.

9) *hereditatem cernere* quid significaret, effugisse videtur anonymous nunt. philol.

10) *exposita* scripsi e. g., ne nimis misere hiaret oratio.

iectam), correctione indigent: eo enim tempore non omnes schedae Frontonianaæ praesto mihi erant. Nunc intellexi alio et posteriore tempore me ibi plura legisse; sunt autem haec:

PUTOTOTUMDESCRIPSIQUI¹⁾D
ERGOFACEREM²⁾QUOD³⁾
TOTUMADMIRERQUOM⁴⁾
TOTUMAMAREM ∵∴⁵⁾

⁶⁾HOMINEMBEATUM

Vides igitur et *facerem* formam et *quom* coniunctionem altero saltem loco (*ante totum amarem*) in ipso codice extare videri; praeterea appareat pro *hominem bonum*, quod omnes editiones exhibit, emendandum esse cum Ambrosiano *beatum*. [Conf. nunc etiam Madvigii advers. crit. II pag. 614].

17, 12 Marcus Frontoni magistro haec scripsit teste Maio, quem secutus est Naber: | *Horatius cum Polione mihi emortuus est. Id Hero des non aequo fert ani mo. Volo ut illi aliquid quod ad hanc rem atti neat paucorum ver borum scribas.* | Verba *Horatius cum Polione mihi* Du Rieu dispicere non poterat. Neque vero Maium haec verba hoc loco umquam legisse adfirmo sed sumpsisse ea ex epistula II. 10 (p. 34, 17—18), ut imperfectam lectionem suppleret⁷⁾. Quid multa?

1) *UI* litteræ contignatae sunt.

2) Pro *M* possis etiam de *NT* cogitare.

3) Ultima littera vix *M* fuisse videtur.

4) Altera ab exitu littera *O* magis quam *E* fuisse videtur.

5) Spatum in fine sufficit velut ad 2 (*te*) vel 3 (*tam*) litteras capessendas.

6) Incipit alter paginae 58 laterculus.

7) Neque igitur artificiis illis interpretandi opus est, quibus b*

Mihi ipsi post *desiderantis* | *sime* | hae litterae apparuerunt:

HERODIFILIUS¹⁾ NATUS —²⁾
EMORTUUSEST'IDHERO
DESNONAEQUOFERTANI
MO etc.

Quo autem die Herodis filiolus recens natus aestate anni 143 p. Chr. n., ad quam hae litterae pertinent, mortuus sit, non magis dici potest, quam quae eius mater fuerit ex eorum calculis apparet, qui nuper de Herodis Attici vita diligentius scripserunt. Qui cum matrimoniorum eius tempora certis annis circumscribere non possent, et Alciam mature decessisse et Regillam post ipsum annum consulatus (143) ductam esse putarunt. Nec tamen video quid impedit, quominus iam sub finem fere aestatis anni 142 Regillam Herodis uxorem fuisse³⁾ arbitremur. Constat sane Regillam quattuor liberos Herodi peperisse (conf. inscriptionis Triop. secundae versus 13 sqq. Corp. inscr. graec. III pag. 919). Ex quibus trium nomina innotuerunt: Panathenaidis Elpinices filiarum, Attici filii; quartum nomen (filii recens nati mortui?) nusquam commemoratur. Matri, quam non ante annum 160 partui propinquam defunctam esse statuunt, superstites ex quattuor illis liberis fuerunt duo: Elpinice et Atticus, qui ab inscriptionis illius auctore vocantur (vs. 16) *ηπιάχω, ἀγνῶτε κακῶν, ἔτι πάμπαν ἀπύστω,*

H. Kaemmel in annal. paedagog. Lips. 1870 pag. 15 sq. locos 17, 12—15 et 34, 18 inter se conectere conatus est.

1) *F* et *LIUS* litterae incertae sunt.

2) Post *natus* spatium sufficit ad quattuor vel adeo quinque litteras capessendas, nec tamen ullum atramenti vestigium apparet.

3) Herodem consulem (a. 143) caelibem fuisse nescio quo iure contenderit Hertzberg „Geschichte Griechenlands unter der Herrschaft der Roemer“ II (1868) pag. 382.

οῖην σφιν νηλῆς κατὰ μητέρα πότρος ἔμαρψε etc.; duo ante matrem mortui erant (vs. 13—15): Panathenais et infans anonymous, de cuius morte nescio an probabiliiter coniciam Marcum ad Frontonem scripsisse.

17, 13 *Volo ut illi aliquid | quod ad hanc rem
adti | neat paucorum ver | borum scribas; | non pau-
corum sed paucu*m*... in libro bene scriptum est; pau-
culus enim formam deminutivam *μικρία* airos sedulo
imitatus est, non magis quam Frontoni (conf. 32, 3,
21, 6; 9, 5; 56, 16—17; 218, 6) placuisse satis constat.*

18, 10 *Namque in dies | plus amando efficis, |
ne quod ante diem ama | veris, plurimum fuerit. Cum
corrector supra primam quod relativi litteram it addiderit,
inter ne et quod demonstrativum (*id*) adiciendum esse
opinor.*

18, 17 *Nec video, | qui veterum scripto | rum
quisquam me bea | tior fuerit, quorum scrip | ta Aeso-
pus ad populum | pronuntiavit aut Ros | cius. Levis
sane ac probabilis videtur Heindorfii emendatio, qui qui
restituit pro quis, quod in codice exaratum est; sed
valde dubito, num potius quis—quisquam abundantia re-
conditiori Frontonis doctrinae tribuenda sit, qui quanto
studio ad priscorum poetarum sermonem suam orationem
limaverit, inter omnes constat. Sane apud Plautum in
Palatinis legimus Most. 256 (= I 3, 99) *Vah, quid
illa pote peius qui cqua muliere memorarier?* et apud
eundem Aul. V 3 (= 803 Wagn.) *Quis me Athenis
nunc magis quisquam st homo, quoi di sint propiti?* Conf.
de hac structura verborum Iulius Brix in annal.
philol. 1870 pag. 778 sq.*

19, 12 [At] enim vero quibus ego gaudium meum
| verbis exprimere pos | sim, quod orationem | istam
meam tua ma | nu descriptam misis | ti mihi? [At]
uerum est || profecto, quod ait nos | ter Laberius etc.

Male Naberus bis *At supplevit*, cum in libro Ambrosiano priore loco duarum, posteriore trium (non duarum) litterarum spatium vacuum relictum esset. Immo eiusmodi interstitia alibi quoque saepe occurrunt ad novae paragraphi initium significandum reicta. Itaque utroque loco *at* particula delenda est.

Similiter 30, 8 *vale in codice omnino non extat*, sed ut solet *faro aeris* in ultimis epistularum versibus, *versus qui a desiderantissime incipit*, paulo remotius a margine sinistra incohatur.

19, 16 Maium secutus Naberus hoc modo supplevit:
Neque poculo aut ve | neno quisquam tantum | flammae ad amatorem | incussisset, prae[ut me dul] | ci facto hoc stupidum | et attonitum ardente | amore tuo reddidisti |. Heindorfius et Hauptius neque *dulci facto* hoc tolerari posse et *tu ante me* omni modo supplendum esse perspexerunt. Quid Fronto scripserit, statim apparet, ubi ante *facto* non *CI* sed *ET* litteras, quarum forma illis simillima est, in fronte versus extare dixero,
 in fine autem eius qui proxime praecedit *PRAEUT* cum duabus aliquibus litteris, quae a *TU* proprius quam a *ME* abesse visae sint. Nescio igitur an librarii negligentia *me* pronomen omissum fuerit. Scribendum sine dubio est: *praeut tu [me] | et facto hoc stupidum | et attonitum ardente | amore tuo reddidisti |.*

21, 1 *Ex Aufidio nostro scire poteris, quantos in oratione mea clamores concitarit, quantoque concentu laudantium sit exceptum:* »*om | nibus tunc imago patriciis | pingebatur insignis.* | « Non hoc orator pronuntiaverat, sed cum pro *omnibus* codex *omnis* praebeat et in fine videatur fere *insignib'* extare, haec Fronto-niana fuisse suspicor: »*omnis tunc imago patriciis pingebatur insignibus.*«

21, 15 Naberus edidit: *Igitur | ut populo gratum erit, | ita facies atque dices |*, cum Du Rieu in fine post *FACIES* has litteras enotasset *ATQUADICES*. Immo *ATQITADICES* litteras minutias addidit corrector. Itaque cum Maio scribendum est: *ita facies atque ita dices.*

22, 17 Longa quae in margine adscripta est adnotatio vel dittographia nisi novo medicamento adhibito legi nequit; has tamen litteras incertissimas expiscatus sum in quattuor primis versibus, quos du Rieu omnino legere non poterat:

- 1) In [a]lius hoc ...
 2) hic summa illa virtus .. ato ... adq. ardua est ut non mag mento rectae lo
 3) ... s neq. ea delenimenta quae auribu m mul
 4)

Ea quae ipse Du Rieu legit *tor vestis mollitia lanarum* |
quinti versus exitum occupant, sextus a *delicata usque*
ad *purpureo co* | *pertinet*, septimus a *lore non usque ad*
utuntur ne |, octavus haec continet *cessarium est eodem*
cultu nonnumquam oratio quoque est
Mitto reliqua; moneo tamen 22, 19 non *effeminato* sed
effeminata et 22, 21 non *illud* sed *istud* scriptum esse.

23, 11 Non probo, quod Tu in paginis dissertationis Tuae 28^a et 29^a de loco 23, 11 seqq. de *perattici* vel adeo *hyperattici* vocabuli notione disputasti; satis erit admonuisse non *Pro Polemone rhetore*, | quem mihi tu in epis | tula tua proxime exhi | buisti tullianum, ego | in oratione, quam in | senatu recitavi, philo | so-phum reddidi, nisi | me opinio fallit, perat | ticum in codice extare, sed *pera* | ticum i. e. *peranticum* lectio-nem mihi admodum bene et ad litterarum umbras et ad sententiarum nexum quadrare visam esse, eandemque nuper coniectura adsecutus est Lucianus Mueller ad Lu-cilium pag. 320.

24, 20 Legimus apud Naberum et apud Ribbeckium in comicorum fragmentorum editionis II^ae pag. 117:
*Va | le, et me, obsecro, | omnimode ames | qua ioco
qua serio. | Adverbium omnimode incerta admodum fide*
huius loci nititur; nam ex Lucretii versu II 489 haec
forma Lachmanni cura atque auctoritate expulsa est.
Quid multa? In codice Frontoniano non *omnimode*, quae
forma nulla est, sed *omni modo* recte scriptum esse fir-
missime adsevero.

30, 13 ubi Naberus edidit: *Postquam ad te pro-
xime | scripsi, postea nihil ope | rae praetium quod ad
| te scriberetur, aut quod | monitum ad aliquem |
modum iuvaret ., cum codice cognitum pro monitum
edendum est.*

30, 16 *Idem thea | trum, idem odium, idem | de-
siderium tuum.* De odio hic omnino cogitari non posse
constat; ac revera prima manus post *theatrum* exhibit,
quod et Maius et Du Rieu dispexerunt, *item odium*;
corrector tamen litterulis *d* et *e*, ut videtur, superscriptis
idem odeum (i. e. φόβοις) inde effecit. Quam apte
idem theatrum et *idem odeum* coniungantur, facile ap-
paret. Ceterum veram huius loci lectionem indagavit
nuper I. I. Cornelissen in *Mnemosynes bibliothecae phi-*
logicae Batavae nov. ser. vol. I (1873) pag. 92.

30, 18 Laberii vestigia secutus Marcus teste codice
scripsisse dicitur: *amor | tuus tam cito crescit quam |
porrus quam firme | quam palma, dudumque intellectum*
est ante *firme* pro *quam* scribendum esse *tam*. Quod
quamvis nova demonstratione non egeat, moneo tamen
in ipso verborum contextu primam manum scripsisse
crescit tam | porrus quam firme | etc., deinde litterulis
suo loco superscriptis inde recte effectum esse *crescit*

quam¹⁾ porrus tam²⁾ firme etc. Accedit quod in margine paginae codicis 109 superiore idem locus perscriptus extat hoc modo: *Amor tuus tam cito crescit quam | porrus tam firme quam palma; neque enim satis accurate de lectione in margine rettulit Naberus 30, 21.*

31, 5 Marcus, dum Neapoli degit, Frontoni non quod editiones praebent *Encomiographos istos au | dimus, graecos scili | cet, sed miros mortales* scripsit, sed videtur fere *Encomiographos istic au | dimus etc.* in codice traditum esse.

31, 22 Verba quae in contextu epistulae vers. 31, 6 et 7 leguntur (*a graeca litte | ratura tantum absum | quantum a terra Grae | cia mons Caelius meus | abest*) ordine liberius inverso ita repetita sunt in margine superiore: *A graeca³⁾ litteratura tantum absum quantum mons Caelius a terra Gr(a)ecia,* neque quidquam amplius hoc quidem loco extitisse constat, quamquam alibi quoisque tachygraphus scribendo in paginarum marginibus progressus sit, saepe satis tuto definiri nequit.

33, 1 *Ne osculum | quidem ullum || est Romae residuum | inde ab ipsa editione principe legitur.* Quam inaequalis fuerit opera a Du Rieu in legendō libro Ambrosiano collocata, ex hoc loco clare perspicitur: festinationi enim, qua olim editio princeps ab Angelo Maivoiro tot tantisque negotiis oppresso curabatur, tribendum est, quod inter *quidem* et *ullum* quod in codice luculenter appetat adverbium *usquam* intercidit; scripsit igitur Fronto: *Ne osculum | quidem usquam ullum || est*

¹⁾ *quam* correctio fortasse non correctori sed ipsi primae manui debetur.

²⁾ *tam* correxit corrector.

³⁾ aut *graca* aut *graeca* (contignatis *a* et *e* litteris) scriptum fuisse videtur.

Romae residuum|. Neque accuratius verba quae proxime secuntur edita sunt: *Omnes meae fortunae | et mea omnia gaudia Nea | poli sunt;* particula *et ante mea* delenda est. Sane nonnullis ex membranis, in quibus postea Frontonis epistulae scribebantur, paulo antea sive idem sive aliis librarius usus esse videtur ad nescio quam scriptionem capessendam, quem describendi morem antiquitus maxime viguisse alia occasione data demonstrabo. Huc rettulerim quod et in versu extremo post *omnes meae fortunae* duae pallidae litterae *de* apparent, et *sub mea*, a quo vocabulo proximus versus incipit, *de litterae* dignosci poterant.

33, 24 Verba Naeviana cum Maius recte ita descripsisset: *linguis | faveant adque adnutent || et subserviant,* pro *Et*, quod in ipso initio novi laterculi littera grandiore insigne extat, Du Rieu male *aut* legit et in textum recepit Naberus. Qua lectione deceptum nuper esse O. Ribbeckium in comicorum Romanorum editione altera (1873) pag. 26 fragm. IV appareat.

34, 12 *Itaque minus | ago vespere fatigatus, | luce dormitans.* Testibus margine libri Ambrosiani et Charisio (pag. 223 K, 26: »Aurelius Caesar ad Frontonem II *vespera fatigatus, luce dormitans*«) *vespera* scribendum esse alii intellexerunt. Cum vero supra *LUCE* litteras *UR* dispexisset Du Rieu, correctorem [R]UR[E] voluisse opinatus est Naberus; quod quid sibi vellet, nullo modo intellegi poterat; revera *SURGO* (incerta paenultima littera) superscriptum est; corrector igitur aut *surgo luce dormitans* aut *luce surgo dormitans* videtur voluisse.

35, 20 *subpingo* non *subringo* item atque in ipso contextu (cf. notam meam ad pag. 33 conscriptam) recte traditum est.

104, 10 *pro quies* auctore codice emendandum est *requies.*

105, 4 Naberus edidit *Etiam si Lucretii | aut Enni excerpta ha | bes εὕρωντα; cum codice qua post si adendum est.*

117, 7 *Neque | tanto opere gauderem, | sei, cum ad te venissem, | summo cum honore | ab te appellatus essem, quam nunc gaudeo etc. Praepositionem ab ad sensum recte restituit Naberus; in codice ad scriptum est, quod ad sententiarum nexum non quadrat; sed cum ultima littera lineola inducta sit, cum Heindorfio a te scribendum esse appetet.*

125, 16 Naberus edidit: »....*vellet, Cicero autem modulatius; vos utriusque operam gestantes me | hercules in viam | reditis.*« Sed cum non *operam* in codice extet sed *gratiam*, neque ad *hercules in* aut ad *re* (*de uaditis cogitari posse visum est*) incertae litterarum umbrae quadrare visae sint, nescio an medium in oratione viam tenere Marcum et Verum discipulos utriusque (i. e. Ciceronis et Catonis?) *gratiam* gestantes (vel sectantes) dixerit Fronto.

126, 1—8: Quam male interdum res cesserit eis qui ante me librum Ambrosianum descripserunt, intelleges collatis inter se meo illorumque testimoniiis. Naberus igitur haec edidit: *Exstant epistulae verbis idoneis in serie partim scribtae historiarum, vel a singulis compositae: ut illa Thucydidi nobilissima Niciae ducis epistula ex Sicilia missa: item apud G. Sallustium ad Arsacen regem Mithridatis auxilium implorantis litterae criminosae: et Cn. Pompei ad senatum de stipendio¹⁾ litterae graves: et Aderbalis apud Cirtam obsessi invidiosae litterae..... omnes..... postulabat: breves etc. Scribendum potius est cum Ambrosiano: Exstant epistulae*

¹⁾ In codice *stipendiu* legi recte adnotavit Du Rieu.

utraque | lingua partim ^a¹⁾ | ducibus conscribtae²⁾ par | tim a scriboribus histo | riaram vel annalium | compositae: ut illa Thu | cydidi nobilissima Ni | ciae ducis epistula ex Si | cilia missa: item apud | G. Sallustium ad Arsacen | regem Mithridatis au | xilium inplorantis lit | terae criminosae: et Cn. | Pompei ad Senatum de | stipendio litterae gra | ves: et Aderbalis apud | Cirtam.. obsessi³⁾ invi | diosae litterae, verum | omnes, uti res postula || bat, breves etc.

127, 17 Mirum est quod illos otiam, | quos in oratore Cicero | eloquentiae civitate | gregatim donavit editur, cum in codice non in oratore sed in Bruto recte extet; liber enim, quem Fronto significat, Ciceronis Brutus est.

207, 9 Naberus edidit: *Caput apertum soli et im | bribus et grandini et nivi | bus neque corpus adver | sus te | la munitum praebere.* Sed cum pro neque corpus adversus in codice scriptum sit NEQUADUERSUS, corpus vocabulum delendum esse appareat. —

Frontonis libros confusos antea primus Niebuhrius melius disposuit; deinde ad antiquum foliorum ordinem restituendum plura contulit Naberus, alia suum expectant restitutorem. Addo (quod et Maium et Du Rieu fugit) 3, 8 post titulum *M. Caesar Imp. Frontoni | Magistro meo extare videri I* (id est numerum): ex quo conieceris hanc epistulam primam huius libri fuisse

1) *a(b ipsis) lectionem fallaces umbrae non videbantur admittere.*

2) Tres primae huius verbi litterae incertissimae sunt.

3) Tres primae huius verbi litterae incertissimae sunt; tertia utrum *s an c* fuerit, dici nequit. Ante hoc participium duae evanidae litterae extant, quae aut *eo* aut *eu* aut similes aliquae fuerunt. — Ceterum moneo 126, 9 post *autem non quomodo | scriptum fuisse* ^{???} *sed velut dar . . . |*

ex eis, quas M. Caesar ad Frontonem dedisset.¹⁾ Nec tamen dissimulabo aliquid dubitationis mihi manere, cum haec epistula paulo post principium primae paginae alterius quaternionis incipiat neque totum fere quaternionem primum »prima illa longiuscula« Frontonis ad Marcum »epistula « occupatum fuisse probabile sit, de qua p. 97, 4 agitur.

Iam satis demonstrasse mihi videor permulta olim ex palimpsesto iterata lectione haustumiri. Nec tamen in hoc labore acquiescendum est; nam neque sartus et tectus, ut aiunt, est palimpsestus et multi loci cum in codice graviter corrupti extent, conjectura etiamnunc indigent. Nec mirum quod pauci viri docti ad flosculos Frontonis recuperandos accedunt, neque iniuria multi in Frontone inanem illum tumorem ac portentosam doctrinae ostentationem frivolamque in parvis iactantiam et foeda laudationum lenocinia aspernantur, quibus legentium animi facile enicentur. Sed cum hae quoque latebrae philologis perreptandae sint, illud inprimis mihi laetandum esse iure video, quod Tu locis difficilimis salutem conicioendo ferre conatus es. Proscripturiant eiusmodi studia, qui inertissimae segnitiae vel fastidio cuidam delicatissimo cedentes id experiri nolint, quod se certo adsequi posse diffidant. Sane ubi una divinatione omnis salutis spes continetur, paucae conjecturae omnibus probabuntur; attamen multorum viribus coniunctis hic quoque labor paulatim minuetur. Ac facilius sane ei loci restituentur, ubi praeter ipsum verborum Frontonianorum contextum excerpta in marginibus extant: velut 115, 11 ubi Naberus edidit: *Nisi forte eum tu*

¹⁾ Num eodem referendae sint incertissimae *ns* litterarum reliquiae 5, 4, valde dubito. Ceterum epistularum inscriptions ex parte rubro scriptas fuisse veri est simillimum (cf. in primis 37, 6).

arbitrare claudum quoque consulto factum etc. Vbi cum in margine haec legerit Du Rieu: *Nisi forte Epictetum arbitrare etiam claudum consulto factum,* apparet pro *eum tu restituendum esse Epictetum*, nisi forte de proximis lacunis a Maio falsa relata sunt. — De aliis locis tum demum certius iudicium fieri poterit, ubi quas leges grammaticas Fronto eiusque discipuli secuti sint et quas licentias sibi indulserint, diligenter examinatum erit. Velut 79, 26, ubi in libro traditum est *Quom te salvom et inlaesum dei praestiterunt, maximas (d)eis gratias ago*, Schopenus pro *Quom* non conieciisset *quod* scribendum esse, si meminisset, quam saepe apud priscos poetas comicos *quom* eo sensu adhibitum esset; conf. e. g. Eduardus Luebbert »grammaticische studien« II p. 239 sqq. —¹⁾ Quin etiam 64, 25

1) Diligentius quam adhuc factum est, omnia ea colligenda sunt, quae a priscis scriptoribus Frontonem antiquarium sumpsisse veri est simillimum. Conf., ut omissis eis, quae dudum adnotata sunt, ex permultis paucissima delibem, quae in schedis meis casu vicina sunt: p. 138, 13 *docta dicta* cum Plaut. Trin. 380, Asin. 525; pag. 205, 17 *despicatui habere* cum Plaut. Men. 693; p. 211, 8 *operam ludere* cum Plaut. Pseud. I. 3, 135, Capt. II. 2, 94, Cas. II. 7, 1, (Terent. Phorm. 332); p. 224, 14 *portisculus* cum Plaut. Asin. III. 1, 15; (vel potius cum Enn. annal. 233 Vahl., Caton. p. 66, 5 Jord.); p. 225, 3 *facere animo volup* cum Plaut. Asin. cat. 1, Cas. IV. 2, 5 p. 225, 14 sq. *aledonia* cum Plaut. Cas. prol. 26, Poen. I. 2, 143; p. 24, 20 *qua ioco qua serio* et p. 227, 15 *vel ioco vel serio* cum Amph. III. 2, 25 (conf. etiam Bacch. I. 1, 42, Amph. III. 3, 9); p. 216, 6 *comparcere* cum Plaut. Poen. I. 2, 137 (conf. etiam Ter. Phorm. I. 1, 9); p. 12, 4 *praeolet* cum Plaut. Mil. I. 1, 41; p. 146, 11 *friguttire* cum Plaut. Cas. II. 3, 49; p. 78, 13 *facio delicias* cum Plaut. Cas. III. 1, 14, Men. II. 3, 30, Poen. I. 2, 68. 83; p. 84, 1 *in carcerem compingere* cum Plaut. Amph. I. 1, 3, Rud. III. 4, 10; p. 96, 5 *concessare* cum Plaut. Asin. II. 2, 24, Poen. I. 2, 9; p. 68, 16 *subigitare* cum Plaut. Cas. V. 4, 2, Merc. I. 2,

ferri videtur posse, quod in libro scripto traditum est:
*Haut sciam an quis roget: nam quis me prohibet vesti-**

90. 91, Mil. III. 1, 58, V. 9 (conf. etiam Ter. Heaut. III. 3, 6);
 p. 40, 6 *inpudens atque inpudica* conf. e. g. cum Plaut. Rud. I.
 2, 27; p. 6, 12 *succidaneum subdere* cum Plaut. Epid. I. 2, 37;
 p. 37, 8 *ventio* cum Plaut. Truc. II. 7, 61; p. 73, 6 *ad aures accidit* cum Plaut. Stich. 88; p. 74, 13 *ira percitus* cum Plaut. Cas.
 III. 5, 6; p. 79, 12 *tardiuscule* cum Plauto apud Non. p. 198 (conf.
 etiam Ter. Heaut. 515); p. 121, 3 et p. 217, 17 *ductu auspicioque*
 (cf. 120, 21) cum Amph. I. 1, 41, II. 2, 25; p. 121, 25 *delenificus*
 cum Plaut. Mil. 194; p. 140, 10 *quaesitis opus est* cum Plaut. Cure.
 V. 1, 6; p. 150, 15 *consiliarius—auxiliarius* cum Plaut. Truc. II.
 1, 6 (conf. O. Seyffert in Philol. Gotting. a. 1869, XXIX pag. 398);
 p. 161, 15 *plumbei nummi* cum Plaut. Most. IV. 2, 11, Cas. II. 3, 40,
 Trin. IV. 2, 120; p. 185, 12 *omnia amara et dulcia* cum Plaut.
 Pseud. II. 4, 1; p. 186, 13 et p. 208, 16 *male mulcare* cum Plaut.
 Most. IV. 2, 23, Bacch. IV. 9, 10, Mil. II. 2, 8, Trin. IV. 2, 142,
 Truc. IV. 4, 5 (conf. praeterea e. g. Ter. Eun. 774); p. 224, 20
Quid hoc verbi sit cum Plaut. Curn. I. 1, 32, Cist. II. 3, 61, Pseud.
 II. 2, 14; p. 224, 2 *animo morem gerere* cum Plaut. Amph. prol.
 131; p. 233, 10 *tenue suptemen nere* cum Plaut. Merc. III. 1, 20;
 p. 169, 3 *res ipsa testis est* cum Plaut. Aul. III. 2, 7; p. 26, 23
prothymia cum Plaut. Stich. IV. 2, 53, V. 2, 11. Praeterea Fronto
 Plautum fortasse imitatus est e. g. in his: p. 3, 5 et 88, 9 *quantum
 poteris*; p. 75, 25 *nimirum quam*; 118, 7 *satin salvae*; 139, 4 *concilia-
 bula*; 141, 17 *tegora*; 143, 14 *fors fuat an*; 210, 3 *adaequa* (conf.
 quae Tu pag. 30 dixisti); 101, 12 *etiam—quoque*; p. 25, 17 et 227,
 10 et 136, 10 et 196, 12 (et 215, 12) *cum animo meo reputo* et
 221, 7 *cum animo meo cogito* (conf. quae Tu dixisti pag. 53) et
 228, 18 *cum corde meo agito* etc. Quinquam non nescio ex ipso
 Plauto haec sumpsisse Frontonem saepe certo demonstrari non posse.
 Ceterum conf. etiam p. 128, 9 *consiliosus* cum Catone pag. 89, 3
 Jord.; p. 237, 20 *commemoramentum* cum Caecilio vers. 166 Ribb.;
 p. 71, 6 *impraesentiarum* cum Cat. de re rust. 144 (conf. etiam
 Corssen „Ueber aussprache etc.“ II. S69, Rebling „Römische um-
 gangsssprache“ (1873) pag. 11); p. 215, 5 *tutare* cum priscorum reli-
 quiis apud Neuum „Formenlehre der lateinischen sprache“ II. pag.
 246; p. 22, 1 et 97, 21 *delenimenta* conf. (praeter Afran. 378 et 382

menta lavere potius quam lavare?; pro quisnam enim comicos priscos identidem *nam quis* scripsisse satis constat; conf. e. g. Guilelmus Holtze in syntaxi priscorum scriptorum latinorum II pag. 362 sq.

Atque adeo »*Plautinotata*« vocabula, si recte conieci, sedulo sectatus est Fronto. Locus enim ille p. 156, 1 gravius adfectus et conjecturis virorum doctorum varie temptatus fortasse hoc modo in antiquam sanitatem restitui potest: *Confusam eam ego eloquentiam . . . subvertendam censeo radicitus, immo vero Plautinotato verbo exradicitus*¹⁾; in codice pro *plautinotato* scriptum esse traditur *plautinotato*. Forma hybrida superlativi a *Plautino* ducti ab arte Frontoniana vix abhorret, quae »*insperatis atque inopinatis*« verbis elegantias quaesivit. Ceterum hac ipsa locutione adducor, ut loco corrupto medelam adferam, qui p. 63, 13 extat: ibi enim legitur: *in omnibus eius [i. e. Ciceronis] orationibus paucissima admodum reperias insperata adque inopinata verba, quae non nisi cum studio atque cura atque vigilia adque multa veterum carminum memoria indagantur. Insperatum autem adque inopinatum vero appello, quod praeter spem atque opinionem audientium aut legentium promittitur; apparet pro vero corrigendum esse verbum.*

Pauca brevissime addam, quae amici mecum olim communicare voluerunt:

p. 75, 3 Otto Hirschfeld igitur scribendum esse coniecit: *videbis, ne delator existas, neve indicio per das* (cod. pareas) *apud filiam*. Idem p. 60, 16: *Quid illud, quod dissimulare nullo modo possum, apud amicum* (cod. alium) *dissimulaturus?*

Ribb.) Laber. apud Frontonem 19, 15; p. 204, 7 *vagi palantes* cum Sall. Iug. 18, 2.

1) Conf. Plaut. Most. V. 1, 63.

p. 219, 9 Adolfus Kiessling coniecit: *Eum Polycrates anulum nave longe (cod. longa) in altum proiectus sponte in mare abiecit; idem p. 102, 12: Nunc haec epistula quod non suo tempore praesto adfuerit, veniam in dilationibus (cod. relationibus) usitatam poscit, »ne fraudi sit«; idem p. 221, 13: Qur igitur tu, Marce, non minore ingenio praeditus quam G. Caesar, nec minus origine (cod. ordine) insignis etc.; idem 191, 8: composita sit rhetoricotata (= ρητορικώτατα; cod. rhetoricotata, ceterum conf. Lucil. frgm. inc. XXXIII ed. Mueller); idem p. 177, 24: Fac periculum in militiae muneribus, fac periculum in consiliis iudicariis, fac periculum in litteris, omni denique prudentiae et facultatis (conf. 138, 6; cod. facilitatis) usu vel serio vel remisso etc.; idem p. 176, 16 si quid mihi credis (cod. credes), conf. 176, 10; idem p. 169, 22 Ita evenit, ut solito diutius bene valerem et fortius (cod. fortis) vigerem (conf. 77, 34; 186, 15); idem 54, 1 illudat pro claudat.*

Pergo ad graeca. Permulta, quae librarius latinus¹⁾ in ipso contextu latinarum epistularum imprudens

1) A latino non a graeco librario graeca picta fuisse inde apparet, quod 30,15 *dia* litteris latinis scriptum est, item *h* (=ἢ) 10, 15; similiter 105, 2 *χρήξω*; 249, 21 *BRAXEΩΝ*; 242, 25 *BRAXYTATON*; item *E* litterae forma latina apparet in *OΥΔΕ* 244, 4 et in *ΛΥΠΕΙ* 250, 8 et in *KPATEIAN* 242, 19.

Litteras latinas in graecis codicibus nusquam inveni graecarum litterarum contextui insertas nisi in libris iuridici argumenti ac ne in his quidem nisi in vocabulis quibusdam sollemnibus et ex magistratum sermone derivatis; velut in codicibus Theophili (e. g. *amittinon* etc. etc.) et in collectionibus iuris ecclesiastici: e. g. in codice graeco Parisino 1326 (membr. saec. XI) a Paulo Kruegero inspecto, qui collectionem XXV capitulorum et Iohannis Scholastici collectionem LXXXVII capitulorum continet, etc. etc. In libro palimpsesto

peccavit, Naberus tacite correctit¹⁾: vélut 9, 18 εκοστωι scriptum esse videtur; 9, 22 οδυσσιαν; 9, 25 Τη (sine iota); 9, 25 (x 29) δ' ἥδη (auctore codice) delendum esse sententiarum conexus demonstrat; 10, 2 (x 46—49) νεικη | σεν (id quod iam Maius adnotaverat); 10, 4 θυλλα; 10, 5 πα | τιδος; 10,7 (μ 338 sq.) ουδανεμοι γλυκυν
υπ | νον (non οιδανεμοι) pro οι δ' ἄρα μοι; 10, 8 εταρο |
ισι; 10, 10 (μ 128, conf. λ 107 et μ 359) Ηλιοι et
μει | λα (pro μῆλα); 10, 12 (μ 364) μῆρ recte prima
manus, μῆρια corrector invito metro²⁾; 10, 12 σπλα | νι
illa, σπλαγχ hie; 10, 14 μετα pro μετ^{v ε γω}; 10, 14 (μ 370)
pro γεγώνειν scriptum est τεγωνουν (sic), litterae supra
lineam additae sunt a correctore; 10, 15 (μ 372) ηξει
pro ηγλει; 10, 18. 19 Marcus ipse versus Homeri
(α 58. 59) immutavit: legimus enim apud Homerum
ἴέμενος και καπνὸν ἀποθρόσκοντα νοῆσαι ής γαίης θανέειν
ήμειρεται, pro quibus prima manus in codice Frontoniano
non inepte haec scripsit: *cuius και καπνον || αποθρωσκοντα*
νοησαι ειμειρετο, supra ultimum vocabulum corrector
inepte (cf. *cuius*) ex Homero denuo inspecto supplevit

Veronensi, quo fragmenta codicis Iustiniani continentur, (cod. LXII)
saec. VI—VII in constitutionibus graecis e.g. occurrere *ΥΠΑΡΧΩPRIΩΝ*
= δπάρχω πραιτωρίων Krueger me docuit.

1) Praeter ipsa menda addidi nonnulla, quae scitu non prorsus
indigna esse videbantur. Propter typographum non maiusculis litteris,
quales in codice extant, usus sum in graecis describendis sed mi-
nusculis; neque igitur σ et ξ ac similia in ipso codice secreta sunt;
legentium usui in his minutiss et in accentibus spiritibusque passim
contra codicem addendis inservire malui. Adieci potiora ex eis,
quae in verbis dirimendis latino librario exciderunt, hac lineola | usus
ad versus finem significandum.

2) In hoc versu και scripsit Marcus pro κατὰ Homericō propter
sententiarum nexum. Variantes lectiones locorum Homericorum non
enotavit La Roche in editione carminum Homericorum.

ης γαης θανεειν ειμει (sic); 10, 20 (conf. e. g. B 12) revera in codice extat πασσουδηι; 10, 24 (A 223) αν corrector, α prima manus; 10, 26 (B 24) χρη ille, χρ haec; 10, 26 βοληφορον; 11, 7. 8 (ex Callim. Ait. lib. I cf. Rauch in libello de hoc poemate conscripto Rastadtii 1860, probante Theodoro Bergkio in anthol. lyr. ed. II) νοξεος pro δξέος; 11, 8 Ησιοδωμουσεων (prima manus: νουσεων) εσ | μος; 11, 8 ηιασεν (sic); 11, 12 (ν 80) Αχιστα (sic): ceterum moneo νήγρετος apud Homerum extare pro νήδυμος, quod in ν 79 legitur, itemque Macrobius saturn. V 3, 12 νήδυμος pro νήγρετος scripsisse; 21, 21 haec tantum hic addita sunt: | Ηοχρυπτομαι ??????? ταιλλαγε | πανταημεινευνιατα; 29, 16 τ' (sic); 30, 18 ιδιαμουσηι

Graecas epistulas Frontonis Mediolani neque oinnes neque integras¹⁾ anno 1864 contuli, tantaque festinatione has nugas perlustravi, ut verear, ne temerarius Tibi videar, qui schedulis meis et adnotatiunculis celeriter scriptis abusus de his litteris referre audeam. Quae cum antea pessime et descriptae et editae essent, Du Rieu codice denuo inspecto permulta feliciter correxit; plurima eorum ego item dispexeram. Orthographica similesque minutias, quae ad orationem graecam perpoliendam nullius fere momenti sunt, consulto videtur omisisse vel Du Rieu vel Naberus. Sed propter codicis vetustatem haec quoque adscribam. Hoc tamen teneto invitum, fere me

1) Contuli cum editione Niebuhriana graeca, quae in his paginis editionis Lipsiensis leguntur: 255; 256, 1—7 et 12—30; 257, 1—22½ et 26½—27; 258; 259; 239; 240; 241; 242; 243, 1—24; 244, 3—21; 245; 246, 1 et 9—13; 247; 248, 1—16 et 20—28; 249; 250; 251, 1—8 et 11—14½.

haec Tecum communicare, quae multifariam ab eis olim correctum iri persuasum habeam qui codicem accuratius inspexerint. Quo commodius meis notis uti possint, qui in his nugis emendandis operam collocabunt, proferam pusilla mixta cum maioribus. Codex igitur praebet:

255, 2 ἡδη]δῃ
5 τὴν μὲν]τεν μεν Saepissime ει et η inter se permutantur.
5 δεῖν]ΔΕΪ Saepissime ν hoc modo significatur, nec tamen nisi in fine versus; silentio hoc compendium in posterum praeteribo.
6 γνωμη νωσεγωμαι Ubi contrarium non adnotavero, ε fere ubique adscriptum esse scito.
7 νῶν]τῶν Naberianus contextus errore typographi corruptus est.
8 a Maio, qui δοξει legerat, variantem lectionem nullam adnotavi.
9 ταδε
10—11 πρ οσεχοις
15 πεφυκε νοραν
18 αχρειβεστερον Saepissime ει et ε inter se permutantur.
18 δε an δη scriptum sit, non liquet.
19 παλαιο στρας (sic)
20 αιτιας non bis sed semel scriptum est.
20 συβαινειν Saepius adsimilatio neglecta est.
21 χάρμοι]χαιχαμοι (sic)
23 ολισ θον | 24 ομειλησεις
27 παρα ρεοντες (ita iam Mai.)
256, 1 δικαιω σαν
1 δ']δε
2 ηδειους (ita Mai.)
4 ἐπὶ φυλακῇ τε καὶ κτήσει scribendum est cum cod.
5 έπ']επι (ita Mai.)
6 συνφεροντων
6 κακεινω αφελιμων
17 καλουστην ipse codex recte exhibet.
17 πλεισ τοι
19 γε]τε ut videtur
20 δικαιω επων
21 ἀλλ']αλλα (ita Mai.)
24 θερια
25 θηρευτας
25 δὲ]δῃ (ita Mai.)
28 εντειμοτερονε ιναι
29 ερασ τας
30 μὲν γάρ οι]μεγγα ποι
257, 1 βεβαιοτειεραν vel βεβαιοτετεραν
3 τισε ιητην
4 δ']δε (ita Mai.)
6 προ σεστιν (sic)
6 ευξαντο (ita Mai.)
7 γενεσ θαι
9 δὲ]δ (ita Mai.)
10 πλεο νυπεροτοσ sed in ducto o paenultimo et w |
|---|---|

- superscripto; saepissime *o* et
ω inter se permuntantur.
- 10—11 μη | ρωντες
- 11 δὲ]δη (sic)
- 12 αρετη ex αρητη correctum
est.
- 13 τειμη
- 15 δελφινεσο|ισαδυνατον For-
tasse δὲ invito codice ante
δελφινεσ addendum est.
- 15 θαλατη
- 16 οἱ]θι
- 17 εἶη]ειη
- 18 αδοξια | σαιτους
- 18 μὲν]μειν
- 20 ενκεισεται
- 22 οσπερ
- 23 In pag. 83 haec apparuerunt
obiter examinanti:
- vers. 4 εισεσχατηναδοξιανα
- » 5 τουτουσδητουσχρηστους
- » 6 εραστασεξον
- » 7 πεν καπ
- » 9 νονχρημαερασταισ
- » 10 ατ
- » 11 α
- » 12 ιο
- » 19 δετησ
? ?
- » 21 σιε
- » 24 υπ αυτο
- 27 εκεινου | στειμωσιν
- 27 αλλα || ζονευονται
- 27 in επι | δειχνυνται, si recte
memini, ante x spatiolum
erat relictum.
- 258, 2 συγγρα | μματα
- 3 τουτω
- 4 et 5 δπ]υπο (ita Mai.)
- 6 ορυμε | γων
- 7 ξουκε τά]ξουκεντα
- 8 τωεραστη
- 9 utrum περιμεινας an περι-
μειναι scriptum sit, quod et
ipsum ferri potest, certo dici
nequit.
- 13 χρείαν]χρειων
- 14 αφελιαν
- 16 δ]δε
- 17 ατειμοτερας
- 19 — 20 τοι | ωδε
- 20 καθιταται
- 21 ομο | ιον
- 21 μέθη]μεεηλυ (non μεεημη),
unde profectus de μέθη αδ
restituendo cogitare possis.
- 21 δ]δη
- 22 ηλιωχαιιουρανω
- 259, 3 μετρος
- 3 αναθρεφαμε | ων
- 4 ἀνθῶν]αν
- 4 ερα
- 8 ατειμοτατονγου | νεστιανφ
...ηνχαι. ν | θων Prius spa-
tium vacuum tribus litteris,
posteriorius una apte expla-
tur; similiter
- 9 ουτε. στεφα | νους
- 11 ει ενθδε]τιχους
- 15 feliciter (sic)
- 239, 2 μετρι¹⁾
- 4 εστεσ | ετειλα vel εστεσ |
στειλα
- 5 ειπών]ειπο |
- 5 αιτίαν]αγγιαν

1) Contuli cod. Ambros. pag. 157 sqq.

- 5 συνεγα | γον vel potius συν-
εγα | τον
7 μεισειναλλε | ιδεναι
9 ου | θηγειας
10 καλουμηνη
11 δ']δε
12 δη̄ ἐπειδάν] δηπει | δαν (sic)
13 [εραι]εμεαι (deleto altero
ε solo)
240, 1 ὕφεις]σοφεις
2 a Niebuhrio οὗτω exhibente
discrepantiam nullam ad-
scripsi.
2 αττειν
2 δ']δε
2 στροφας, non επιστροφας,
praebet codex.
5 υπω
6 μνηστηρων | βληθηντα
7 a Niebuhrii ἔμαυτὸν lectione
discrepantiam nullam ad-
scripsi.
12 πλάγια]πλανα
12 ἐ[τ]ησω, unde ἐ[τ]η optativum
restituendum esse appareat;
restituit nuper Madvig ad-
vers. crit. II pag. 615.
12 ε[τ]η]ετη
15 μὴ]με
17 με | νανθρωπινη
18 ὀ[τ]ει] δε | ει
19 a Niebuhrii lectione αὐτῇ
μετείη μᾶλλον ἀν ἔτι discre-
pantiam nullam adscripsi.
21 ωμω | ξεν
21 ειχον ut videtur.
241, 1 ἡ post εἰκὼν non descripsi.
3 συν | γραφων
3-4 ενκωμιον
5 εσ | τιν
- 7 δνομάζουσιν ἐπὶ πάσῃ κύ-
λιxi luciente praebet Ambro-
sianus.
7 ἀτεχγῶς τὸ] τεχγωσισ ut
videbatur.
8 επεισρει codex recte.
9 a Niebuhrri lectione λέγω dis-
crepantiam nullam adscripsi.
9 προσα | γαρενοιτο magis
quam προσα | γορενοιτο ex-
tare videbatur.
10 ζογραφονφησιν
11 μεδεν
12 δ']omissum in codice, si
silentio schedarum mearum
fides habenda est
15 μητριωντε (sic)
16 τῆς ante γῆς additum (ita
iam editores ante Naberum).
16 δ']δη
17 οσπερ
17 αδανα
242, 2 μάλα]μαλ
3 γεομε | τρας ut videtur.
5 α | λλωσαδοκιμων ut videtur.
5 και] η ut videtur; itaque η
restituendum est.
6 τὴν] post την nonnullae
litterae velut δε etiam extare
videbantur.
7 ἀλλοις]αυτοις certo
7 ἀλλη] αν | τηι certo
9 επεαινε | θηγαι (sic)
9 ηνθυμηματων
10 δ']δη
10 α | ναρχαροιδε
10 τεν
12 Λίβυς]λυθους
13 αναχαροιδη

- 15 τω
 19 *KPATEIAN* ita, ut quarta
 ab exitu littera latina sit.
 20 αφικομενωσειεξεν | αλλα
 20 ενποδων
 23 λειτου | ργιας
 25 επιτα
 243, 3 δ']δε
 3 παν | ταχοδεν
 4 εμεραν
 4 τασ | αγενεθλια
 5 τῶν | τον
 6 οσοι
 12 ἐν τι] επι
 14 και duce codice ante καιδ'
 addendum est.
 15 θυραισει | σαγωγης
 21 επι | δικυνειν
 21 ἥδη] ηδε ut videtur
 21 περιεστεκε
 24 θρησκε | υεταιηαπαετητισ-
 γου | ναφροδειτης
- 244, 3 ηδον | ην
 4 σον]σοι quod servandum est.
 4 ἑτέρων ipsum in codice ex-
 tare videtur.
 6 εις] ΕΙC (sic) i. e. εις in
 εις correctum est.
 7 πε | ριμηνας
 7-8 αυτωιαλεπωτερος (sic)
 10 ἀλλ' οδ σοφία] αλλαου |
 σοφιαν
 11 δεινον
 12 τοτηδεδυονυσιου
 13 σοζοιτο
 13 littera ante ΗΡΩΝ proxima
 Π [vel fortasse Γ] ex Η
 (vel inverso ordine) correcta
 videtur.
- 13 τῇ τε λόπη]τηλυπη Itaque
 τε delendum est.
 14 προσ | πεπτουσιν
 14 δὲ]δη
 15 αρετη
 15 τυχη
 16 εκεινωι
 17 ασφαλιανεπαυ | τοι
 18 α | τεραστης dispici poterat.
 19 τααλλα
 21 γαστεραν | υκτος
 245, 1 αγ | ρυπνων
 3 δ']δε
 4 λυπουμενω
 5 κοινο , ισ
 7 ουτο
 8 διδο | τον
 9 αυτοπο | λειτων
 11 θεο | ιδε
 11 πο | ληων
 12 και δ δεικνύουσιν] και |
 δικυνουσιν ut videtur, sim-
 plicius.
 13 θεον
 13 φιλο | ιδετων
 14 αδιαθήχης Niebuhrī lectione
 discrepantiam nullam adno-
 tavi.
 18 μαρτυρι | ησαι ut videtur
 19 θεοι | σουτε
 20 σεμ | νοτεροισαλλουχ
 21 βαρυτεραλλαμβανειν (sic)
 21 τειμης
 21 Cum antea ederetur Τι | γάρ
 εστι φιλιας και τυης | βα-
 ρύτερον, ὡν οιδεις | [ούν
 οιδεν] ως γ' ἄρειον οιδέν
 εστιν, pro οδι οιδεν Nabe-
 rus supplevit ἀγνοεῖ invito

codice; in quo cum βαρυτερονονουδεισ | οσταριονουδεν εστιν legerim, emendo: ὧν οὐδὲ ἵσως γ' ἄρειον οὐδέν εστιν. (similiter Fridericus Blass in Dinacho 2,7 οὐδὲ ἵσως pro οὐδέσις ὡς restituit).

245, 23—246, 1 legendum est cum codice: Οὐδὲ ἀν | μὲν ἐργασίμην οὐδὲ | ν οὐδὲ πραιμην οὐδέποτε; ea quae se- cuntur, non contuli, nisi quod 246, 2 φασὶν recte a Du Rieu lectum esse scio; praeterea μὲν post δῆση (2) et δὲ post δῆση (3) ad litterarum umbras quadrare arbitratus sum.

246, 2 εννοεσσον
2 τω
5 τῶν] τον si recte memini.
6 επιδει | χνυντων
7 τδ] τω
9 αππιαγω
10 scribendum est cum codice:
Οὐδὲ ἀπορήσαι μὲν οὐδὲ |
ἐκεῖνος

11 δπδ cod. bene.

13 κοινὰ] κοινάη (sic), itaque κοινὴ ταῖς | πόλεσιν καὶ ίδιᾳ τοῖς κα | δ' ἔχαστον εὑρήσο- μεν | οδχ ὅμοια corrigendum esse videtur.

247, 1 A Niebuhrii lectione εύρησο- μεν discrepantiam nullam adscripsi.

3 δικασ | τηριων
4 δη bene addit codex ante τά || ξις

5 οὐδέ γε τὰ] οῦτε τὰ codex bene.

5 προστειμη | ματα
7 ἀναπεπετά | θαι ut videtur.
8 τωβουλομε | νω
8 δὲ] δη
9 ἐγρηγοροή (conf. Lobeck ad Phrynic. p. 119)

10 προσηκωντας
11 βαδειζειν
12 ου | χαν
13 γυμνάσια] γηγνασια
16 λουο | μενωουδε
16 ειδιωτικα
17 ειδιωτικος
18—19 ουδεοσ | τεφανοσοτων
Itaque δ ante τῶν addendum est.

20 Άλλα] αμα ut videtur.
21 δε | ν
21 δημοσιο | ις
21 κεχαρισμένος] χαρισάμενος
bene codex.
23 χρη | σθαι
23 Pro Ἡδη τοῦτο ἐστιν δέγω ||
φράσω cum codex omisso δ
exhibeat initio ΤΙΔΗ, emen-
dandum sine dubio est: Τί
δὴ τοῦτο ἐστιν; δέγω φράσω.

248, 1 ημειν
2 τειμης
2 δεχεσ | θαι
4 προσειεσθαι
7 πολε | ις
9 ι | διωνταις
10 απο | διχνυειν
11 φης
16 καταλειψεις] διαλειψεις ut
videtur, unde de ίδια λειψεις

lectione restituenda cogitet
aliquis.

20 πεμπομεν | α

21 πρωσηκοντων

23 θεο | ε

23 ε | σο

25 θεω

25 ad διαθηκῶν lectionem nihil
discrepantiae adnotavi.

28 τηλικαυτα certo in cod. est.

28 προ | σησομεθα vel προ |
θησομεθα

249, 1 φης

2 δὴ] ΔΗ (sic)

3 δ | αυ

3 φης

4 προτειμωσιν

4 δὲ] δη

5 προστεσ | θαι (sic)

7 προτειμησει | σεν

8 ατει | μαζων

8 προτειμωμενου

9 α | ν

10 βαδειζων

10 θεατρω

11 καθεζοιμηγαναλλου certo

12 ρειπωη certo

13—14 προτειμᾶσθαι

15 φης

15 μεπεμπεθαιδεοι | σηουχι

16 το certo

16 οινο | σοσπενδομενοσκαι

17 τω | νιερειων

20 θεωιn fine versus, ut videtur.

21 ειρησ | θω

22 αιτε | ιναιιδες

24 πολδ δὲ] πολυδη

26 Obiter inspectum locum cum
ita fere legerim:
λαμβάνοις τι(νὰ ἢ ἀργοῦντος)¹⁾
ετ
(ουκεντω) αἰτεῖν(αλλ ουδε)
λαμβάνειν οὐδέ γε τὰ τοι
αῦτα δῶρα χρή τινα ἐλέσθαι
αυτουσμεν etc.,

apparet Naberum sententia-
rum nexum in universum
recte perspexisse; singulae
quibus opus est emendationes
ex eis, quae descripti, ap-
parent.

250, 3 αποτειμησειγιγ | νοιντουσ-
μενοπεμψας (altera post γι-
γνουντο littera aut σ aut ε
fuit); apparet non recte edi
Εἰ γοῦν ἀποτιμήσεις γι-
γνουντο ἡμῖν, δ μὲν πέμ-
ψας τοὺς δύο τούτους πα-
δας μιχροτέραν, ἐγὼ δὲ δ
λαβὼν μείζω τὴν οὖσιαν ἀ-
ποφαγοῦμαι, sed pro ἡμῖν
δ μὲν scribendum esse σὺ
μὲν δ; idque ipsum coniendo
adsecutus est Ellisius.

5 αποτει | μησει

7 καταβαλη

9 συμσφαιριζον | τα

9 μεγαλην certo

10 προ | πεινοντος ut videtur.

10 συνποτηι

10—11 προπεινειν

11 οσπερ

11—12 συνποσιοι | σ

12 κιρναμενο | ν

14 φιλοφροσυνη certo

1) Litterae uncinis saeptaæ incertissimæ sunt.

15 πολουτελη	6 τω
18 αναγη ^x (sic, a prima manu)	7 Manu festinanti haec de-
19 Τοις τε] a τοις δὲ lectione Niebuhriana discrepantiam nullam enotavi.	scripsi: ματευσαίμηνδ' ἀνεικο(τιτω)
19 μειχροις	χαληπω ¹) χρώμενος ὡς
19 συνεχης	και(ει) ²) αὐτότοιοδῶρονέ
20 με ιχρα	μουπεμψαντοσ etc.
21 ομολογη σης	13 ἄξια] αξι
21 έαυτῳ] εαυτο	14 τα certo
251, 1 παρασ κεναζοι	15 δὲ] δή
3—4 αποσ τερεις	16 ante δωροις hae litterae ob-
5 μειχροισ	scuriae extare visae sunt:
6 non ίσος ἔπαινος, sed cum codice ίσος δ ἔπαινος scri- bendum est.	τοισισοισ
	17 post ομοιοτατοσ apparuit αν

¹⁾ χαληπω pro χαλεπῷ, ut saepius.

²⁾ quinta littera aut ε aut τ fuisse videtur.

Vale, vir doctissime! utere feliciter!

Scribebam Argentorati die XXVI. m. Novembris
a. MDCCCLXXIII.

Emendanda.

pag. IV vers. 1: mentum

pag. X vers. 8: conceptum

pag. XVII vers. 1: simplicius cum

CORRIGENDA ET ADDENDA.

- pag. 22. versu paenultimo lege: „confer 156, 14 et A. Spengel“
pag. 64. versu paenultimo pro „nequit“ lege „potest“
pag. 65 v. 10 comma delendum est.
pag. 65 versu paenultimo interpunge: „omnia.“
pag. 68 v. 19 lege: alii Nomades
pag. 71 vv. 17 et 18. lege: „(ita cod.) utique“. Delendum illud *genium*.
pag. 71 v. 21 lege: etc.
pag. 71 v. 4. a fine paginae lege: „1. 49 et III 3. 43 reperiri ad-
notavit“
pag. 71. versu paenultimo lege: „cum voluptarium“
pag. 72. v. 3 lege: „paulo infra e codicis“
pag. 75. v. 7a. lege: *an(n)ulla*.
v. 14a. asteriscus ante voc. *causidicatio* delendus est.
v. 15a. ad voc. *chamaetorta* asteriscus addendus est; recte
enim Niebuhrius *chamaestrota* corrixisse videtur.
v. 8b. lege: γ. *gnome*.
v. 10b. lege: *gravatus* 75, 7 F.; 204, 20 F.
v. 12b. lege: *inco(n)stantius*
v. 21b. lege: 140, 11 F.
pag. 76. v. 2a. adde: γ. *odium* = ωδεῖον 30, 16 V.
pag. 76. v. 10a. *palleolatum* 157, 5 F. addendum est, quoniam apud
Plautum quidem *palliolatum* legitur.
v. 15b. lege: „Berolinenses“
v. 30b. lege: „inusitatas“

Praeterea ad excusum II. pagg. 75 et 76 haec addo:

vocabulum *amplificum* extat etiam apud Damasum quarti saeculi
hominem carm. 72 *amplificam* sequitur *vitam dum casta Aphrodite*.
bibliothecarius legitur etiam in Gloss. Isidori: *bibliothecarius*, qui
codices secut (scr. seruat?); vide Hildebrand ad Gloss. lat. pag.
30 n. 32.

ad *domnula* addendum est 223, 6 F.; quamquam eodem voca-
bulo etiam Salvianus utitur epist. 4, dubitandum est de eo quod
conieceram obtentui pro obtensui.

plane delendum est verbum *subringo*.

p. 78 v. 13b. lege: *ātticis*

BEROLINI

TYPIS EXPRESSIT J. DRÆGER (C. FEICHT).

CALVARY's philologische und archaeologische Bibliothek.

In unserem Verlage erscheint eine

philologische und archaeologische Bibliothek,

welche hauptsächlich neuere Ausgaben älterer classischer Hülfsbücher zum Studium der Philologie und im Anschlusse daran neue Werke ähnlichen Inhalts bringen wird.

Correctheit und Eleganz der Ausstattung, ein handliches Format und Wohlfeilheit des Preises sollen die Ausgaben den weitesten Kreisen zugänglich machen.

Die Veröffentlichung erfolgt in Bänden von ca. 12 Bogen; der Subscriptionspreis, welcher für eine Serie von 15 Bänden gilt, ist

für den Band auf 15 Sgr.,

der Ladenpreis für den Band auf 20 Silbergroschen festgestellt.

Bisher erschienen:

I. Serie. 15 Bände und 1 Supplementband.

Band 1: **Wolf, F. A., Prolegomena in Iliadem cum notis ineditis Im. Bekkeri.** Einzelpreis 20 Silbergroschen.

„ 2—6: **Müller, K. O., Kunstarcheologische Werke.** Erste Gesamtausgabe. 5 Bände. Einzelpreis 3 Thaler 10 Silbergroschen.

„ 7—15: **Niebuhr, B. G., Römische Geschichte.** Neue Ausgabe von M. Isler. 3 Bände in 9 Theilen. Einzelpreis (einschliesslich des Registerbandes) 6 Thaler.

Supplementband: **Register zu Niebuhr's Römischer Geschichte**

Der Supplementband wird den Abnehmern der ersten Serie mit 15 Silbergroschen berechnet. Das Register ist zu allen gaben des Werkes passend und kostet einzeln 20 Silbergroschen.

II. Serie. ca. 15 Bände.

Band 16—21: Dobree, P. P., *Adversaria critica*. Editio imania prima cum praefatione Gulielmi Wagner. 5 Bände in 6 Theilen. Einzelpreis 4 Thaler.

„ 23—26: Bentley, R., *Dissertation upon the letters of Phalaris and other critical works with introduction and notes by W. Wagner*. Ein in 4 Theilen. Einzelpreis 2 Thaler 20 Silbergroschen.

„ 27 u. ff.: Humboldt, W. v., *Die Verschiedenheiten menschlichen Sprachbaues*. Herausgegeben und erläutert v. A. F. Pott. ca. 4 Bände.

III. Serie. ca. 15 Bände.

In der 3. Serie wird zunächst erscheinen: Hudemann, *Ursprünge und Entwicklung des römischen Postwesens* in 2 Bänden; diesem Werke schliesst sich alsdann eine Serie der älteren kritischen Arbeiten über Plautus an. Wir behalten uns darüber, wie über die Fortführung des Unternehmens, das wir der Theilnahme der Gelehrten und natürlich der Studirenden bestens empfehlen, weitere Mittheilungen vor.

Alle Buchhandlungen nehmen Bestellungen entgegen.

S. Calvary & Cie.,

Special-Geschäft für Philologie und Naturwissenschaften

Deacidified using the Bookkeeper process.
Neutralizing agent: Magnesium Oxide
Treatment Date: August 2006

Preservation Technologies
A WORLD LEADER IN PAPER PRESERVATION

111 Thomson Park Drive
Cranberry Township, PA 16066

LIBRARY OF CONGRESS

0 003 094 884 1

